

Reetta Liekovuori

KRIISIAJAN KANSALLISTETUT UUTISET
Covid-19 Helsingin Sanomien silmin

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Reetta Liekovuori: Kriisiajan kansallistetut uutiset – Covid-19 Helsingin Sanomien silmin
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Media, kulttuuri ja yhteiskunta
Huhtikuu 2021

Tutkielmani käsittelee ylikansallisten kriisiuutisten kansallistamista suomalaisille ymmärrettävään ja tuttuun muotoon. Aihetta on aiemmin tutkittu kotoistamisen ja kehystämisen tutkimusperinteissä. Muita merkittäviä käsitteitä ovat kansallisidentiteetti, ”me ja muut” sekä median agendavalta. Aihetta on syytä tutkia, sillä Suomessa ei ole aiemmin ollut vastaavaa pandemiaa, ja uutismedia on ollut merkittävässä asemassa kansalaisten tiedonsaannissa ulkomaan tapahtumista.

Laadullisen tutkielman aineistona on 34 Helsingin Sanomien koronauutista vuodelta 2020. Menetelmänä on käytetty kriittistä diskurssianalyysiä. Analyysin lisäksi olen haastatellut Helsingin Sanomien ulkomaantoimitusta. Tutkimuskysymyksinä on, kuinka laatujournalismi pyrkii kriisiaikana rakentamaan kansallista ”meitä”, missä suhteessa ”me ja muut” -vastakkainasettelu esiintyy koronauutisoinnissa sekä, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon.

Sisältöä erittämällä kategorisoin aineiston neljään eri teemaan. Teemat toistuvuuden mukaisessa järjestyksessä olivat: erilaisuus (29 %), kansalaisten reaktiot (26,5 %), kriisijohtaminen (26,5 %) ja yhteistyö (18 %). Seuraavaksi analysoin teemoissa esiintyviä diskursseja. Aineistossa esiintyviä vallitsevia diskursseja olivat: vastakkainasettelut, (de)legitimointi ja luokittelu.

Päätelminä voi todeta, että laatujournalismi rakentaa kansallista ”meitä” representaatioiden, vastakkainasetteluiden ja me-puheen avulla. ”Me ja muut” -vastakkainasettelua esiintyy koronauutisoinnissa suhteessa dataan, luokitteluun ja maiden väliseen vertailuun. Ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon erilaistamalla, viittaamalla institutionaalisissa asemassa oleviin henkilöihin tai tavallisiin kansalaisiin, kansainväliseen dataan nojaten sekä visuaalisin keinoin.

Tuloksista voi päätellä, että kansallisidentiteetin rakentaminen on edelleen 2020-luvulla kriisiaikana eroja korostavaa. Uutisdiskurssit ja -representaatiot vahvistavat maiden välisiä vastakkainasetteluita. Legitimointi ja me-puhe ilmentävät maailman valtarakenteita ja sitä, kenellä on valtaa vaikuttaa. Data ja visuaaliset keinot edistävät kansainvälisen vertailun tekemistä ja erilaisuuden kokemusta. Tuloksia voi hyödyntää muiden maailmanlaajuisten kriisiuutisten analysoinnissa.

Asiasanat: kansallisidentiteetti, kotoistaminen, kriittinen diskurssianalyysi, median agendavalta, median kehystysvalta, me ja muut, ylikansallisuus.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

ABSTRACT

Reetta Liekovuori: Domestication of transnational crisis news – Covid-19 news stories in Helsingin Sanomat newspaper
Master's thesis
Tampere university
Media, culture and society
April 2021

This thesis work concerns the domestication of transnational crisis news in the form that is understandable, familiar, and relevant for the Finnish readers. In addition to the domestication of foreign news, the topic has previously been studied in the research tradition of framing. Other important concepts are national identity, “us and others” and media agenda power. The topic should be studied, as there has been no similar pandemic in Finland before, and the news media has played a significant role in informing citizens about events abroad.

The material includes 34 corona related news in Helsingin Sanomat newspaper from 2020. Critical discourse analysis is used as a method. In addition to the analysis, I have interviewed foreign newsroom of Helsingin Sanomat. The goal of the thesis is to understand how quality journalism seeks to build the national “us” during crisis, in which extent “us and others” confrontation occurs in corona news, and how transnational crisis news is brought into national form.

By dividing the content, I categorized the material into four different themes. The themes were differentiation (29 %), citizen reactions (26.5 %), crisis management (26.5 %) and cooperation (18 %). Then, I further analysed the discourses that appeared in the themes which were as follows: confrontations, (de)legitimation, and classification.

In conclusion, quality journalism builds the national “us” through representations, confrontations, and us-speech. The “us and others” confrontation occurs in corona news in relation to data, classification, and cross-country comparisons. Transnational crisis news is domesticated by differentiation, by referring to individuals in institutional positions or ordinary citizens, by relying on international data, and by visual means.

The results suggest that building a national identity in 2020 will continue to highlight differences in times of crisis. News discourses and representations reinforce confrontations between countries. Legitimation and us-speech embody the world's power structures and who has the power to influence. Data and visual means promote international comparison and the experience of difference. The thesis results can also be used to analyse other global crisis news.

Keywords: agenda setting power, critical discourse analysis, domestication of foreign news, framing, national identity, transnationalism, us and others.

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusasetelma	3
1.2	Tutkimusperinne globaalissa uutismediassa	4
1.3	Kriisiuutisoinnin trendit	5
2	Kansallistetun uutismedian teoriaa	7
2.1	Kansallinen "me"	7
2.1.1	Kuvitellut kansakunnat	7
2.1.2	Identiteetit rakentavat yhtenäisyyksiä erossa	9
2.1.3	Topeliaaninen käsitys suomalaisuudesta	10
2.1.4	Biopoliittinen nationalismi kriisiaikana	12
2.2	Erilaisuus kansallisidentiteetissä	13
2.2.1	Miksi eroilla on väliä?	13
2.2.2	Toiseuttamisen kautta suomalaiseen kansallisidentiteettiin	14
2.2.3	"Me ja muut" identiteetin rakentajana	15
2.3	Ylikansallisten uutisten kansallistaminen	18
2.3.1	Kotoistetut uutiset	18
2.3.2	Kotoistamisen eri käytännöt	20
2.3.3	Median agenda- ja kehystysvalta	22
2.4	Kansallistaminen uutismediassa	25
3	Metodologiset lähtökohdat	27
3.1	Diskurssianalyysi	27
3.2	Kriittinen diskurssianalyysi	30
3.3	Mediadiskurssit	31
3.4	Monimenetelmällinen aineisto	32
4	Kriittinen diskurssianalyysi teemoittain	35
4.1	Erilaisuus	36
4.2	Kansalaisten reaktiot	43
4.3	Kriisijohtaminen	50
4.4	Yhteistyö	57
5	Johtopäätökset	63
5.1	Haastattelun yhteenveto	63
5.2	Kriisiuutisoinnin diskurssit	65
5.3	Kriisiuutisten kansallistaminen	67
6	Lopuksi	72
	Viiteluettelo	75
	Liitteet	81
	Liite 1. Helsingin Sanomien uutisartikkelit	81
	Liite 2. Helsingin Sanomien Petja Pellin litteroitu haastattelu (24.11.2020)	89

1 Johdanto

”On noussut ilmiö, jossa kaikissa maissa tavallaan median kriisiajattelu kietoutuu oman maan ympärille, että se oman maan tekemät valinnat on just niitä oikeita ja se on näkynyt Suomessakin.”

– Petja Pelli, Helsingin Sanomien ulkomaantoimitus

Viimeisten vuosikymmenien aikana useat humanitaariset kriisit ovat vaatineet kansalaisten sekä poliitikkojen huomiota ja toimintaa. Vuonna 2020 koko maailmaa koskettavat kriisit sisälsivät niin Australian maastopalot, George Floydin poliisiväkivallasta johtuneen kuoleman ja siitä aiheutuneet maailmanlaajuiset mielenosoitukset, Beirutin räjähdysten kuin myös koronaviruspandemian. Kyseiset tapahtumat olivat suuressa osassa uutismedian esityksiä vuoden 2020 aikana. Modernien länsimaiden yleisin tapa kokea epäsuoraa surua ja kuolemaa onkin mediavälitteisyyden kautta (Kitch & Hume 2007, xvii; Joye 2015, 682–683). Tämä tutkielma keskittyy koronaviruspandemian uutisointiin kansallisessa uutismediassa, siihen, kuinka maailmanlaajuinen pandemia-aika kansallistetaan Helsingin Sanomiin.

Globaalisti yhteiskuntiin vaikuttanut koronavirus on kattanut suuren osan mediatilasta niin maailmanlaajuisesti kuin myös kansallisesti tammikuusta 2020 alkaen. Ennen kuin virus levisi Suomeen, uutismedia keskittyi tapahtumiin Kiinassa ja Italiassa. Myöhemmin aiheita alettiin käsittelemään muiden EU-maiden, Pohjoismaiden sekä Yhdysvaltojen näkökulmasta. Aluksi virusta käsiteltiin kaukaisena tapahtumana Aasiassa, ja kansallinen uutismedia käänsi uutistarinat merkityksellisemmäksi suomalaista yleisöä varten. Kuvattu kriisi ei kuitenkaan jäänyt ainoastaan kansakunnan ulkopuolelle, vaan pian myös suomalainen media alkoi uutisoida kriisin vaikutuksista suomalaisen yhteiskunnan sisäpuolella. Kriisi ei vertaudu vuoden 2001 WTC-iskuihin tai Irakin sotaan, vaan pikemminkin vuoden 2015 pakolaiskriisiin, jossa uutismedia tarttui kriisin vaikutuksiin kansakunnan ulko- ja sisäpuolella. Koronaviruksessa on kyse globaalista kriisistä, mutta kiehtovalla tavalla sitä jäsennetään sarjana kansallisia kriisejä, jotka koskettavat niin Kiinaa, Yhdysvaltoja, Italiaa, Ruotsia kuin myös Suomea.

Suomessa ei ole aiemmin koettu samassa määrin kielteisesti ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa viruspandemiaa. Uutismedia on ollut mukana kansakunnan tiedonsaannissa ja kriisinsietokyvyssä, virukseen suhtautumisessa sekä kansallisidentiteetin muodostumi-

sessä kriisiolosuhteissa. Aihetta on tärkeää tutkia syystä, että kriisiolosuhteet koronaviruksen aikana ovat olleet ainutlaatuiset Suomessa ja uutismedialla on ollut merkittävä asema tuoda ulkomaan tapahtumat suomalaiselle lukijakunnalle ymmärrettävästi esille.

Tarve laadukkaalle journalismille on kriisiaikoina ollut merkittävä demokraattisessa yhteiskunnassa. Journalismi on ollut vaarassa menettää erityisasemansa vallan ja yhteiskunnan välissä, syynä pidetään median kaupallistumista. Suuret mediakonsernit ovat tehneet päätöksiä, joilla ne ovat tavoitelleet taloudellista voittoa ja tehneet täten itse journalistisista voitoista toissijaisia. (Vehkoo 2011, 131.) Laatujournalismista on tärkeää tehdä tutkimusta etenkin poikkeusaikoina, jotta sen merkittävyys yhteiskunnan tasolla tulee esille. Laatujournalismi tässä tutkielmassa määritellään perustuvan totuudenmukaiseen, kontekstiin asetettuun ja riippumattomaan uutisointiin (Scheuer 2007, 45–49).

Tutkielman kaksi pääkäsitettä ovat ulkomaanuutisten kotoistaminen sekä uutisten kehystäminen, joita käytetään teoreettisena pohjana tarkasteltaessa sitä, miten ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon. Muita käsitteitä ovat kansallisidentiteetti, median representaatiot, toiseuttaminen, median agendavalta, biopoliittinen nationalismi sekä ylikansallisuus. Ylikansallisella tarkoitetaan tutkielmassa monikansallista, kansainvälistä ja rajat ylittävää uutisointia. Suomalaisella tutkimuskentällä ylijärjestyksestä tuli 2000-luvulla yksi trendikäsitteistä, joka on toistunut aihepiiristä ja tieteenalasta toiseen. Käsitteellä viitataan kansallisvaltioiden rajojen rapautumiseen entistä globalisointuneemmassa maailmassa. (Kurvinen 2015, 22.)

Vertovecin (2009, 3) mukaan ylikansallisuus eroaa kansainvälisyydestä siinä mielessä, että kansainvälisellä toiminnalla voidaan tarkoittaa kansallisten hallitusten välistä vuorovaikutusta (muodolliset sopimukset, konfliktit ja diplomatiasuhteet) tai asioiden toistuvaa liikettä paikasta toiseen (kuten ihmisten matkustelua ja tavaroiden kauppaamista). Ylikansallisuus kuvaa tilaa, jossa pitkistä välimatkoista sekä kansallisrajoista huolimatta jotkut suhteet ovat globaalisesti tehostuneita ja tapahtuvat paradoksaalisesti planeetalla, joka ulottuu myös virtuaalimaailmaan. (Emt.) Ylikansalliset uutistoimistot toimivat maailmanlaajuisesti. Tällaisilla uutistoimistoilla on vahva viestintäverkko ja kirjeenvaihtajia kaikissa maailman suurimmissa kaupungeissa. Esimerkkejä ylikansallisista uutistoimistoista ovat AP, AFP ja Reuters. Näihin uutistoimistoihin myös Helsingin Sanomat viittaa ulkomaanuutisissaan.

1.1 Tutkimusasetelma

Tämä tutkielma keskittyy siihen, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon suomalaisessa uutismediassa, tarkemmin Helsingin Sanomissa. Helsingin Sanomat on Suomen suurin maksullinen uutismedia, joka tavoittaa viikoittain yli 2,1 miljoonaa suomalaista. Laatujournalismin ja faktapohjaisen tiedon merkitys on ollut poikkeus-tilanteessa suurempi kuin normaalioloissa. Koronavuosi lisäsi vahvasti HS:n verkkosivujen lukua. Vaikka Ilta-Sanomat ja Iltalehti tavoittavat eniten lukijoita runsaalla kolmella miljoonalla lukijallaan, suomalaisista 76 % luottaa koronauutisoinnissa eniten Helsingin Sanomiin. (HS 27.1.2021; Hakkarainen 1.6.2020.) Näiden syiden takia Helsingin Sanomat on erinomainen valinta tutkittavan ilmiön kohteeksi.

Suomalainen uutismedia on vertaillut Suomen päätöksiä muihin maihin, kuten Ruotsiin, joka päätti turvautua kieltojen sijaan suosituksiin. Pauli Kettunen (2008, 14) on todennut, että kansainvälinen vertailu ja mallin ottaminen on ollut kansallista yhteiskuntaa rakentaessa keskeinen tapa tuottaa ja välittää tietoa. Alasuutari ym. (2013a) mainitsevat, että kotoistaminen tapahtuu tavalla, joka pitää yllä ja vahvistaa kokemusta kansallisesta itenäisyydestä, erityisyydestä ja me-hengestä. Nämä avaavat tutkielman täsmentävän tutkimuskysymyksen siitä, kuinka laatujournalismi pyrkii kriisin oloissa rakentamaan ”kansallista meitä”. Toinen tutkimuskysymys on, missä suhteessa ”me ja muut” -vastakkainasettelu esiintyy koronauutisoinnissa.

Tutkimusongelma:

- 1) Kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon suomalaisessa uutismediassa?

Tutkimuskysymykset:

- 1) Kuinka laatujournalismi pyrkii kriisin oloissa rakentamaan kansallista ”meitä”?
- 2) Missä suhteessa ”me ja muut” -vastakkainasettelu esiintyy koronauutisoinnissa?

Tutkielman metodeina käytän kahta laadullista menetelmää. Haastattelen Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen esimiehen sijaista Petja Pelliä, jolta saan johtopäätöksiä tukevaa aineistoa. Lisäksi kriittisen diskurssianalyysin työkalujen avulla analysoin vuoden 2020 koronaan liittyviä Helsingin Sanomien uutisartikkeleita. Uutisartikkeleista esitän ensin aineistosta korostuneet teemat eli mitkä aiheet nousevat median agendalle ja mistä karkeasti ottaen puhutaan. Teemojen analysoinnin jälkeen selvitän, kuinka teemoista puhutaan eli millaisia diskursseja teemoista löytyy. Kriittisen diskurssianalyysin jälkeen pyrin vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin sekä tutkimusongelmaan. Seuraavaksi kerron, kuinka globaalia uutismediaa on aiemmin tutkittu.

1.2 Tutkimusperinne globaalissa uutismediassa

Tässä kappaleessa luodaan kuvaa siitä, kuinka globaalia uutismediaa on aiemmin tutkittu ja mistä tutkimusta on arvosteltu. Koska tutkielman tutkimusongelma on, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon, esittelen etenkin kotoistamisen sekä kehystämisen tutkimusperinteet. Lopuksi tuon esille huomioni siitä, että pandemi-oista sekä nationalismista kertovia tutkimuksia on hyvin vähän.

Qadir ja Alasuutari (2013, 578) kritisoivat kotoistamisen ("domestication of foreign news") tutkimusperinnettä, koska kotoistaminen käsitteenä on määritelmältään rajallinen. Ensinnäkin kotoistaminen sopii parhaiten vertailemaan, miten journalistit raportoivat tapahtumista omassa kansallisessa kontekstissään, mutta se ei ole yhtä hyödyllinen tunnistamaan tapoja, joilla uusi malli on otettu käyttöön kansallisessa keskustelussa. Toiseksi keskittymällä journalistien rooliin ja siihen, kuinka uutistarinoiden kehukset on sidottu kansakunnan etuihin, näillä tutkimuksilla on taipumus jättää huomioimatta muiden toimijoiden rooli, jotka myös kotoistavat ulkomaisia aiheita. Tässä tutkimusperinteessä media nähdään yleensä vain ikkunana maailmaan, kanavana, jonka kautta uutiset toimitetaan yleisölle. Qadir ja Alasuutari (2013, 578) ehdottavat, että ulkomaan uutisten tapahtumien kuvaamisen ja tulkitsemisen analysoinnin lisäksi olisi mielenkiintoista analysoida, miten uutinen tuodaan kotiin ja miten siitä tehdään osa kotimaisia aiheita monilla arkipäiväisillä tavoilla. Tämän takia tutkielmassa on tärkeää uutisten analysoinnin lisäksi haastatella Helsingin Sanomien ulkomaantoimitusta, jotta saadaan tietää heidän konkreettisista toimintatavoistansa uutisten kotoistamisessa. Haastattelu toimii kuitenkin vain johtopäätöksiä tukevana materiaalina.

Gloaalien ideoiden ja mallien sovittamista kansallisiin olosuhteisiin on tarkasteltu eri tutkimusperinteissä. Alasuutari ym. (2013a) ovat kiinnostuneita malleihin perustuvien toimintaohjelmien muovautumisesta kotoisiksi tekeleiksi, jonka takia he käyttävät kyseisistä prosesseista termiä *globaalien trendien kotoistaminen*. Kotoistamisen lisäksi kehysten (frame) käsite tarjoaa kätevän perustyökalun mediatutkimukseen. Uutiskehysten tutkimus ja kiinnostus kyseiseen lähestymistapaan on ollut nousussa mediatutkimuksen alalla (Olausson 2009, 422). Käsite käy lähtökohdaksi journalistisen maailman hahmotamisen, tekstien tuottamisen sekä vastaanoton analyysiin. Koska kehysanalyysiä pystyy soveltamaan konkreettisesti, on se helposti omaksuttavissa niin tutkijoiden, opiskelijoiden kuin toimittajienkin (itse)ymmärryksen välineeksi. (Karvonen 2000, 78.)

Maailmanlaajuinen uutisointi on jakanut tutkijat kahteen eri kastiin: toiset uskovat uutisten samankaltaistuvan maailmanlaajuisesti, ja toiset uskovat uutisten kansallistamisen johtavan uutisten maailmanlaajuiseen erilaisuuteen. Globalisaatiosta puhuneet ja sen

kannattajat (Giddens 1990, 1991; Lash & Urry 1994; Robertson 1992) tukevat ajatusta siitä, että uutiset homogenisoituvat eli samankaltaistuvat globaalilla tasolla. Uutisten globalisoituminen toimii pohjana väitteelle, jonka mukaan viestintäteknikan kehitys ja mediakanavien lisääntyminen johtaa pikemminkin keskustelun kutistumiseen kuin näkemysten lisääntymiseen (Sparks 1998; Archetti 2008, 464). Lokalisaation kannattajat sen sijaan hylkäävät ajatuksen maailmanlaajuisista uutisista niiden monipuolisen kansallistamisen takia. Viestintäteknikka ja uutistoimistojen käyttö edistävät samojen tapahtumien raportoinnin maailmanlaajuisista levittämistä, mutta samat tiedot kehystetään eri tavoin kansallisella tasolla. Uutistuottajat mukauttavat ylikansalliset uutiset paikallisen yleisön makuun ja kiinnostuksen kohteisiin sopivaksi. (Clausen 2003, 2004; Gurevitch, Levy & Roeh 1991.) Väitteitä maailmanlaajuisista ja samanlaisista uutisista on kritisoitu empiirisen tuen puuttumisesta (Thusso 2000, 63). Gurevitch ym. (1991, 207) esittävät, että eri uutispalveluiden lähentyminen ”samoihin” tarinoin ei välttämättä johda uutisten homogenisoitumiseen ympäri maailmaa. Jos ”samoista” tapahtumista kerrotaan eri tavoin, ja ne on suunnattu kansallisen yleisön sosiaalisiin ja poliittisiin raameihin, homogenisointion ’uhalla’ on vain vähän pohjaa (Emt.).

Pandemioiden tai jopa yleisemmällä tasolla luonnonkatastrofien sekä nationalismin välinen vuorovaikutus on saanut akateemisessa kirjallisuudessa vain vähän huomiota. Tämä ei sinänsä ole yllättävää, sillä globaaleja pandemioita ei ole ollut paljon modernien kansakuntien synnyn jälkeen. (Bieber 2020, 1–2.) Ainoastaan vuosien 1918–1920 aikana koettu espanjantauti auttaa hieman ymmärtämään pandemioiden ja nationalismin välistä yhteyttä (Spinney 2017). Nationalismista sekä kansallidentiteetistä puhuttaessa kirjallisuudesta nousevat esiin politiikantutkija Benedict Anderson sekä kulttuurintutkija Stuart Hall. Seuraavassa kappaleessa perehdytään siihen, millaisia trendejä koronauutisoinnissa oli vuoden 2020 aikana.

1.3 Kriisiuutisoinnin trendit

Koronaviruksen uutisoinnissa ei ole kyse vain mediasta, vaan myös politiikasta ja virkavallasta, mistä kertovat Heikki Heikkilän (2020) listaamat neljä trendiä, jotka ovat olleet havaittavissa tavoista, joita journalistit ovat käyttäneet vastatessaan koronakriisiin. Ensimmäiseksi uutiset Suomessa ovat olleet selvästi rajat ylittäviä. Sen sijaan, että tarkasteltaisiin ensisijaisesti viruksen vaikutuksia Suomen väestöön, uutiset ja kommentit ovat keskittyneet muihin maihin. Taudin leviämistä kuvaavien tilastojen lisäksi suomalaiset tiedotusvälineet ovat verranneet eri maiden toimintatapoja ja uutisoineet tavallisten ihmisten reaktioista. Kansallisten uutismedioiden kirjeenvaihtajat, jotka asuvat ulkomailla ovat olleet avainasemassa selitettäessä ulkomaan tapahtumia, ja heidän lausuntonsa ovat olleet tärkeitä paitsi televisiuutisissa, myös verkkomediassa ja suurissa sanomalehdissä.

Toiseksi polarisaatio unohdettiin hetkeksi politiikan muuttuessa äkillisesti 12. maaliskuuta 2020, jolloin käyttöön otettiin tiukempia toimenpiteitä: koulut ja rajat suljettiin ja ihmisiä kehoitettiin pysymään kotona. Uutismediassa ja sosiaalisen median alustoilla kansalaisten reaktiot hallituksen toimiin oli melko myönteistä. Tämä auttoi edistämään yhtenäisyyttä ja yhteisvastuullisuutta paitsi koko kansassa, myös kriisistä eniten kärsineissä sosiaaliryhmissä, kuten vanhuksissa ja itsenäisissä ammatinharjoittajissa. Polarisaatiolla tarkoitetaan samanmielisten voimakasta yhteistä mielipidettä (Vehkoo 2011, 127).

Kolmantena näkyvänä trendinä on ollut virheellisten tietojen kumoaminen. Journalisti -lehden päätoimittaja Maria Petterson totesi Ylelle (17.3.2020), että koronaviruskriisin uutisointi on ollut uskottavaa ja luotettavaa. Viimeisenä trendinä on ollut datajournalismin nousu, joka on näkynyt infograafien yhdistämisessä uutisiin. Yksi infograafi, joka osoittautui inspiraation lähteeksi ja auttoi yleisöä ymmärtämään fyysisen etäisyyden merkitystä, on epidemiologi Adam Kucharskin suunnittelema ja Washington Postin julkaisema "flatten the curve" -animaatio, joka osoitti selvästi, kuinka nopeasti virus voi levitä ilman toimenpiteitä. Helsingin Sanomat julkaisi 17. maaliskuuta 2020 uutisraportin, joka sisälsi animoituja simulaatioita Kucharskin ja Washington Postin inspiroimina. The Guardianin Datablogin pitäjä Simon Rogers väittää, että ihmisten luottamus journalismiin on laskussa, mutta he silti luottavat dataan. Numeroiden julkaiseminen lisää luottamusta, sillä uutismedia näyttää tällöin suoraan, mistä numerot ovat peräisin. Tim Berners-Lee, world wide webin keksijä, on myös enteillyt journalismin tulevaisuuden piilevän datassa. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tutkielman teoreettista viitekehystä.

2 Kansallistetun uutismedian teoriaa

Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä esitellään tutkimusongelmaa sekä -kysymyksiä tukevaa teoriaa. Teoreettinen viitekehys etenee kansakunnan, identiteetin, suomalaisuuden sekä nationalismin kautta käsittelemään erilaisuutta sekä ”me ja muut” -diskurssia ja lopulta uutistarinoiden kotoistamista sekä kehystämistä. Viimeisenä tuon viitekehyksessä esitetyt käsitteet yhteen ja pyrin luomaan synteesiä teoreettisen viitekehysten eri palasista.

2.1 Kansallinen ”me”

Yhteiskuntatieteissä kansakuntia kutsutaan usein politiikantutkija Benedict Andersonin termillä kuvitelluiksi yhteisöiksi. Kuvitelluilla yhteisöillä tarkoitetaan sitä, että kansakunnat ovat olemassa vain, koska ihmiset uskovat niihin ja siihen, että yhteisön jäsenillä on samankaltaisia ominaisuuksia. Yhteisö on kuitenkin kuviteltu, sillä kaikki jäsenet eivät tunne toisiaan. Kun suomalaisuus oli keksitty, alettiin sitä rakentamaan taiteellisin, kielellisin ja yhteiskunnallisoin keinoin. Elias Lönnrotin kirjoittama Kalevala (1835) haluttiin nähdä kansakunnan kunniakkaana historiana ja kansallisen identiteetin pohjana. Zacharias Topeliuksen Maamme-kirja (1876) taas sisältää aikansa mukaisia tietoja suomalaisuudesta. Tässä kappaleessa pureudutaan kansakunnan ja identiteetin käsitteisiin, topeliianiseen käsitykseen suomalaisuudesta sekä koronauutisoinnin myötä rakentuneeseen biopoliittiseen nationalismiin.

2.1.1 Kuvitellut kansakunnat

Ennen pureutumista kansallisidentiteettiin on tärkeää ymmärtää kansakunnan käsite. Anthony D. Smith (1991, 9–10) on määritellyt neljä tekijää, joiden pitää täytyä, jotta voidaan puhua kansakunnasta. Smithin mallin mukaan kansakunnan täyttymisen edellytykset ovat (1) poliittinen yhteisö, (2) yhteiskunnallinen tai maantieteellinen alue, (3) isänmaallisuus sekä (4) kansalaisuus. Antropologisessa hengessä Benedict Anderson (2020, 20; 1991, 7; 2006, 5–6) määrittelee kansakunnan kuvitelluksi yhteisöksi, joka on luonnostaan rajattu sekä itsenäinen. Andersonille (2020, 11) kaikki yhteisöt, jotka ovat niin laajoja, etteivät niiden jäsenet tunne toisiaan henkilökohtaisesti, ovat kuviteltuja. Kansakuntien määrä ja koko on kuviteltu rajalliseksi sen takia, jotta sen jäsenet voisivat ymmärtää sen. Tämän takia meitä yhdistää Andersonin (2020) mukaan kansakunnan idea tai tarina. Näitä tarinoita pitävät yllä erilaiset kulttuuriset instituutiot, jotka edustavat kansakuntaa ja antavat sille merkityksen. tarinat kuvaavat, millaiset ihmiset kuuluvat kansakuntaan ja millaiset taas eivät. Andersonin mukaan kansakunnat eroavat toisistaan siinä, että tavat, joilla ne kuvittelevat itseään, ovat erilaisia. (Anderson 2020; Hall 2019, 117.)

Anderson (2020; 1991) tarkastelee kiintymystä, jota ihmiset kokevat mielikuvitustuotteitaan eli kansakuntia kohtaan. Hän tuo esille ihmisten tunteman rakkauden omaa maataan kohtaan sekä uhrivalmiuden sen puolesta, vaikka yleisesti nationalismiin luonteessa painotetaan siinä ilmentyvää toiseuden pelkoa ja vihaa. Anderson nostaa merkittävänä kysymyksenä esiin sen, kuinka niin monet ihmiset antoivat henkensä oman maan puolesta molemmissa maailmansodissa. Hän myös nostaa kielen kansallisidentiteetin ja isänmaanrakkauden tarkastelun keskiöön, sillä se on iskostunut yhteiskuntiin syvästi. Kieli luo tietynlaisen ainutlaatuisen yhtenäisyyden tunteen ihmisten ja yhteisöjen välille. (Anderson 2020, 201, 204–205; Anderson 1991, 141, 144–145.)

Anderson ja Smith käsittävät kansakunnan poliittiseksi yhteisöksi, jonka elementtejä ovat suvereenius, rajattu alue sekä kansakunnan jäsenten tietoisuus ja ymmärrys kotimaastaan. Tutkijat korostavat myös kansakunnan jäsenten välistä vahvaa sidettä, jota kuvailaan aseveljeydeksi ja toveruudeksi, kiintymykseksi ja tunteeksi kansakuntaa kohtaan niin, että sen puolesta voidaan olla jopa valmiita kuolemaan. Smith ehdottaa, että tämä side on kehittynyt yhteisen historian, symbolien, sankarien ja kulttuurin kautta, ja nämä tekijät ovat rakentaneet kansakunnalle tietynlaisen kansallsideologian. Andersonin näkemyksen mukaan kansalaisten välille muodostunut tunneside on illuusiota ja kuvitelmaa, joka on kuitenkin välttämätöntä kansakunnan muotoutumiseksi ja pysymiseksi sellaisena kuin se tunnetaan. (Smith 1991; Anderson 2020; 1991.)

Käytyäni läpi, mihin kansakunnan määritelmä perustuu, voidaan pureutua kansallisidentiteettiin. Smith (1991) pohjaa kansallisidentiteetin seuraaville elementeille: historiallinen alue tai kotimaa, yhteiset myytit ja historialliset muistot, yhteinen populaarikulttuuri, yhteiset oikeudelliset velvollisuudet ja -oikeudet sekä kansakunnan jäsenten yhteinen talous ja alueellinen liikkuvuus. Smith korostaa erityisesti sitä, että kansallisidentiteetti on hyvin abstrakti ja moninainen käsite, jota ei voi yleistää tai arvioida vain yhden elementin tai osa-alueen kautta. Kansallisidentiteetin vaikutukset ovat sekä ulkoisia että sisäisiä. Ulkoiset vaikutukset ovat alueellisia, taloudellisia ja poliittisia, kun taas sisäiset vaikutukset kohdistuvat kansalaisiin itseensä. Sisäisistä vaikutuksista selkein on yksilöiden tunteminen kansalaisiksi. Suurin osa kansalaisista tuntee myös sosiaalisen siteen, joka on rakentunut yhteisten symbolien, historiallisen perinnön ja kulttuurin kautta, kanssakansalaisiaan kohtaan. Olennaisin sisäinen vaikutus on se, että kansallisidentiteetin avulla yksilö kykenee määrittelemään omaa suhdettaan muihin ja löytämään oman paikkansa maailmasta. (Smith 1991, 14, 16–17.) Seuraavaksi esittelen Hallin identiteettiä koskevia kirjoituksia.

2.1.2 Identiteetit rakentavat yhtenäisyyksiä erossa

Stuart Hallin teos *Identiteetti* (1999) kokoaa Hallin keskeiset identiteettiä koskevat kirjoitukset. Identiteeteissä Hallia eniten kiinnostaa mahdollisuus maailman muuttumiseen, toimintaan. Hänen mukaansa identiteetit luovat perustaa politiikalle, joka rakentaa ”yhtenäisyyksiä erossa”.

Hallin (1999, 21–23) kolme identiteetin käsitystä ovat valistuksen subjekti, sosiologinen subjekti sekä postmoderni subjekti. Valistuksen subjektissa on kyse hyvin individualistisesta käsityksestä subjektista ja hänen identiteetistään. Se perustui ajatukseen siitä, että ihmisen identiteetti pysyi syntymästä alkaen olemukseltaan samana koko yksilön olemassaolon ajan. Sosiologisessa subjektikäsitteessä identiteetti rakentuu minän ja yhteiskunnan välisessä dialogissa. Subjektilla on yhä sisäinen olemuksensa, mutta se rakentuu ja muokkautuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ”ulkopuolella” olevien kulttuurien ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Subjektien ja sosiaalisten maailmojen sanotaan nykyään olevan liikkeessä. Subjekti ei koostu yhdestä, vaan useista identiteeteistä, jotka ovat joskus ristiriidassa keskenään tai jopa yhteensopimattomia toisiinsa nähden. Identifikaatioprosessista on tullut aiempaa avoimempi, moninaisempi ja ongelmallisempi. Tämä tuottaa postmodernin subjektin, jota on käsitteellistetty subjektiksi, jolla ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. (Emt.)

Postmodernia subjektia Hall kuvailee ”liikkuvaksi juhlaaksi”, joka muotoutuu ja muokkautuu jatkuvasti suhteessa niihin tapoihin, joilla meitä representoidaan tai puhutellaan meitä ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. Postmoderni subjekti on biologisen sijaan määrittynyt historiallisesti. Subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina, eivätkä ne ryhmity yhtenäiseksi kokonaisuudeksi minkään eheän ”minän” ympärille. Sisällämme on ristiriitaisia ja eri suuntaan tempoilevia identiteettejä, minkä vuoksi identifikaatiomme vaihtelevat jatkuvasti. Postmodernin subjektin mukaan täysin yhtenäinen, loppuunsaatettu, varma ja johdonmukainen identiteetti on fantasiaa. Merkitysten ja kulttuuristen representaatioiden lisääntyessä kohtaamme mahdollisten identiteettien hämmennyksen ja nopeasti vaihtuvan moneuden, jolloin identifioituminen mihin tahansa näihin identiteetteihin voi tuntua mahdolliselta. Hall (1999, 46; 2019, 74) puoltaa postmodernin subjektin käsitystä ja väittää, että identiteetit muodostuvat ja muuttavat muotoaan osana representaatiota ja suhteessa siihen.

Hall (1999, 245–246) pohtii, onko ’identiteetistä’ tarvetta enää puhua ja kuka sitä tarvitsee. Kysymykseen hän esittää kaksi vastausta. Dekonstruktivisessa lähestymistavassa avainkäsitteet asetetaan ”ylipyyhkimisen alaiseksi”. Tämä viittaa siihen, että kyseiset käsitteet eivät enää palvele meitä niiden alkuperäisissä ja uudelleen muotoilemattomissa muodoissaan. Koska niitä ei kuitenkaan ole korvattu dialektisesti eikä meillä ole toisia,

niistä ratkaisevasti poikkeavia ja ne korvaavia käsitteitä, emme voi kuin ajatella niiden avulla. Identiteetti on käsite, jota ei voi ajatella vanhaan tapaan, mutta jota ilman tiettyjä kysymyksiä ei voi ajatella lainkaan. Toinen vastaus mainittuun kysymykseen edellyttää huomion kiinnittämistä siihen, miksi ja mihin ongelmiin liittyen emme voi luopua identiteetin käsitteestä. Hallin käsityksestä identiteetin käsitteen itsepintaisuus liittyy sen keskeytyksen toimijuutta ja politiikkaa koskevissa kysymyksissä.

Identiteetin termi nykyään tarkoittaa sitä, että identiteetit eivät koskaan ole yksittäisiä, vaan muodostuvat aina monenlaisesti erilaisista, usein toisiaan risteävistä ja myös vastakkaisista diskursseista, käytännöistä ja asemista. Identiteetit liittyvät siihen, kuinka historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja käytetään tullessa joiksikin eikä niinkään oltaessa joitakuita. Kyse ei siis ole siitä ”keitä me olemme” tai ”mistä me tulimme”, vaan siitä, keitä meistä voi tulla, kuinka meidät on esitetty ja mikä kaikki vaikuttaa siihen, kuinka mahdollisesti esitämme itsemme. Identiteetit muodostuvatkin esittämisen eli representaation sisällä, eivät sen ulkopuolella. (Hall 1999, 250.)

Hall (1999, 68, 70) pureutuu teoksessaan myös globalisaatioon ja siihen, kuinka se vaikuttaa kansallisiin identiteetteihin muodostaen uusia identiteettejä ja vahvistaen jo olemassa olevia identiteettejä. Identiteettien kenttä on siis laajentunut ja ne ovat muuttuneet aiempaa liikkuvimmiksi, moninaisemmiksi ja itserefleksiivisimmiksi. Globalisaation yleinen vaikutus on ristiriitainen – osa identiteeteistä kallistuu perinteen puoleen pyrkien palauttamaan puhtautensa ja herättämään uudelleen henkiin yhtenäisyyden ja varmuuden, jonka koetaan kadonneen. Toiset hyväksyvät sen, että identiteetit ovat historian, representaation ja eron vaikutuksen alaisia, minkä vuoksi niitä voi tuskin yhtenäistää tai ”puhdistaa”. (Emt.)

2.1.3 Topeliaaninen käsitys suomalaisuudesta

Suomalaista nationalismia voi kuvata suomalaisen kansakunnan rakentamiseksi. Rakennustyötä voi Olli Löytyn (2004, 97) mukaan kuvata vieraan vallan voittamiseksi, jossa kansa näyttäytyy yksikielisenä ja yksimielisenä vailla suuria keskinäisiä eroja. Toinen tapa kuvata kansakunnan rakentamista on tarttua sisäisiin ristiriitoihin ja niiden selvittelyihin, kuten suomalaisessa historiassa kielitaisteluun tai luokkaristiriitoihin. Perimmäisinä yhteiskunnallisina arvoina Suomessa on totuttu vaalimaan vakautta ja jatkuvuutta, kun taas nopeita muutoksia on vieroksuttu. Kunnon kansalaista on julkisessa keskustelussa kuvailtu isänmaalliseksi, työteliääksi, säästäväiseksi, juroksi, ennakkoluuloiseksi, valistuneeksi ja sääntöjä noudattavaksi. Ihankekansalainen myös käyttää äänioikeuttaan vaaleissa. Suomalaisuus muodostuu joukosta erilaisia mielikuvia ja stereotyyppioita,

jotka esitetään todelliseksi suomalaisuudeksi. (Kylmänen 1994, 5; Jääsaari ym. 2010, 212.)

Jännitettä kansalaisuuden määrittelyyn on tuonut suomalaisuuden tempoileva suhde muuhun maailmaan. 1900-luvun alussa kaikkea vierasperäistä karsastettiin lainasanoista lähtien, ja kansallinen identiteetti määriteltiin pitkälti tekemällä ero meidän ja muiden välille. (Jääsaari ym. 2010, 212.) Kansallisidentiteetin olemassaoloon ja määrittelyyn liittyy usein pyrkimys rakentaa yhtenäisyyttä ja samanlaisuutta erojen korostamisen kustannuksella. Vastakkainasettelut ja poissulkemiset määrittävät ja luovat kansallisia identiteettejä. Tämä johtuu osakseen dualistisesta ajattelusta, joka on keskeinen osa länsimaista kulttuuria. (Kylmänen 1994, 6–7.) Sittemmin suomalaisuutta on leimannut herkkyys innovaatioille ja avoimuus kaikelle uudelle. Siinä missä suomalaisuus on vieroksunut erilaisuutta ihmisissä ja kulttuurissa, se on mieluusti antautunut uuden teknologian vietäväksi. Verkkoaikakaudella kunnan kansalaisen ihanteeksi on noussut ”aktiivinen kansalaisuus”. (Jääsaari ym. 2010, 212.)

Kuten Hallin teksteistä on ymmärrettävissä, toiseuttamisen ja erilaistamisen kautta rakennetaan kansallista identiteettiä, mutta sitä voidaan luoda myös samanlaisuuksia ja yhtäläisyyksiä etsimällä, kuten Topelius teki Maamme -kirjassa tuottaen kansalaisille kuvaa todellisesta suomalaisuudesta vuosikymmenien ajan. Suomalaisuuden ja kansallisen identiteetin rakentajaksi noussut Maamme -kirja saavutti vahvan oppikirjan aseman suomalaisissa kouluissa. Kyseinen teos levitti lähes 80 vuoden ajan kristillisisänmaallista kuvaa Suomesta ja suomalaisuudesta. Topeliaaninen kansankäsitys edusti useille suomalaisille sukupolville todellista ja esimerkillistä suomalaisuutta. (Rantanen 1994, 17.)

Topeliaaninen näkemys esittää, että Suomi on työmaa ja suomalaiset ovat sen työntekijöitä. Suomalaisuus on keskeneräistä ja suomalaiset on saatava tekemään töitä sen eteen. Topeliaaninen näkemys korostaa sitä, että laiskuuteen taipuvaa kansaa pitää potkia töihin, koska ahkeruus ja kestävyys eivät ole suomalaisissa sisäsyntyistä. Suomi nähdään köyhänä ja karuna maana, josta suomalaisten pitää rakentaa hedelmällinen ja viljava maa. Maan kehittämiseksi suomalaiset halutaan ujuttaa töihin. Topelius luo kuvan, jossa Suomi ja suomalaiset ovat ikään kuin taistelupari toisilleen. (Rantanen 1994, 19–20.) Merkittävin huomio Topeliuksen teoksessa on se, että siinä rakennetaan ja luodaan suomalainen identiteetti suomalaisista aineksista vertailematta sitä muihin. Topelius ei käytä kansan itsetunnon tai identiteetin kohottamiseen halventavia tai toiseuttavia vertailuja muihin kansalaisuuksiin nähden eikä esittele suomalaisuuden parempia ominaisuuksia verrattuna muihin.

2.1.4 Biopoliittinen nationalismi kriisiaikana

Kun maailma vaikutti pysähtyvän koronaviruspandemian aikana, monet tutkijat huomasivat maailmanlaajuisen nationalismin nousun olevan valtioiden vastaus pandemiaan (Rachman 2020; Tisdall 2020; Harari 2020). Myös päinvastainen väite voidaan esittää: jaettu globaali kokemus ja se tosiasia, että ”vihollinen” ei ole toinen kansa tai ryhmä, vaan mielivaltainen virus, voi edistää suurempaa rajat ylittävää solidaarisuutta ja yhteistyötä (Bieber 2020, 1).

Nationalismista on tullut keskeinen ideologia ympäri maailmaa kahden viimeisimmän vuosikymmenen aikana. Lyhyesti sanottuna nationalismi arvostaa kansaan kuulumista enemmän kuin toisiin ryhmiin kuulumista. Yleisesti ottaen pandemian aikana on ollut vielä vaikeaa antaa selvää arviota, kuinka pandemia ja hallituksen reagointi muovaavat nationalismia. (Bieber 2020, 1.) Vuosien 1918–1920 aikana koettu espanjantauti auttaa hieman ymmärtämään pandemioiden ja nationalismin välistä yhteyttä. Tauti tappoi 17–100 miljoonaa ihmistä ympäri maailman, jonka vaikutuksesta se muovasi julkista terveydenhuoltoa ja synnytti kansainvälisiä instituutioita sekä vaikutti politiikkaan kaikkialla maailmassa. (Spinney 2017.)

Koronapandemia on nostanut vahvoja kansallisia ja paikallisia mielipiteitä; osa valtioista on kehuskellut, kuinka ”meillä menee paremmin” kriisiaikana. De Kloet, Lin ja Chow (2020) kutsuvat tätä ’biopoliittiseksi nationalismiksi’, jonka he käsittävät kehon, geopolitiikan ja affektin väliseksi dynamiikaksi. Michel Foucault’n 1970-luvun lopulla esittelemä biopolitiikka, tai biovalta, on muuttunut pandemian aikana kansallismielisten voimapelien kilpailuareenaksi. Kun virus on levinnyt, ja kun ihmiset ovat olleet vaarassa, on todistettu, kuinka helposti paikalliset väestöt noudattavat viranomaisten ohjeita ja neuvoja. Lisäksi tutkijat ovat huomanneet, kuinka kansalaiset juhlivat vaatimusten noudattamisen onnistumista. (De Kloet et al. 2020, 636.)

Foucault’n käsitystä biopolitiikasta on pohdittu koronapandemian yhteydessä jonkin verran, kuten esimerkiksi Giorgio Agamben (2020) on tehnyt. Agambenin kommentit Italiassa toteutetuista biopoliittisista eristämistoimenpiteistä raivostuttivat ihmiset. Agamben ehdotti kommentaarissaan, että viranomaiset ja tiedotusvälineet loivat viruksen voidakseen toteuttaa autoritaarisia toimenpiteitä. Agamben mobilisoi biopolitiikan käsitteen kriittisenä työkaluna tutkiakseen kansallisvaltion toimintaa ja useita tapoja, joilla se hallitsee väestöä viruksen uhalla. (Agamben 2020.)

De Kloet ym. (2020, 636–637) eivät sitoudu esseessään Agambenin ympärillä pyörivään keskusteluun, vaan he ovat tarkkailleet biopoliittista nationalismia Hong Kongissa, Taiwanissa ja Kiinassa. He uskovat, että vastaavanlaisia tapauksia on myös Euroopassa ja

muualla maailmassa, kun kansalaiset ovat kehuneet elävänsä maassa, jossa on ”parhaimmat” ja ”tehokkaimmat” eristämistoimenpiteet. Esimerkiksi Kiinassa on käytetty matkapuhelinseurantatekniikkaa. Kansalaiset ovat vaikuttaneet olevan enemmän kuin tyytyväisiä kontrolliin. Foucault’n käsitys biopolitiikasta on muuttunut pyrkimykseksi. Alun perin biopolitiikka oli tarkoitettu kriittiseksi välineeksi purkamaan valtaa erityisesti tavoista, joilla kansallisvaltiot ja kapitalismi mittaavat, hallitsevat ja kontrolloivat väestöä. Kriisin aikana on käynyt päin vastoin: kansa on halunnut tulla kontrolloiduksi, he ovat halunneet tehokkaampaa valvontaa ja he ovat olleet vihaisia, jos jotkut valtiot epäonnistuvat siinä. (Emt.)

Jotta ymmärretään, miten pandemia muokkaa nationalismia ja miten siihen voi reagoida, voi Bieberin (2020, 3) mukaan tarkastella seuraavaa viittä ulottuvuutta: (1) viimeaikainen nationalismin nousu/lasku ja nationalismin sosiaalinen merkitys ennen pandemiaa; (2) autoritaarisuuden ja nationalismin välinen suhde ja pandemian vaikutus tähän yhteyteen; (3) pandemian vaikutus ennakkoluuloihin; (4) (väliaikainen) deglobalisaatio ja rajojen sulkeminen; sekä (5) pelko. Bieber (2020, 10) toteaa pandemian aiheuttaman pelon ja koronavirukseen liitettyjen ennakkoluulojen olevan todennäköisesti pysyviä muutoksia pandemian jälkeisessä maailmassa. Vähemmistöt ja muut haavoittuvaiset ryhmät kärsivät todennäköisesti syntipukkina olemisesta ja joutuvat syrjäytymisen kohteiksi. Viimeinen vuosikymmen on ollut ahdistuksen aikakausi, kun kriisit, erityisesti Euroopassa, ovat yleistyneet ja normalisoituneet. Taloudellinen epävarmuus vuoden 2008 jälkeen, narratiivi muuttoliikkeestä uhkana ja pandemia ovat kaikki vaikuttaneet epävarmuuteen ja pelkoon sosiaalisessa ympäristössä. Kollektiivisen ahdistuksen psykologisten seurausten lisäksi poliittinen ja sosiaalinen lopputulos vahvistaa todennäköisemmin poissulkevaa nationalismia. (Emt.)

2.2 Erilaisuus kansallisidentiteetissä

Erot, toiseus sekä me ja muut. Näiden katsantokantojen esille tuominen tutkielmassa on tärkeää, sillä suomalaista kansallisidentiteettiä on rakennettu eroja ja vastakohtia korostamalla. Uutisointiin tämä liittyy siinä mielessä, että vertailemalla Suomea muuhun maailmaan pystytään kansallisvaltio esittämään tietynlaisessa valossa, vahvistamaan eroja ja näin rakentamaan kansallisidentiteettiä.

2.2.1 Miksi eroilla on väliä?

Stuart Hall (1999) lähestyy toiseuden käsitettä kysymällä, miksi eroilla on merkitystä ja miten selittää toiseuden kiehtovuus. Eri tieteenaloilla kysymys on asetettu eri tavoin, ja Hall tarkastelee lyhyesti muutamaa teoreettista selitysmallia. Ensimmäinen selitysmalli kumpuaa lingvistiikasta. Sen mukaan eroilla on väliä, koska ne ovat välttämättömiä mer-

kityksen kannalta: ilman niitä merkitystä ei voisi olla olemassa, kuten esimerkiksi sanaparissa valkoinen/musta. Ilman sanaa valkoinen me emme tietäisi, mitä musta tarkoittaa, vaan voimme erottaa sen pelkästään vastakohtastaan valkoinen ja näin antaa sanalle musta merkityksen. Merkitys riippuu siis vastakohtien välisestä erosta. Tällaiset binaariset vastakohtaparit ovat tärkeitä, koska ne vangitsevat maailman moninaisuuden jokotai-ääripäihinsä, joita kuitenkin kuormittaa pelkistämisen ja yliyksinkertaistamisen taakka. Filosofin Jacques Derrida (1974) huomautti, että binariteetin toinen vastanapa on yleensä hallitsevassa asemassa suhteessa vastapariinsa. Vastakohtaparien napojen välillä on aina valtasuhde, ja jotta tämä valtasuhde tulisi mukaan kielenkäyttöön, pitäisi kirjoittaa **valkoinen/musta**, **miehet/naiset**, **maskuliininen/feminiininen**, **yläluokka/ala-**luokka. (Hall 1999, 152–154.)

Myös toinen selitysmalli on peräisin kieliteorioiden parista. Sen pääväite on, että eroa tarvitaan, koska merkityksiä on mahdollista rakentaa vain dialogissa "Toisen" kanssa. Kaikki mitä sanomme ja tarkoitamme, muodostuu vuorovaikutuksessa toisen henkilön kanssa. Merkitys dialogiin syntyy osallistuvien välisistä eroista. Kolmas selitysmalli on lähtöisin antropologiasta. Tämän selitysmallin lähtökohta kallistuu siihen, että kulttuuri on riippuvainen siitä, että asioille annetaan merkitys jakamalla niitä eri kategorioihin luokittelujärjestelmän sisällä. Erojen merkitseminen on täten kulttuuriksi kutsutun symbolisen järjestelmän pohja. Tämän näkökulman mukaan sosiaaliset yhteisöt tuottavat merkitystä maailmaansa järjestelemällä asioita eri luokittelujärjestelmiin ja kategorioihin. Symboliset rajat ovat tärkeitä siksi, että ne pitävät kategoriat "puhtaina" ja antavat kullekin kulttuurille niiden ainutlaatuisen merkityksen ja identiteetin. (Hall 1999, 155–156.) Käytyäni läpi identiteetin teoreettiset mallit sekä eron tekemisen merkityksen, siirryn suomalaisen kansallisidentiteetin rakentumisen prosessiin, joka on vahvasti muodostunut historian kautta.

2.2.2 Toiseuttamisen kautta suomalaiseen kansallisidentiteettiin

Suomalaista kansallisidentiteetin muodostumista voi lähteä tarkastelemaan geopolitiisesta näkökulmasta, jonka mukaan suomalaiset ovat halunneet määrittää oman paikkansa muiden kansojen joukossa. Tätä paikkaa suomalaiset ovat etsineet nimenomaan paikkana, jonka he itse kokevat omakseen, mutta myös paikkana, johon he toivovat muiden asettavan suomalaiset. Oman paikan etsimisen lisäksi on ollut tärkeää todistaa, että suomalaiset ovat samanlaisia kuin muutkin suomalaisten hyvinä pitämät kansat. Suomalaisen kansallisidentiteetin rakentaminen on ollut toteutukseltaan ja keinoiltaan eroja, vastakohtia ja rajoja rakentava. (Harle & Moisio 2000, 15, 17.)

Kansallisidentiteetin kuvataan rakentuneen suomalaisten ja venäläisten jyrkän erottelun kautta. Erään näkökannan mukaan ”ryssäviha” perustui 1900-luvun alun ja maailmansotien välisen ajan rotuteorioihin. Vasta itsenäistynyt Suomi, joka oli ajautunut sisällissotaan, näki ryssävihan poliittisia tarpeita palvelevaksi rakennelmaksi. Ryssävihan avulla suomalainen kansallisidentiteetti pysyi yllä. Ulkoinen vihollinen yhdisti sisällissodassa hajonnutta kansaa. Suomalainen me-identiteetti on rakentunut vahvasti sen kautta, mitä suomalaiset eivät ole. Suomalaiset eivät halunneet olla 1800-luvun rotuteorioiden heikoimmiksi roduiksi leimaamia ”kummajaisia”, vaan he halusivat löytää paikkansa ”aitojen eurooppalaisten”, germaanien, joukosta. Suomen kansallisidentiteetti perustuu myös pitkälti sen poliittisuuteen, sillä kansallisidentiteetti on ollut poliittisen kamppailun ja kädenväänön tulosta. (Harle & Moisio 2000, 56–57, 67.)

Oikeistolainen identiteetti-projekti oli Suomessa vuosina 1918–1944 aiempiin identiteetti-politiikan vaiheisiin verrattuna tietoisempi, jyrkempi ja avoimempi. Tarkoituksena oli löytää suomalaisille oikea paikka kansakuntien joukosta, mutta myös kansakunnan yhdistäminen yhteistä vihollista, eli venäläisyyttä ja kommunismia, vastaan. Venäläisvastaisuus levisi Suomeen rotuteorioiden mukana Ruotsin ja Saksan kautta. Puhdas suomalaisuus ja likainen sekä barbaarinen venäläisyys asetettiin toistensa vastakohtiksi. Venäläiset bolševikit esitettiin julmina rikollisina ja kommunismi näyttäytyi venäläisenä sairautena, joka uhkasi liata suomalaiset. (Harle & Moisio 2000, 82, 84–85.)

Suomalaista kansallisidentiteettiä on rakennettu myös torjumalla ruotsalaisuus, jolloin suomalaisen kansallisidentiteetin määrittely oli kaikki toiset poissulkevaa. Toisen perspektiivin mukaan venäläiset näyttäytyvät negatiivisessa valossa ja ruotsalaiset taas positiivisessa. Tämän perspektiivin mukaan myös aina talvisotaan jatkunut kielikysymys nähdään Suomen sisäisenä taisteluna, jossa ottivat yhteen suomea ja ruotsia puhuvat Suomen kansalaiset, eivätkä Suomen suomalaiset ja Ruotsin ruotsalaiset. Tässä näkökulmassa ruotsalaiset ja ruotsalaisuus näyttäytyvät tärkeänä toisena, positiivisessa valossa, johon suomalaiset ovat halunneet samaistaa itsensä. Venäläiset taas näyttäytyvät negatiivisena toisena, jonka kautta kansallisidentiteettiä ja sen jatkuvuutta on Suomessa muodostettu. (Harle & Moisio 2000, 89, 91–92, 94.) Seuraavassa kappaleessa esittelen tarkemmin yhteiskuntatieteistä tuttua toiseuden käsitettä sekä ”me ja muut” -diskurssia, jotka tarkoittavat lyhyesti ulkopuolisuutta ja eroa suhteessa hallitsevaan ryhmään.

2.2.3 ”Me ja muut” identiteetin rakentajana

Tämän tutkielman kannalta toiseuden valitseminen kansallisidentiteetin rakentumisen tarkastelun työkaluksi on luonnollista, koska sen kautta voi peilata, kuinka uutismedian

välittämässä kriisiuutisissa on vertailtu Suomen poikkeustilaa muihin maihin ja kuinka uutismedia rakentaa suomalaista kansallisidentiteettiä suhteessa muuhun maailmaan. Toiseuden käsitteen synonyymeinä voisivat toimia esimerkiksi vieraus, poikkeavuus, eroavaisuus, muukalaisuus tai vastakohtaisuus, vaikkakaan ne eivät kuvasta toiseuden käsitettä täydellisesti, mutta osoittavat kuitenkin oikean suunnan. Tutkimuskielellä toiseuden käsitteen avulla jäsennetään suhdetta tutun ja vieraan tai normin ja poikkeuksen välillä. Sen avulla voi kuvailla valtasuhdetta, jossa joku tai jokin ymmärretään paitsi erilaiseksi myös toista alemmaksi ja jonka seurauksena on arvottava hierarkia. Pelkistään toiseudessa on kyse kahden seikan välisistä eroista. Toiseus on ollut suosittu käsite tutkimuksessa ja siihen liittyy vahva emansipatorinen tiedonintressi: toiseuden käsitteen avulla on pyritty paljastamaan ja purkamaan valtahierarkioita. (Löytty 2005, 162–163.)

Stuart Hallin teksteissä korostuu vahva ”me ja muut” -erottelu, joka liittyy toiseuden kokemukseen. Hall (2019, 44) painottaakin, ettei identiteettiä ole olemassa ilman toiseuden kokemusta, vaan kansallinen identiteetti määrittyy aina identiteettiyhteisön ja sille toisen välisestä suhteesta. ”Toinen” konstruoidaan asettamalla jokin ryhmä vastakkain toisen, alistetun, ryhmän kanssa tavalla, joka johtaa ensin mainitun ryhmän sisäiseen konsensusukseen ja maailman jakautumiseen kuuluviin ja ei-kuuluviin (Emt. 2019, 44). Hallin (2019, 108) mukaan kulttuurisen eron tekeminen kasvattaa ryhmäsolidarisuutta ”me” ja pitää yllä koettua erilaisuutta suhteessa muihin kulttuureihin ”heihin” tai ”niihin”. Toiseuden syntymistä ja kohtaamista on tarkasteltu kahdella tasolla: sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä erilaisissa representaatioissa eli esityksissä. Kasvokkaisissa kohtaamisissa kohtaavat molempien osapuolien ennakkotiedot tai luulot toisistaan. Toinen nähdään aina jonkin suodattimen läpi. (Löytty 2005, 167.) Media- ja viestintätutkimuksessa on kiinnitetty esimerkiksi huomiota siihen, kuinka suomalaisessa journalismissa on esitetty maahanmuuttajia ja heidän kulttuuriaan (Raittila 2002; 2004).

Hall (1999, 77) kertoo ajatuksesta ”meistä ja muista” (”the West and the Rest”), kuinka se muodostui ja kuinka läntisten ja muiden yhteiskuntien suhteita representoitiin. ”Länsi” ja ”itä” eivät ole pelkästään sidoksissa maantieteeseen ja sijaintiin, vaan myös talouteen ja kuvataksemme tietäntyyppistä yhteiskuntaa ja kehitystasoa. Sana ’läntinen’ on synonyyminen sanan ’moderni’ kanssa ja sillä tarkoitetaan yhteiskuntaa, joka on kehittynyt, teollistunut, kaupungistunut, kapitalistinen, maallinen ja moderni. Diskurssi ”me ja muut” on hyvin länsikeskeinen tai eurosentrinen, hyvin yleinen ja vaikutusvaltainen diskurssi, joka osallistuu julkisten ja havaintojen muovautumiseen yhä. Termi ”länsi” saa lännen näyttämään yhtenäiseltä ja yhdenmukaiselta, mikä ei kuitenkaan pidä paikkansa. Länsi sisältää monia sisäisiä eroja – eri kansakuntien välillä. Lännellä on ollut aina myös omat

sisäiset "toisensa", josta kertoo esimerkiksi juutalaisten ulossulkeminen, itäeurooppalaisten pitäminen "barbaarisina" sekä naisten representoiminen miehiä alhaisemmiksi. (Emt. 1999, 78–79, 83.)

"Me ja muut" -diskurssi turvautuu yksinkertaistamiseen. Se representoi jotain sellaista, joka on hyvin eriytynyttä (eri eurooppalaiset kulttuurit), ikään kuin se olisi jotain yhdenmukaista (länsi). Se vakuuttaa myös, että näitä erilaisia kulttuureja yhdistää se seikka, että ne kaikki ovat erilaisia muuhun maailmaan nähden. Samaan tapaan myös muu maailma representoidaan yhdeksi ja samaksi sikäli, että sen kaikki osat ovat erilaisia länteen nähden. Kyseinen diskurssi representoi tiettyä "representaation järjestelmänä" maailman siten kuin se olisi jakautunut yksinkertaisen dikotomian mukaisesti – meihin ja muihin. Diskurssista tekee tuhoisan juuri se, että siinä vedetään karkeita ja yksinkertaistavia rajalinjoja ja rakennetaan yksinkertaistettua käsitystä "erosta". (Hall 1999, 84.)

Neumann (1999, 35–37) mainitsee, että aktiiviseen identiteetin muodostamisprosessiin kuuluu "itsensä" erottaminen toisesta. Erottaminen on yksi syy sille, miksi toiseutta ylläpidetään jatkuvasti. Sosiaalisten rajojen luominen, "meidän" ja "muiden" välille, ei ole yhdentymisen tai integraation aikaansaannos, vaan sen välttämätön ainesosa. Kansakuntien muukalaiset ja toiset edustavat hyvin selkeästi rajattuja kokonaisuuksia yhteisöjen sisällä ja täten niillä on merkittävä rooli yhteisöjen identiteettien muodostumisessa. Toiseuttaminen voi täten toimia myös yhtenä keinona tietyn ihmisyyteen eheyttämisenä ja yhdistämisenä. Yhdistäminen ja erottaminen ovat kuitenkin saman kolikon kääntöpuolet, joten kyse ei ole siitä, että erottaminen tapahtuu, vaan siitä kuinka se tapahtuu. (Emt.)

"Me ja muut" -diskurssissa maailma jaetaan symbolisesti hyvään ja pahaan, meihin ja muihin, puoleensavetävään ja luotaantyöntävään, sivilisoituneeseen ja siviloitumattomaan, länteen ja muuhun maailmaan. Muut erot näiden kahden sisällä ja välillä yksinkertaistetaan ja sulautetaan toisiinsa eli ne stereotyyppistetään. Tämän strategian vaikutuksesta muu maailma tulee kuvatuksi kaikiksi siksi, mitä länsi ei ole – sen peilikuvaksi. Se esitetään olemukseltaan erilaiseksi, Toiseksi. (Hall 1999, 123–124.)

Tutkimuskäsitteenä toiseus voi olla hedelmällinen lähtökohta valtasuhteiden tunnistamiseksi, mutta se ei tavoita sitä monimutkaista todellisuutta, jota sen avulla usein yritetään selittää. Käsitteenä se on sikäli hyödyllinen, että sen avulla voidaan havaita, että toiseus ei ole ominaisuus vaan seurausta määrätyn laisista kohtaamisista tai näkemisen tavoista. Kun toiseuden käsitettä käytetään huolellisesti analyysin välineenä, sen avulla

voidaan muuttaa piintyneitä ja eriarvoisuutta tuottavia toiminta- ja esitystapoja. Toisesta puhuttaessa kannattaa kuitenkin miettiä, olisiko hyödyllisempää puhua eroista ja erilaisuudesta. Kun lähtökohdaksi otetaan toiseuden sijaan erilaisuus, maailma ei jaakaannu niin helposti ”yksiin” ja ”toisiin”. Erilaisuudesta puhuminen paljastaisi toiseutta helpommin sen, että myös me-ryhmä koostuu keskenään erilaisista ihmisistä. Erilaisuus on lähinnä kuvaileva ja toiseus taas strateginen käsite, jonka avulla voi analysoida nimenomaan valtasuhteita. On mahdollista, että kaksinapainen toiseus-malli ei onnistu enää kuvaamaan 2020-luvun alun suomalaista monikulttuurisuutta kohteen edellyttämällä vivahteikkoudella. (Löytty 2005, 181–183.)

2.3 Ylikansallisten uutisten kansallistaminen

Useat tutkimukset ovat tulleet siihen tulokseen, että ulkomaan uutisille on kansallisessa uutismediassa luonteenomaista kansallinen logiikka, joka johtuu pääosin niin sanotusta kotoistamisesta. Kotoistamisessa on kyse ”ulkopuolelta” tulevien uutisten muovaamisesta kansalliselle yleisölle ymmärrettävämpään muotoon. Keskustelu kotoistamisen ympärillä torjuu globaalin diskursiivisen rakenteen ja sen sijaan vahvistaa kansallista diskurssia ja identiteettiä. (Olausson 2014, 711.) Tässä kappaleessa keskitytään kotoistettuihin uutisiin sekä kotoistamisen eri keinoihin. Lisäksi kappaleessa pureudutaan kehystys- ja agendavaltaan, joita ei voi olla sivuuttamatta journalististen tuotosten analysoinnissa.

2.3.1 Kotoistetut uutiset

Mikko Lehtonen (2001) on pureutunut tiedon jäsenyykseen kriisin tuntemattomissa oloissa pyrkien analysoimaan syyskuun yhdennentoista merkityksiä kulttuuritutkimuksen ja mediatutkimuksen tarjoamien ajatuksellisin apuneuvoin. Hän viittaa teoksessaan Susan Moellerin kirjaan *Compassion Fatigue* (1999), jossa yhdeksi kansainvälisen uutisoinnin epäonnistuneisuuden tärkeäksi syyksi nostetaan myötätuntouupumus. Myötätuntouupumus on pohjana yleisön lyhytjänteisyydelle, median huomion nopealle siirtymiselle asiasta toiseen, yleisön kyllästymiselle kansainvälisiin uutisiin ja median keskittymiselle kriisijournalismiin. Myötätuntouupumuksen tuloksena media pyrkii käsittelemään vain sellaisia tapahtumia ja ongelmia, jotka vetoavat yleisöön. Ilmiö lietsoo kunkin valtion keskittymistä omiin ja lähialueidensa asioihin, ja media asettaa etusijalle tarinat, joilla on kytkös Suomeen. (Lehtonen 2001, 22–23.)

Myötätuntouupumuksella on yhtymäkohta ulkomaan uutisten kotoistamiseen, jota etenkin Gurevitch, Levy ja Roeh (1991) ovat tutkineet kansainvälisten uutisten kohdalla. Ulkomaan uutisten kotoistaminen tarkoittaa lyhykäisyydessään sitä, että kansallisen yleisön ulkopuoliset uutistarinat käännetään kansalliselle yleisölle tutumpaan, ymmärrettävämpään ja sopusointuisempaan kulutusmuotoon (Alasuutari, Qadir & Creutz 2013b,

693; Gurevitch et al. 1991, 206). Täsmällisemmin Gurevitch ym. (1991, 206) toteavat ”median ylläpitävän kotoistamista globaalisti ja kulttuurisesti – esimerkiksi valamalla kaukaisia tapahtumia kehyksiin, jotka tekevät näistä tapahtumista ymmärrettäviä, houkuttelevia ja merkityksellisiä kansalliselle yleisölle; ja toiseksi, rakentamalla näiden tapahtumien merkitykset tavalla, joka on yhteensopiva palvelemissa yhteiskuntien kulttuurin ja hallitsevan ideologian kanssa”. Tätä havaintoa, joka on todistettu empiirisillä analysoilla, on pidetty todisteena siitä, että ulkomaanuutiset eivät ole vähentäneet eri maiden uutisohjelmien kansallista luonnetta (Qadir & Alasuutari 2013, 575). Kotoistamisen käsitettä käytetään tutkielman viitekehyksessä apuna analysoitaessa, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon.

Medialla on merkitystä tapaan, jolla ulkomaanuutiset kotoistetaan. Tämä korostuu silloin, kun medialla tarkoitetaan julkista aluetta, jossa kansalaiset ja etenkin poliitikot ilmaisevat näkemyksensä ja yrittävät vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Kun tapahtuu jotain tarpeeksi uutisarvoista, poliitikot tai muut toimijat hyödyntävät usein tilannetta yhdistämällä ulkomaanuutiset sisäpolitiikkaan tavalla, joka palvelee heidän tavoitteitaan. Journalistit ovat tärkeitä portinvartijoita vaikuttaessaan siihen, miten alkuperäinen uutistapahtuma käsitellään ja tulkitaan kansallisessa mediassa, mutta nämä muut toimijat kääntävät globaalit ideat tai teemat usein sisäpolitiikkaan. (Qadir & Alasuutari 2013, 578.)

Alasuutari ym. (2013a) mieltävät ylikansallisten mallien ja trendien kansallistamisen kotoistamisprosessiksi. Kun kansallisvaltio kuvaa muissa maissa omaksuttuja malleja, voivat kansalliset reformit muotoutua kansallisissa keskusteluissa tavalla, jollaisina niitä tuskin tunnustettaisiin mallien alkuperämaissa. Kansalliset toimijat voivat esimerkiksi esittää, että malliin perustuva politiikka on ollut ”menestys” tai että malli on omalle maalle ”so-piva”. Kansallisten reformien tekemisen prosessille on ominaista se, että puhujat vetoavat kansakuntaan. Kansallisten prosessien synkronisointi ja kehityspolkujen samansuuntaistuminen tapahtuu tavalla, joka pitää yllä ja vahvistaa kokemusta kansallisesta itsenäisyydestä, erityisyydestä ja me-hengestä. Kun eri maissa otetaan käyttöön samoja ideoita tai muotikäsitteitä, synnyttävät maat globaaleja kehityslinjoja ja kotoistavat ne muotoihin, joissa niiden ylikansallinen luonne unohtuu tai hämärtyy. Jokaisessa kansallisessa kontekstissa sen maan toimijat kääntävät idean todelliseksi käytännöksi määrittäen näin sen lopputuloksen ja vaikutukset. Tämän takia ongelman, idean tai mallin muuntuminen erityisiksi kansallisiksi käytännöiksi edesauttaa sellaisen vaikutelman muodostumista, että prosessi olisi kullekin valtiolle erityinen. (Emt. 28–31, 37.)

Kotoistaminen on globaalin mallin esittelyn ja omaksumisen lisäksi prosessi, jossa jokin kansainvälisen vertailun esiin nostama ongelma tai kysymys nostetaan kansallisen politiikan agendalle. Ongelman ratkaiseminen johtaa siihen, että kansallinen politiikka ja diskurssi synkronoituvat muiden maiden poliittisten linjausten kanssa. Kansallisten neuvottelujen lopputuloksena rakentunut politiikka voi poiketa merkittävästi muiden maiden vastaavista ratkaisuksista, sillä kotoistamisprosessi on aina yhteydessä paikallisiin prosesseihin (Meyer 2000; 2010; Alasuutari ym. 2013a, 31–32.) Kansainvälisten vertailujen vaikutusvalta perustuu oletukselle, jonka mukaan eri maissa toteutettavat uudistukset myötäilevät yhteiskuntien yhteistä kehityssuuntaa. Uudistusten perustelemisessa yleistä on vedota johtavien maiden toimiin tai ”parhaisiin käytäntöihin”, joita kansainväliset organisaatiot suosittelivat. Kansainvälisiä arviointoja käytetään osoittamaan, kuinka hyvin ”me” pärjäämme suhteessa muihin. Kansainvälinen vertailu voi parhaimmillaan aiheuttaa kansallisia ylpeydenaiheita, kun valtio esimerkiksi sijoittuu hyvin vertailussa muihin maihin – tällöin ”me” edustamme yhtä maailman huipuista. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Suomen erinomaiset PISA-tulokset, joiden seurauksena koulutusjärjestelmästä syntyi keskeinen osa kansallisidentiteettiä. Menestys vertailussa nosti Suomen mallimaaksi, jota muut maat käyttävät mallinaan koulutusjärjestelmiensä kehittämisessä. (Alasuutari ym. 2013a, 33, 41.)

Clausen (2004, 27) väittää, että uutisten kotoistaminen on universaali ilmiö ja että ulkomaan uutiset esitetään jokaisessa maassa eri tavalla. Olausson (2014) ehdottaa, että ulkomaan uutisiin pureutumisen lisäksi tutkimuksen tulisi pelkän kotoistamisen sijaan perehtyä ylikansallisen rakenteen etsimiseen. Nykypäivän riskit ja kriisit tarjoavat globaalin ikkunan maailmaan, hämärtävät kotimaan ja ulkomaan välisiä rajoja sekä tekevät perinteisestä kotimaan- ja ulkomaan uutisten välisestä erottelusta enemmän tai vähemmän vanhanaikaista (Berglez 2013; Olausson 2014, 711). Seuraavassa kappaleessa pureudutaan tarkemmin Olaussonin (2014) yksilöimään kolmeen eri kotoistamisen journalistiseen tekniikkaan sekä Alasuutari ym. (2013b) neljään eri kotoistamistapaan.

2.3.2 Kotoistamisen eri käytännöt

Olausson (2014, 715) on yksilöinyt kolme diskursiivista kotoistamisen tapaa: (1) sulkeutunut kotoistaminen (introverted domestication), joka tapahtuu irrottamalla kansallinen ylikansallisesta; (2) avoin kotoistaminen (extroverted domestication), missä yhdistetään kansallinen ja ylikansallinen toisiinsa; ja (3) kotoistamisen vastakkainen tapa, josta uupuu kansallinen perusta kokonaan. Olausson (2014) on käyttänyt näitä kolmea eri kotoistamisen käytäntöä analysoidessaan ilmastomuutoksen kotoistamista ja sen irrottamista globaalista kontekstista Ruotsin, Intian ja Yhdysvaltojen uutismedian raportoin-

nissa. Ilmastonmuutoksen kotoistamistutkimus toimii oivallisena pohjana viruspandemian uutisoinnin analysoinnissa, koska molemmissa teemoissa on kyse koko maailmaa koskettavasta ongelmasta.

Sulkeutunutta kotoistamista on havaittu useissa tutkimuksissa (esim. Clausen 2004; Rieght 1998). Myös Olausson (2014, 716) on tunnistanut kolme sulkeutuneesti kotoistettua diskurssia ilmastonmuutoksen uutisoinnista. Ensinnäkin huomio ilmastonmuutosuutisoinnissa kiinnitetään kansallisiin seurauksiin irrottamalla ne globaaleista syistä; toiseksi huomio keskitetään kansallisiin ratkaisuihin irrottamalla ilmastonmuutos globaalista ongelmasta; ja kolmanneksi paikalliset tapahtumat, kuten Earth Hour, irrotetaan niiden globaalista kontekstista. Sulkeutunut kotoistaminen estää globaalien keskustelun syntymisen (Berglez & Olausson 2011). Avoin kotoistaminen sen sijaan yhdistää kansallisen ja ylikansallisen keskustelun toisiinsa (Olausson 2014, 716).

Avoimeen kotoistamiseen liittyy myös kielteisiä asioita. ”Me” ja ”he” -rakenteita on problematisoitu aiemminkin, mutta Olaussonin (2014, 720) mukaan avoimen kotoistamisen tutkiminen toisi arvokasta tietoa tarkemmin siitä, mikä laukaisee vastakkaiset ja yhtenäiset suhteet sekä missä konteksteissa suhteita esiintyy. Avointa kotoistamista tapahtuu ilmastonmuutoskeskustelussa kahdella erilaisella tavalla. Sitä tapahtuu ensinnäkin, niin että ilmastonmuutos yhdistetään sen globaaleihin haarautumiin. Toiseksi avointa kotoistamista tapahtuu yhdistämällä paikalliset olosuhteet (kuten makeanveden puute) globaaleihin uhkiin (kuten ylikansalliseen terrorismiin). (Emt. 2014, 720.) Olaussonin (2014) avoimella kotoistamisella on läheinen kytkös Berglezin (2008; 2013) teoriaan globaalista journalismista. Berglez määrittelee globaalien journalismien uutiskeskustelun tyypiksi, joka onnistuu kaappaamaan ja rakentamaan poliittisesti merkityksellisiä suhteita eri geopolittisten mittakaavojen välillä. Globaalien journalismien lähestymistavassa itse median teknologisella ulottuvuudella ei ole merkitystä; mielenkiintoista sen sijaan on epistemologinen näkökulma: kuinka journalismi kehystää diskursiivisesti globaalia.

Sulkeutuneelle ja avoimelle kotoistamiselle yhteistä on se, että molemmissa kotoistamistavoissa on kansallinen kytkös. Tätä vastoin kolmas diskursiivinen kotoistamisen tapa, josta uupuu kansallinen perusta kokonaan, rakentaa rajatonta maailmaa ilman episentrumia. Kotoistamisen paikalliset ankkurointi- ja diskursiiviset rakenteet puuttuvat tällöin. Ilmastonmuutoskeskusteluun liittyen kotoistamisen vastakkainen tapa käy ilmi kahdella erillisellä alueella. Ensinnäkin yhteisörakentamisen kautta diskursiivisessa yhdistyneessä maailmassa ihmisiä kutsutaan mukaan yhteiseen toimintaan, kuten Earth Hourin toteuttamiseen. Toiseksi ilmastonmuutoksen tieteelliseen luonteeseen perustuva tieto

luo diskurssin, jossa maantieteellisestä ankkuroinnista tulee tarpeeton. (Olausson 2014, 720.)

Alasuutari ym. (2013b, 699) ovat ilmastonmuutoskeskustelun sijaan tarkastelleet paikallisia ja maailmanlaajuisia Arabikevään uutisraportteja ja yksilöineet niistä neljä kotoistamisen tapaa: (1) tunteisiin vetoaminen, (2) keskittyminen tapahtumiin osallistuviin maanmiehiin, (3) kotimaisten toimijoiden lausuntojen ja tekojen raportoiminen, ja (4) ulkomaisen tapahtuman hyödyntäminen mallina paikallisessa politiikassa. Nämä ovat luonnollisesti esiintyviä diskursiivisia keinoja, joilla toimijat yhdistävät tapahtuman kotimaan kontekstiin. Kahdessa ensimmäisessä tavassa journalistilla on aktiivinen rooli kuvata tapahtumaa ja valita haastateltavat tai muut lähteet. Journalistin raportoidessa kotimaisten toimijoiden tapahtumista tai välittäessä tietoa yrityksistä yhdistää uutinen sisäpolitiikkaan, on muiden mediaa käyttävien toimijoiden rooli taas suurempi.

2.3.3 Median agenda- ja kehystysvalta

Ylikansallisten uutisten kotoistaminen ei yksinään vastaa tutkielman tutkimusongelmaan: ”Kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon suomalaisessa uutismediassa?”. Kotoistamisen rinnalla toinen laajasti tutkittu aihe kehystyminen voi auttaa vastaamaan kysymykseen laajemmin. Kriisiuutisoinnissa mielenkiintoista on se, kuinka tietyt uutiset päätyvät pääotsikoiksi. Mitkä aiheet tulevat puheeksi ja kuinka aiheille asetetaan raamit? Medialla on niin agenda- kuin kehystysvaltaa: se päättää mistä kerrotaan ja miten.

Yhteiskuntatieteiden inspiroimat viestinnän tutkimuksen analyysit ehdottavat, että media käyttää valtaa tarjoamalla tiettyjä sisältöjä ja puhuttelemalla yleisöjä tietyin tavoin. Media on myös erilaisten kilpailevien diskurssien taistelutanner, ja valtaa on lisäksi yleisöillä, joilla on kyky tulkita sisältöjä monimuotoisesti. (Jääsaari ym. 2010, 210.) Agenda setting -vallassa on kyse median vaikutuksesta siihen, mihin asioihin ihmiset kiinnittävät huomiota (McCombs & Shaw 1972; Lee ym. 2020, 555). Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että yleisön käsitys tärkeimmistä aiheista vastaa sitä, kuinka paljon media kiinnittää huomiota aiheisiin (esim. Holbrook & Hill 2005; Iyengar & Simon 1993). Juho Vesa (2016) on tutkinut väitöskirjassaan päätöksenteon medioitumista Suomen konsensusdemokratiassa ja tuo esille, että alun perin tutkimus keskittyi tarkastelemaan, miten median uutisaiheet vaikuttavat siihen, mitä poliittisia kysymyksiä ja yhteiskunnallisia ongelmia kansalaiset kulloinkin pitävät merkittävimpinä.

McCombs ja Shaw (1972) tutkivat äänestäjien käsityksiä ja sanomalehtien kattavuutta pienessä Pohjois-Carolinan yhteisössä. McCombs ja Shaw (1972, 176) päättelivät, että

uutismedia ”muodostaa suurimman osan tiedoista, joiden perusteella äänestyspäätös tehdään”. Myöhemmin teoriaa ryhdyttiin soveltamaan poliittisiin instituutioihin, ja havaittiin, että uutismedian aiheet vaikuttivat myös päättäjien toimintaan kuten siihen, mitä kysymyksiä parlamenteissa käsitellään. Vesa (2016) keskittyy väitöskirjassaan päättäjiin kohdistuvaan agenda setting -valtaan. Agenda setting -valta edellyttää, että media toimii riittävän itsenäisesti suhteessa poliittisiin instituutioihin ja että toisaalta poliittisilla päättäjillä on tarve reagoida median esille nostamiin kysymyksiin. Median agendavalta on sekä syvää että pinnallista. Syvä medioituminen viittaa tilanteeseen, jossa medialla on todellista vaikutusta päätöksentekoon, ja pinnallinen medioituminen tarkoittaa tilannetta, jossa media vaikuttaa päättäjien julkiseen viestintään, mutta ei varsinaiseen päätöksentekoon. (Vesa 2016, 28–29, 31–32.)

Agenda setting -valtaan liittyy läheisesti myös jo aiemmin mainittu kehystysvalta. Kehyksen käsite liittyy siihen, kuinka journalistit organisoivat informaation tulvaa sovittamalla siihen nopeasti tiettyjä kehyksiä. Kehystäminen voi tarkoittaa myös sitä, että uutisjuttu ympäröidään vaihtoehtoisesti erilaisilla kehyksillä. Tällöin sen luonne määrittyy erilaiseksi kuin mitä toinen journalisti kirjoittaisi tapahtumasta. Viestinnässä voidaan valita sopiva viitekehys tiedotteelle ja siten saada se näyttämään halutunlaiselta. (Karvonen 2000, 78.)

Kehyksen käsitteen lanseeraajana pidetään Erving Goffmania, jonka teos *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience* (1974; 1986) kertoo jo olennaisen: kyse on kokemuksen virran järjestämisestä ja jäsentämisestä mielekkäästi. Journalistin täytyy jatkuvasti työssään löytää tai keksiä jokin yhdistävä juoni suurelle määrälle eri lähteistä tuluvia informaation palasia. Journalisti ponnistelee jatkuvasti selvittääkseen, mitä tilanteessa on meneillään ja tehdäkseen siitä selkeästi ymmärrettävän kuvan lukijoille. (Emt.)

Nossek (2004, 350) on tutkinut ulkomaanuutisia poliittisista väkivallanteoista ja väittää, että journalisteilla on kaksi erillistä ’kehystä’ ulkomaanuutisten suhteen: kansallinen ’kehys’ ja ammatillinen ’kehys’. Hän uskoo, että journalistien soveltama kehys riippuu seuraavista tekijöistä: (1) tapahtuman tyyppi; (2) tapahtuman sijainti ja (3) tapahtuman konteksti. Nämä kolme muuttujaa sanelevat journalistin käyttämät kotoistetut kansalliset ’silväläsit’, joilla journalisti tarkastelee tapahtumaa. Ainoastaan, kun tapahtuma on määriteltä joko ”meidän omaksi” tai ”heidän omaksi”, voi journalisti päättää, soveltaako hän ammatillista vai kansallista ’kehystä’ kattaessaan tapahtumaa. Kansallinen asema on etusijalla ammatillisiin normeihin nähden aina, kun tapahtuma määritellään ”meidän omaksi” ja ammatillinen viitekehys on etusijalla, kun tapahtuma määritellään ”heidän

omaksi”. Toisin sanoen, mitä kansallisempi raportti on, sitä vähemmän ammatillisempi se on. (Nossek 2004, 363; Qadir & Alasuutari 2013, 577–578.)

Viestintätutkija Todd Gitlinin (1980, 7) mukaan median tulkintakehikot ovat enimmäkseen lausumattomia ja tiedostamatta jääviä malleja, jotka jäsentävät maailman sekä journalistille että yleisölle. Median tulkintakehikot ovat tiedostamisen, tulkinnan ja esittämisen malleja; valikoinnin, painottamisen ja poissulkemisen malleja, joilla symbolien käsitteijät rutiininomaisesti organisoivat diskurssin, olipa se sitten sanallinen tai kuvallinen esitys. Gitlin toteaa, että tulkintakehikot auttavat journalisteja käsittelemään suuria määriä informaatiota nopeasti ja rutiininomaisesti: tunnistamaan uutisarvon, luokittelemaan sen ja tiivistämään sen lukijoita varten. Tulkintakehikot ovat enimmäkseen hiljaista tietoa, jota sekä lähettäjä että vastaanottaja soveltavat automaattisesti ja tiedostamattaan. Hiljaista tietoa on usein vaikea pyydettäessä ilmaista, ja Karvonen (2000, 80) esittääkin, että tutkimuksen tehtävänä voisi olla tämän lausumattoman, mutta toimivan tietämyksen tuominen julki. Tulkintakehikot ovat nopeutensa takia jatkuvasti käytössä uutistoiminnassa. Gitlinin mukaan kaiken journalismia koskevan analyysin on kysyttävä: ”Mitä kehikkoa tässä käytetään? Miksi juuri sitä eikä jotakin toista?”. Myös Olausson (2009, 423) väittää, että kehyksiä pidetään usein itsestäänselvytyksenä, niitä ei kyseenalaisteta, ja siksi ne ovat näkymättömiä jokapäiväisessä käytännössä.

Gamsonin ym. (1992) mukaan median tulkintakehikot ovat muotoutuneet lähteiden, journalistien ja lukijoiden vuorovaikutuksessa. Sekä journalisti että hänen lukijansa tuntevat hyvin käytetyn tulkintakehikon kaavan, joten lähettäjän tulee vain aktivoida haluttu kehikko lukijoiden mielessä. Tämä tapahtuu sijoittamalla esitykseen tiettyjä avainsanoja, perusfraaseja, metaforia, käsitteitä, symboleita ja stereotyyppisiä kuvallisia elementtejä. Ytimekäs avainfraasi lataa lukijoiden mieleen kaiken, mitä tämän symbolin alaisuuteen on talletettu. Robert Entmanin (1993, 52) seuraavaa määritelmää kehystämisestä on lainattu ahkerasti: ”Kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden tekemistä muita näkyvämmäksi viestivässä tekstissä, niin että suositaan ja edistetään tiettyä ongelmanmäärittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arviota ja/tai toimintasuositusta”.

Entmanin (1993) mukaan tulkintakehikot ensinnäkin määrittelevät ongelmia osoittamalla, mitä syyllinen tekee; mitä hyötyjä ja kustannuksia tästä on. Toiseksi kehikot diagnosti-soivat syitä eli tunnistavat ne voimat, jotka luovat ongelmat. Kolmanneksi kehykset tekevät moraalisia arvostelmia arvioiden kausaalisia toimijoita ja niiden aikaansaannoksia. Viimeisenä ne ehdottavat parannuskeinoja ongelmiin, oikeuttavat menettelytapoja ja en-

nustavat niiden todennäköisiä vaikutuksia. Kausaalisuutta ei korosteta aiheetta, sillä media usein etsii syytä tai syyllistä tapahtumalle. Entman (1991, 9) toteaa, että kehystämisen olemus on kuvatun todellisuuden elementtien suurentamisessa ja näkyväksi tekemisessä; ja toisten elementtien kutistamisessa ja häivyttämisessä. Journalisti joutuu väistämättä korostamaan joitakin seikkoja ja toisaalta taas jättämään osan tapahtumista kokonaan pois. Kehyminen siis korostaa joitakin todellisuuden puolia samalla kun toisia häivytetään.

2.4 Kansallistaminen uutismediassa

Tutkielman teoreettisen viitekehyksen on ollut tarkoitus luoda hyvä pohja lähteä pureutumaan siihen, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon suomalaisessa uutismediassa. Viitekehyksessä on käsitelty suomalaisen kansallisidentiteetin muodostumista aikojen saatossa, joka on rakentunut pääosin nostamalla esiin eroja eri kansallisvaltioiden välillä. Toisaalta Topelius on rakentanut suomalaisuutta suomalaisista aineksista vertailematta sitä muihin. Hall puolestaan pitää toiseuden mallia tärkeänä identiteetin rakentumisessa. Eri kannat antavat hedelmällisen perustan siihen, kuinka laatujournalismi rakentaa kansallista ”meitä” kriisiaikana ja kuinka suomalaisuus esitetään kriisiajan uutismediassa. Se, miten biopoliittinen nationalismi esittäytyy suomalaisen uutismedian koronauutisoinnissa, on myös erittäin kiehtova näkökulma.

Kotoistamisen sekä kehystämisen eri käytännöt sekä toimintatavat toimivat kriittisinä työvälineinä tutkielman analysointivaiheessa, jossa pääsen pureutumaan Helsingin Sanomien artikkeleihin ja luomaan yhteyttä teorian ja todellisuuden välille. Kehystämisen avulla journalistin on tarkoitus rakentaa uutinen, joka koskettaa ja kiinnostaa lukijaa sekä vaihdella eri näkökulmien välillä. Se, kuinka kehystäminen on toteutettu päivittäisessä koronauutisoinnissa, on kiinnostavaa. Kotoistaminen ei ole pelkästään ulkomaan uutisten kääntämistä suomen kielelle, vaan uutisten muotoilemista suomalaista lukijakuntaa palvelemaan, tuttuun ja merkitykselliseen muotoon. Mikä suomalaista lukijakuntaa kiinnostaa, mikä myy ja kuinka saada uutiseen Suomi-kulma ovat keskeisiä kysymyksiä uutisia kotoistaessa.

Medioituneessa yhteiskunnassa käsitystä suomalaisuudesta tuottavat ja ylläpitävät tällä hetkellä monet erilaiset mediat, joista uutismedia on yksi osa-alue. Median representaatiot heijastavat ja esittävät todellisuutta ja niiden merkityksellisyys perustuu niiden suureen määrään. Todellisuuden esittämisen lisäksi median representaatiot rakentavat todellisuutta. Tärkeää on huomata ja pohtia, mitä ei representoida: mikä jää ulkopuolelle ja miksi. Journalistien valitsemilla tulkintakehikoilla sekä mediaesityksillä on merkittävä valta kunkin kansan me-hengen rakentumiseen. Kriisiaikana kansallisidentiteetit voivat päätyä tavallista syvempään murrokseen, sillä mediaesitykset voivat muuttaa hyvinkin

paljon lukijoiden mielikuvia maista. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tutkielman metodologisia lähtökohtia ja perustelen, miksi kriittinen diskurssianalyysi on tälle tutkielmalle sopiva menetelmä.

3 Metodologiset lähtökohdat

Luen uutisaineistoani diskurssianalyttisestä näkökulmasta ja tutkin todellisuuden tuottamisen tapoja, joita uutisteksteistä on löydettävissä, sekä tarkastelen, miten ne liittyvät yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tavoitteena ei sinänsä ole etsiä tekstin takana olevia merkityksiä, vaan pikemminkin tarkastella sitä, kuinka merkityksiä tekstillä tuotetaan (Luostarinen & Väliaverronen 1991, 54). Koska laadullisen aineiston luotettavuuden arviointiin ei voi suoraan soveltaa määrällisessä tutkimuksessa käytettyjä validiteettia ja reliabiliteettia, on huomio erityisesti kiinnitettävä tulosten perusteltavuuteen ja totuudenmukaisuuteen. Tutkimuksessa on otettava lähtökohdaksi se, että perustelut kirjoitetaan auki eli tutkijan avoin subjektiviteetti sekä sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Luotettavuuden kriteerinä toimii pääasiassa tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 28; Eskola & Suoranta 2014, 211–213.) Käyn tässä luvussa läpi diskurssianalyysin merkittäviä käsitteitä: representaatiot, identiteetit, valta, legitimointi sekä instituutiot. Tämä jälkeen siirryn käsittelemään kriittistä diskurssianalyysiä sekä median diskursseja.

3.1 Diskurssianalyysi

Ranskalainen filosofi Michel Foucault (1926–1984) on ollut vaikutusvaltainen diskurssintutkimuksen teoreetikko. Hän tarkoitti termillä ”diskurssit” kielenkäytössä ilmenevää, kunkin aikakauden ja tilanteen kiteytyntä ymmärrystä todellisuudesta (Jokinen & Juhila 1999, 71). Käsitettä käytetään substantiivina, jolla viitataan tiettyihin diskursseihin (kuten poliittinen diskurssi, feministinen diskurssi, johtamisdiskurssi), ja konkreettisimmillaan viittaamaan tiettyihin puhutun vuorovaikutuksen tilanteisiin (Fairclough ym. 2004, 4–5). Diskurssianalyysissä huomio kohdistuu siihen, miten jokin asia kerrotaan ja millaiseksi se silloin jonkin asian tai ilmiön tuottaa (Siltaoja & Vehkaperä 2011, 209–211). Diskurssi on siis tarinan esittämistä tekstissä; se koostuu niistä tekstuaalisista keinoista, joiden avulla tarina kommunikoidaan yleisölle (Chatman 1978; Ridell 2005, 146). Diskurssi on tutkijan tuottama parafraasi – sitä ei ole siis tekstissä sellaisenaan (Rimmon-Kenan 1983, 82; Ridell 2005, 146).

Diskurssianalyysin teoreettis-metodologisenä viitekehyksenä pidetään luonnollisesti sosiaalista konstruktionismia. Sosiaalinen todellisuus rakennetaan diskurssien kautta. Kielenkäyttöä tarkastellaan tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta: kielenkäyttö tuottaa tieto- ja uskomusjärjestelmiä, sosiaalisia identiteettejä ja sosiaalisia suhteita. Merkitykset rakentuvat, säilyvät ja muuttuvat vain ihmisten välisessä toiminnassa, kuten puheissa ja kirjoituksissa. Merkitykset muodostuvat suhteissa ja erotuksena toisiinsa. Diskurssintutkijat tarkastelevat, kuinka toimi-

jat tekevät asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään sekä tarkastelevat diskurssin ja todellisuuden välistä suhdetta. (Jokinen & Juhila 1999, 54; Philips & Hardy 2002; Fairclough 1993, 134.)

Kielenkäyttöä on mahdollista analysoida kahdesta vaihtoehtoisesta näkökulmasta: todellisuuden esityksenä tai todellisuuden rakentamisena. Diskurssianalyysiä ei ole mielekästä luonnehtia selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan pikemminkin väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi (Potter & Wetherell 1987, 175; Suoninen 1992, 125), joka sallii erilaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmällisiä tapoja (Jokinen ym. 2016, 21). Diskurssianalyysia tekevän tärkein menetelmällinen valmius on halu tunnistaa aineistosta ihmettelyn aiheita, kuten ristiriitaisia jännitteitä, urautumista tai hienosäätöä. ”Keittokirjaimaiset ohjeet” soveltuvat heikosti diskurssianalyyttiseen tutkimusotteeseen, jossa tulkin-toja ei ole mahdollista perustella muulla tavoin kuin riittävän tiiviillä vuorovaikutuksella aineiston kanssa ja raportoimalla kaikki havainnot. (Jokinen ym. 2016, 18.)

Diskurssianalyysissä tarkastelun kohteena ei ole yksilö, vaan sosiaaliset käytännöt. Diskurssianalyysissä pureudutaan analysoitavien tekstien mahdollistamiin ja realisoimiin identifikaation paikkoihin ja subjektipositioihin, joita etsitään teksteistä kielen rakenteen ja kulttuuristen kontekstien kautta. (Jokinen ym. 2016, 34–35.) Tekstien erilaiset merkityssystemit mahdollistavat eri identiteettien ja toimintojen esiin tulemisen – ne ikään kuin kutsuvat meitä tietynlaisiksi yksilöiksi (Edwards & Potter 1992, 128; Parker 1992, 9). Minän ”pysyvän” olemuksen erittelemisen sijaan analyysin kiinnostus tarkentuu minän rakentamisen ja rakentumisen prosesseihin (Potter & Wetherell 1987, 101–104), kuten siihen, miten ja millaiset minät ”meille” ja ”muille” rakennetaan jostakin tapahtumasta kertovassa uutistekstissä. Sama fyysinen toimija voi liikkua monenlaisissa toiminnallisissa asemissa – yhden ja yhtenäisen minän sijasta kullekin voi rakentua monta eri konteksteissa toteutuvaa minää (Jokinen ym. 2016, 34; Matheson 2005, 59). Matheson (2005, 59) toteaaakin identiteetin olevan kielellinen ilmiö. Vaikka useat ideologiset diskurssijärjestelmät lajittelevat ihmisiä ”meihin” ja ”muihin”, tiettyihin identiteettiasemiin, Mathesonin mukaan teksteistä ei ole ensiarvoista etsiä *yhdenlaista lukijaa*. Ihmiset lukevat, tulkitsevat ja ottavat vastaan tekstejä ja niissä tarjottuja lukija-asemia eri tavoin. Se puolestaan on yhtenäistä, millä tavoin lukijoita uutisartikkeleissa houkuteltaan tiettyjen identifikaatioiden piiriin. (Emt.)

Kieli järjestyy sosiaalisesti ja sillä on valtaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17). Jotkut sosiaalisen todellisuuden tulkinnat saavat toisia vahvemman statuksen. Usein tämä liittyy siihen, millaiset toimijoiden asemat ja niistä syntyvät epäsymmetrisyydet ovat. Epä-

symmetrisyyden tutkiminen sekä erilaisista institutionaalisista positioista tuotetun kielenkäytön seurauksellisuuden erittelemineen ovat tärkeitä diskurssianalyysin aiheita. (Juhila & Suoninen 1999, 247.) Erilaiset johtajat ovat esimerkkejä institutionaalisista asemista. Tarkkailemalla uutistekstien luomia subjektipositioita voi huomata sen, minkälaisien valtarakenteiden ja esioletusten pohjalta tekstit toimivat ja tuottavat todellisuutta.

Teksteissä on aina kyse samanaikaisesti representaatioista, suhteista ja identiteeteistä (Fairclough 1995, 29–30). Kielenkäytön valta näkyy teksteissä suostutteluna ja manipulaationa ja sen päämääränä on toisten mielipiteen muuttaminen omien etujen mukaiseksi. Manipulointi on yksi kriittisen diskurssianalyysin keskeisistä käsitteistä ja siihen kuuluu yleensä ideologista diskurssia, ”meidän” ja ”muiden” vastakkainasettelua. (van Dijk 1993, 254; van Dijk 2006, 359–364). Nimeäminen ja luokittelu ovat diskurssin kielellisiä piirteitä. Kieli representoi maailmaa, kun se nimeää ja hierarkisoi sekä nostaa ja ”painaa alas” ilmiöitä ja ihmisiä. Toinen tärkeä kielellinen toiminta on maailman ilmiöiden kuvaaminen: millaisia substantiiveja, adjektiiveja, adverbeja, lauseita sekä metaforisia ilmauksia kuvailussa käytetään. Kuvailun avulla voi pyrkiä johdattamaan lukijoita jäsentämään maailmaa ja toimimaan siinä tietyllä tavoin. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 72.) Representoinnissa valikoidaan aina se, mitä kuvaukseen sisällytetään ja mitä jätetään pois – tuloksena on tietynlainen tiedon merkityksellistämisen eli kehystämisen tapa. Maailma ja sitä koskeva tieto esittäytyvät erilaisina sen mukaan, millaista diskurssia tekstissä käytetään. (Fairclough 1995, 13.)

Kieltä pidetään identiteetin rakentajana, tulkkina ja ylläpitäjänä. Kielen avulla ihminen heijastaa, kuvaa ja neuvottelee identiteettiään. Sen lisäksi, että diskurssit rakentavat identiteettejä, ne myös muuttavat ja haastavat niitä. Yksilön identiteetti on perin omakohtainen kokemus, mutta se rakentuu, muotoutuu ja muuttuu niissä sosiaalisissa kehyksissä, jotka yksilöä ympäröivät. Uutismedian diskurssit ovat osa sosiaalisia kehyksiä ja identiteetin konstruoinnin keinoja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 64; Thomas 2009, 170–175.)

Legitimointi on diskurssianalyysissä eri argumentaatiostrategioiden käyttämistä jonkin toiminnan tai sen hyväksyttävyyden perustelemiseen tai oikeuttamiseen. Legitimoinnin keinoja on vetoaminen perinteeseen, lakiin, tapaan tai henkilöihin, joihin liittyy institutionaalista valtaa (auktoriteettiperusteinen argumentointi). Normalisoinnissa käytetään käyttäytymiseen tai toiminnan luonnollisuuteen liittyviä argumentteja. Rationalisoinnilla viitataan toiminnan tai toimintatavan etuihin tai siitä saataviin hyötyihin. Moraaliset perustelut legitimoituvat arvojen kautta. Myös erilaiset tarinat ja tunteet voivat olla legiti-

moinnin keinoja. Legitimointi tarkoittaa periaatteessa sitä, että toimijat pyrkivät suostuttelemaan ja vakuuttamaan muita retorisin keinoin. Tällöin jotkut asiat esitetään myönteisessä valossa, eettisinä, ymmärrettävinä, tarpeellisina tai muutoin hyväksyttävänä kyseessä kontekstissa. Vastaavasti toiset asiat esitetään kielteisessä valossa, haitallisina tai esimerkiksi moraalisesti arveluttavina (delegitimointi). Legitimoinnin kautta tietyt ideat, toimintatavat tai käytännöt institutionalisoituvat. (Reyes 2011, 781, 804.) Vahva diskurssi voi aikaansaada instituution etenkin tilanteessa, jossa sillä ei ole kilpailevia voimakkaita diskursseja ja joissa se on yhdensuuntainen muiden laajempien diskurssien kanssa, jolloin sen reprensioima sosiaalinen todellisuus vahventuu (Phillips, Lawrence & Hardy 2004, 646.)

3.2 Kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on yleensä kaksi eri tutkimushaarta: sosiaalisen todellisuuden moninaisuuteen keskittyvä tulkitseva diskurssianalyysi sekä valtasuhteita painottava kriittinen diskurssianalyysi. Jokisen ym. mukaan nämä analysointitavat eivät ole toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja. Analysointitavat tuovat esille diskursiivisen todellisuuden kaksi ulottuvuutta. Tulkitsevassa diskurssianalyysissä ”sosiaalinen todellisuus voi jäsenyä periaatteessa lukemattomilla eri tavoilla”, kun taas kriittisessä diskurssianalyysissä on kyse siitä, että ”jotkut jäsenystävät voivat vakiintuessaan tukahduttaa moninaisuutta, mikä nostaa valtasuhteet keskiöön”. (Jokinen ym. 2016, 16.)

Sanna Valtosen (1998, 97, 102) mukaan tulkitsevassa analyysitavassa on virittäydytty sosiaalipsykologisten teorioiden ja periaatteiden mukaisesti, kun taas kriittisessä diskurssianalyysissä on kyse valtaa, hegemoniaa ja ideologioita tarkastelevan kriittisen kulttuurintutkimuksen perinteestä. Tulkitsevassa analyysiperinteessä tutkimus ei lähde vallan epätasapainotilojen tunteesta, vaan sen päämääränä on todentaa kielenkäytön rikkautta ja ristiriitaisuutta. Molemmat diskurssianalyysin ulottuvuudet lähtevät käsityksestä, että kielen käytössä on kysymys sosiaalisen todellisuuden konstruomisesta erilaisiin merkityssysteemeihin tukeutuen. (Emt.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä pyritään etsimään aineistosta vahvoja, hegemonisen aseman saavuttaneita diskursseja. Tällöin ei ensi sijassa keskitytä diskurssien moninaisuuteen, vaan diskursiivisen kentän heterogeenisyyttä kahlitsevien tekijöiden osoittamiseen. Näkökulman valintaa voi perustella sillä, ettei aina kannata korostaa eroja, sillä sosiaalinen todellisuus voi vakiintua joihinkin tulkintoihin ja käytäntöihin. (Jokinen & Juhila 2016, 63.)

Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy jokapäiväiseen mediakeskusteluun ja perustuu erilaisiin teoreettisiin ja metodologisiin perinteisiin hermeneutiikasta ja kriittisestä teoriasta

sosiolingvistiikkaan. Myöhäismoderniudessa valtasuhteita ja hallitsevuutta pidetään yllä diskurssin kautta, joka neutralisoi tällaiset suhteet ja tekee niistä osan luonnollista asioiden järjestystä (Fairclough & Wodak, 1997; Weiss & Wodak, 2003). Van Dijk (1988) on suunnitellut seuraavat alla olevat analyttiset välineet kriittisen diskurssianalyysin tueksi:

Temaattinen rakenne (makrorakenne):

- 1) Mitkä teemat ja aiheet – esim. lausunnot, keskustelut, kysymykset, argumentit – vievät huomion (hierarkkisessa järjestyksessä) sekä koko artikkelissa että jokaisessa kappaleessa? Huomio kiinnitetään erityisesti otsikoihin ja johdantoihin, joissa artikkelin pääaihe ilmaistaan.
- 2) Mitä kategorioita – esim. varsinaisen tapahtuman esittelyä, eri toimijoiden suullisia lausuntoja tai varsinaisen tapahtuman seurauksia – korostetaan (hierarkkisessa järjestyksessä) artikkelissa?

Tyyli (mikrorakenne):

- 1) Paikallinen koherenssi: millä tavoin syy-seuraus-suhteisiin perustuvat väitteet rakennetaan?
- 2) Implisiittiset tiedot: mitkä tiedot ovat implisiittisiä, hiljaista, itsestäänselvyyksiä tai riippuvat tietystä maailmankatsomuksesta?
- 3) Tarpeeton tieto: onko tapahtumille tai toimijoille mitään tarpeettomia määritelmiä tai kuvauksia?
- 4) Sitaattien valinta: mikä on valittujen sitaattien alkuperäinen lähde?
- 5) Sanojen valinta: mitkä sanat valitaan muiden sijasta?
- 6) Retoriikka: millä tavoin uutinen yrittää vakuuttaa lukijan annettujen tietojen uskottavuudesta? Esimerkiksi tilastojen kautta, lähteillä, joilla on vahva eetos, tunteisiin vetoamalla jne.

Kallistun omassa tutkimuksessani kriittisen diskurssianalyysin puoleen, sillä monet sen tutkimushaaran edellytyksistä ja päämääristä sopivat yhteen omien tutkimuksellisten lähtökohtieni kanssa. Tutkielmani aineistoa kuvaa ”kielen monimuotoisuuden” sijaan edellä mainittu Jokisen ja Juhilan ajatus siitä, miten sosiaalinen todellisuus voi vakiintua käytäntöihin ja miten diskursiivinen kenttä voi kaventua tiettyjen arvojen, hierarkioiden ja käytänteiden näyttämöksi.

3.3 Mediadiskurssit

Kriittisestä diskurssianalyysistä tunnetun Norman Faircloughin mukaan uutismedian diskurssit ja niiden esittämisen tavat ovat osa ideologista prosessia, jolla on suuri yhteiskunnallinen vaikutusarvo (Fairclough 2010, 78–79). Kielitieteilijä Kenneth Kong (2009, 254) toteaa mediadiskurssien keränneen valtavasti huomiota useammastakin syystä.

Ensinnäkin media-aineistoa on helposti saatavilla. Toiseksi medially on ”merkittävä vaikutus siihen, miten ihmiset käyttävät kieltä ja mitkä heidän asenteensa ovat kieltä ja puhelukulttuuria kohtaan” (Garret & Bell 1998, 3). Kolmanneksi monet sosiaaliset ja kulttuuriset stereotyypit ja merkitykset välittyvät ja muotoutuvat kielen kautta. Myös Valtonen (1998, 117–118) rohkaisee käyttämään diskurssianalyttistä lähestymistapaa mediatutkimuksessa. Hän toteaa, että diskurssianalyysi voi auttaa mahdollisten monopolien rakenteiden purkamisessa. Diskurssianalyysi mahdollistaa sen, että tutkija pääsee syvemmälle journalismiin liittyvien rutiinien ja konventioiden osoittamisesta. Lisäksi hän pystyy paljastamaan ja tekemään rutiinotoimintoja ymmärrettäväksi yksittäisten tekstien tasolla. (Emt.)

Jan Renkeman (2004, 267) mukaan median diskurssianalyysin haaste on todistaa tutkijan havaintojen perusteella, missä määrin uutisartikkelit ovat puolueellisia, millä tavalla tämä johtuu journalistien mielipiteistä ja missä määrin tämä vaikuttaa lukijoihin. Hän kutsuu median diskurssianalyysiä ”laajennetuksi tyylilliseksi analyysiksi”. Se sisältää sisällön analysoinnin (mitä aiheita käsitellään ja mitkä jätetään käsittelemättä?), tekstin rakenteen analysoinnin (mitä sijoitetaan uutisen ensimmäisille riveille ja millaista tietoa sijoitetaan tärkeisiin paikkoihin, kuten kunkin kappaleen alkuun?) sekä sanavalintojen pohjittamisen. (Emt.) Donald Mathesonin (2005, 22) mukaan kielellinen analyysi on vahvimmiltaan silloin, kun se löytää muutakin kuin vain sanavalintoja eri vaihtoehtojen välillä, kuten systemaattisia kaavoja, jotka tuovat esille ”päänäpintymiä” tietyissä diskursiivisissa konteksteissa. Näin teksteistä voi nousta esiin esityksiä ”sellaisesta maailmasta, joka sopii tietyn kulttuurin ideologisiin tarpeisiin” (Fowler 1991, 82). Joskus näitä johdonmukaisia kaavoja voi tunnistaa jo yhdestä uutisartikkelista ja joskus niitä on useammassa teksteissä (Matheson 2005, 22).

Mediaa tutkitaan siitä syystä, että televisio, sanomalehdet ja muut laajasti käytössä olevat viestinnänvälineet ovat merkittävässä roolissa siinä, miten yhteiskunta välittää tietoa itsestään kansalaisilleen. Diskurssien tutkijat esittävät, että tietynlaiset valtaapitävät ajattelutavat eivät ole olemassa ennen median tekstien tuottamista, vaan niitä muodostetaan ja uusinnetaan jokaisessa kielenkäytön tapahtumassa. Täten jokainen uutisteksti on todennäköisesti merkittävä ja arvokas tutkimuksen kohde. Median diskurssianalyysissä analysoidaan siis sitä, miten merkitykset konstruoidaan eri tavoin eri median teksteissä, ja sitä minkälaisia eri näkemisen ja ajattelun tapoja voidaan niitä lukemalla löytää. (Matheson 2005, 1–2.)

3.4 Monimenetelmällinen aineisto

Tutkielmassani käytän monimenetelmällisyyttä eli kahta laadullista menetelmää. Kriittisen diskurssianalyysin lisäksi haastattelen Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen

esimiehen sijaista Petja Pelliä (Liite 2.). Puolistrukturoidun haastattelun avulla voin selvittää Helsingin Sanomien toimintakulttuuria, ajattelua, kokemuksia sekä motivaatiota uutisten kotoistamisessa (Pitkäranta 2014, 90). Puolistrukturoitua haastattelua varten tutkija valmistelee listan kysymyksistä, joissa tietyt aiheet katetaan, mutta ovat kuitenkin tarpeeksi avoimia haastateltavalle. Haastatteluprosessi on joustava ja painopiste on tutkijan ymmärryksessä aiheesta. (Bryman & Bell 2011, 467.) Aiheita, joita pyrin kattamaan haastattelussa ovat Suomen ja muiden maiden esittäminen ulkomaan uutisissa, ”me ja muut” -vastakkainasettelu koronauutisissa sekä koronauutisten kotoistaminen käytännössä. Haastattelu toteutetaan etänä puhelinhaastatteluna. Puhelinhaastattelu antaa mahdollisuuden ajan tehokkaaseen käyttöön, ja kysymysten esittäminen voi olla puhelimitse tehokkaampaa, sillä haastateltava voi tuntea olonsa rennommaksi, kun haastattelijaa ei ole fyysisesti läsnä. Puhelinhaastattelussa ei kuitenkaan ole mahdollista tulkita haastateltavan kehonkieltä ja eleitä. (Bryman & Bell 2011, 489.)

Haastattelumateriaalin koen tärkeäksi johtopäätöksiä tukevaksi aineistoksi, sillä Qadir ja Alasuutari (2013, 578) ehdottavat, että ulkomaan uutisten tapahtumien kuvaamisen ja tulkitsemisen analysoinnin lisäksi kannattaa analysoida, miten uutinen tuodaan kotiin ja miten siitä tehdään osa kotimaisia aiheita monilla arkipäiväisillä tavoilla. Haastattelu antaa minulle mahdollisuuden kysyä Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen konkreettisia toimintatavoista uutisten kotoistamisessa. En anna haastattelulle kuitenkaan suurempaa roolia aineistossa, vaan uutisartikkelit ovat ensisijainen aineistoni ja haastattelu toimii johtopäätöksiä tukevana elementtinä.

On tärkeää huomioida, että kriittinen diskurssianalyysi ei ole aineistolähtöistä, vaan sille on tyypillistä lähteä liikkeelle jostakin ongelmalliseksi koetusta tilasta. Tällöin kiinnostus kohdistuu ongelmallista tilaa ylläpitäviin käytäntöihin ja siihen liittyvään valtaproblematiikkaan. Analyysini lähtee liikkeelle siitä, että ensin paikannan aineistosta hegemonisen, kyseenalaistamattoman aseman saaneita vahvoja teemoja ja luokittelen niitä Van Dijkn (1988) temaattisen analysoinnin tavoin. Tarkastelen kriisiaikana itsestään selvinä pidettyjä teemoja, joilla tuntuu olevan aineistossa kyseenalaistamaton asema sekä tekstin tyyliä. Pyrin kiinnittämään huomion puhetapojen asemojen vahvuuteen, mutta myös niiden toistuvuuteen. Mitä itsestään selvempänä, vaihtoehdottomampana ja useammin jokin diskurssi esiintyy, sitä vahvempi se on. Otan analyysissä huomioon määrällisen aspektin siinä suhteessa, että lasken, minkä verran missäkin teemassa on artikkeleita (Liite 1.). Määrällisellä analyysillä saan myös osviittaa teemojen vahvuudesta.

Diskurssianalyysissä käytettävän aineiston kerään Helsingin Sanomien digiartikkeleista. Kerään aineistoa tammikuulta 2020 joulukuuhun 2020 asti. Käyn jokaisen kuukauden

erikseen läpi ja aluksi teemoittelen uutisartikkeleiden otsikoiden perusteella aiheita löytääkseni vallitsevia teemoja eli mistä asioista kriisiaikana puhutaan. Makrotason analysoinnin jälkeen etenen mikrotasolle, jolloin analysoin uutisartikkeleiden tyyliä, kuten sitaattien ja sanojen valintaa, retoriikkaa, argumentointia, tarpeettomia tietoja sekä implisiittisiä tietoja. Mikrotasolla tarkoitukseni on löytää vallitsevia puhetapoja eli miten teemoista puhutaan. Mikrotason analyysini on siis varsinaista kriittistä diskurssianalyysia.

Tavoitteenani ei ole esittää samoja kysymyksiä kaikille aineistoni artikkeleille, vaan arvioida tekstejä toisistaan erillisinä uutisina, joissa jotkin puhetavat ja arvotukset korostuvat toisia enemmän. Pyrin kuitenkin ottamaan huomioon uutisten moninaiset puolet, joten kysyn uutisteksteiltä vaihtelevin painotuksin muun muassa seuraavia asioita: *Minkälaisia sanoja ja argumentteja tekstissä käytetään? Otetaanko kaikista asemista lausuttu puhe vakavasti? Mistä teemoista kriisiaikana puhutaan? Miten eroja muodostetaan? Kuinka kansallista yhtenäisyyttä rakennetaan? Miten kriisiajan teemoista puhutaan? Kuinka tyyppillisiä kyseiset puhetavat ovat? Mitkä puhetavat nauttivat vallitsevaa ja/tai itsestään selvää asemaa aineistossa?*

Koska aineistoa olisi muuten hyvin paljon, pyrin ottamaan jokaiselta kuukaudelta talteen artikkeleita vain kuukauden toiselta viikolta ja viimeiseltä viikolta. Näin saan aineistoa pidemmältä aikaväliltä sekä pystyn helposti vertailemaan, onko artikkeleiden sisällöissä sekä luokitteluissani teemoissa tapahtunut ajallista muutosta – vahvistuvatko jotkut teemat vai pysyvätkö teemat samoina. En valitse artikkeleita satunnaisesti, koska tällöin en välttämättä saisi artikkeleista irti haluamaani. Kerron artikkeleiden valintakriteereistäni sekä aineiston edustavuudesta enemmän tutkielman seuraavassa luvussa.

Sekä uutisartikkeleita että haastatteluaineistoa luen systemaattisesti. Tavoitteena on aineiston tiivistäminen ja pienempien osien tarkasteleminen. Aineiston sisällöllisen jäsentämisen jälkeen teen synteesiä. Pienistä osioista on tarkoitus saada aikaan jotain suu-remppaa ja yleisempää kuin vain yksittäisiä vastauksia. Aineistoa pyrin koettelemaan omalla ajattelulla, peilaamalla teoreettiseen viitekehukseen ja pohtimalla, mitä aineiston avulla voidaan olettaa tutkittavasta asiasta, miten aineistosta huomatu seikat liittyvät aiempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja tukevatko löydökset muita tutkimuksia vai ovatko ne jollain tapaa ristiriidassa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4 Kriittinen diskurssianalyysi teemoittain

Ennen pureutumista aineistooni kerron alkuun laadullisen aineistoni edustavuudesta. Vuoden 2020 koronasta kertovista ulkomaan uutisista poimin 34 tekstiä lähempään tarkasteluun. Aineiston määrä riittää tutkielmassa tarkasteltavan ilmiön ymmärtämiseen, sillä aineistosta on huomattavissa puhetapojen toistuvuutta. Analysoin uutisaineistoani pitkälti lähiluvun keinoin. Kävin kriittisen diskurssianalyysin menetelmien avulla uutisarvikkelit yksi kerrallaan läpi ja kirjoitin jokaisesta tekstistä omia havaintoja.

Valitsin analyysiini uutisia, joissa käsitellään Suomen lisäksi erityisesti muita Pohjoismaita. Pohjoismaiden lisäksi aineistossa esiintyy Baltiaa, Saksaa, Italiaa, Yhdysvaltoja sekä Kiinaa koskevia uutisia, jotta löydän mahdollisia ”me ja muut” -vastakkainasetteluita maiden välillä. Nämä valtiot esiintyivät vuoden 2020 aikana karkeasti ottaen myös määrällisesti eniten koronasta kertovissa ulkomaan uutisissa. Ulkomaantoimituksen esimies Petja Pelli totesi haastattelussani (24.11.2020), että ulkomaanartikkelin uutisarvo on sitä merkittävämpi, mitä lähempänä Suomea maa on. Tämän takia poimin paljon Ruotsia koskevia uutisia aineistooni (47 %). Valittujen uutisartikkeleiden uutisarvo hs.fi:ssä on merkittävä, sillä teksteissä on käytetty avointa kotoistamista, joka tarkoittaa sitä, että Suomi liittyy aina uutiseen jollain tapaa. Ulkomaan uutiset, jotka koskettavat Suomea, ovat maantieteellisesti lähellä Suomea tai omaavat muuten valtaa maailmassa nostetaan herkemmin hs.fi -sivuston alkuun. Tätä ilmiötä puoltaa myös myötätuntouupumus, jota käsitelin teoreettisessa viitekehyksessä (Lehtonen 2001, 22–23).

Aineiston artikkelit on poimittu suurimmaksi osaksi (88 %) Helsingin Sanomien ulkomaanosaston digitetokannasta. Valitsin artikkelit ulkomaanosastolta, koska valinta tukee tutkielman tutkimusongelmaa, se on tarkoituksenmukaista ja koska kohdistin myös haastatteluni HS:n ulkomaanosastolle. Tekstityypeiltään suurin osa teksteistä ovat uutisartikkeleita (79 %). Kommentteja on 9 %, kuvakoosteita 6 % ja HS-analyyseja 6 %. Tutkielman aiheeseen ulkomaanosaston uutisartikkelit sopivat paremmin kuin esimerkiksi pääkirjoitukset, kolumnit tai asiantuntijakirjoitukset. Tutkielman tavoitteena on tarkastella nimenomaan sitä, kuinka ylikansalliset uutiset saatetaan kansalliseen muotoon, jolloin toivottavaa on, että teksteissä on käytetty lähteinä ylikansallisia uutistoimistoja. Tavoitteena ei ole siis tarkastella asiantuntijoiden tai toimittajien mielipiteitä kriisiajasta, vaan ulkomaan uutisten kotoistamista, kansallisen ”me” -identiteetin rakentumista sekä ”me ja muut” -vastakkainasetteluita. Harkinnanvaraisesti valitsemani uutisarvikkelit voidaan nähdä esimerkkinä yleisestä.

Aineistosta nousee neljä erilaista vahvan aseman omaavaa teemaa (suluissa teeman artikkeleiden prosentuaalinen osuus kaikista aineiston artikkeleista): erilaisuus (29 %),

kansalaisten reaktiot (26,5 %), kriisijohtaminen (26,5 %) sekä yhteistyö (18 %). Nämä teemat hierarkkisessa järjestyksessä toimivat pohjana tekstikatkelmien lähianalyysissä ja kertovat median agendavallasta eli siitä, mitä teemoja uutismedia on korostanut kriisiaikana uutisoinnissaan. Määrällinen katsaus teemojen artikkeleiden osuuteen osoittaa sen, että kyseessä ei ole vain yksittäistapauksia. Teemojen toistuvuus artikkeleissa ilmentää niiden varteenotettavuuden kriisiajan uutisoitavista aiheista. Liitteenä olevaan taulukkoon (Liite 1.), johon olen listannut koko aineistoni, olen merkannut jokaisen artikkelin osaston, tekstityypin sekä teeman. Esittelen analyysissäni jokaisen teeman artikkelien annit sekä niistä syntyneet havainnot teoriaan peilaten. Kysymyksenä analyysissä on ensiarvoisesti, miten teemoista puhutaan ja kuinka tyypillisiä, itsestään selviä tai valitsevia kyseiset puhettavat ovat aineistossa. Jokaisen teeman analyysin lopussa listaan vielä hegemonisen aseman saavuttaneet diskurssit.

4.1 Erilaisuus

Erilaisuus -teeman alla on eniten uutisaineistoa (29 %). Teeman uutiset korostavat valtioiden välisiä sekä sisäisiä eroja ja jopa "muiden" syyllistämistä. "Me ja muut" eron teko on aihealueen teksteille tyypillistä. Kansallista "me" -identiteettiä rakennetaan aihepiirin teksteissä eroja muodostamalla maiden välillä sekä kehystämällä omaa maata myönteisesti muiden maiden kustannuksella. Suomea verrataan muihin Pohjoismaihin ja etenkin Ruotsiin. Suomi jäsennetään uutisissa normina ja Ruotsi poikkeuksena normiin. Suomi representoidaan tyypillisesti teksteissä muita parempana, ja meidän valitsemamme linjaa kriisissä kehutaan valtaapitävien tai muiden merkittävien asiantuntijoiden lausunnoissa. Seuraavaksi analysoin, millaista uutisointi kriisiaikana on ja miten eroja käytännössä uutisissa muodostetaan.

Kriisin puhjetessa Kiinassa tammikuussa 2020 koronavirusta kutsuttiin uutismediassa "mysterivirukseksi" (HS 14.1.2020), jolla luotiin kuva tuntemattomasta ja kaukaisesta viruksesta. Sanavalinnat ovat yksi keino eron tekemiseen, toiseuttamiseen ja vastakkainasetteluiden rakentamiseen. Ero lännen ja idän välillä on tässä vaiheessa vielä jokseenkin vahva. Länsi-itä -dikotomia on kuitenkin hyvin yksinkertaistava, sillä länsi sisältää monia sisäisiä eroja eri kansakuntien välillä. Vastakkainasettelu kuitenkin muuttui pelkästä länsi-itä -vertailusta viruksen levittyä Kiinasta Italiaan kuvaamaan "meitä Suomessa" ja "muuta" tai "jotakin muuta yksittäistä valtiota". Suomea alettiin verrata enemänkin yksittäisiin valtioihin kuin laajempiin maanosiin tai maantieteellisiin suuntiin (ks. HS 28.8.2020; HS 17.9.2020; HS 7.10.2020; HS 4.12.2020).

Kevään aikana ihmisten suihin ujutettiin mediassa "uuden normaalin" käsite. Ruotsi sai paljon moitteita linjastaan, mutta maailman terveysjärjestön koronavirusjohtaja Michael

Ryan totesi Ruotsin linjan olevan kenties malli uudelle normaalille (HS 29.4.2020). Ruotsia puolustava puhe oli vuoden aikana epätyypillistä, sillä mediaan oli iskostunut Ruotsin kehystäminen kielteiseen valoon. Koska Ruotsissa oli vallalla niin erilaiset olosuhteet, Helsingin Sanomat teki kuvakoosteen, miltä näyttää Tukholman kaduilla, harrastuksissa, luokkahuoneissa, toreilla, baareissa ja kauppakeskuksissa. Kuvista koostuva ”Sopivasti etäisyyttä” (HS 23.4.2020) -artikkeli nostaa esille, kuinka Ruotsissa eletään uuden normaalin mukaisesti Suomen pitäessä koulut ja ravintolat kiinni. Kuvakooste luo vahvaa toiseuden kokemusta suhteessa naapurimaahan. Ruotsi esitettiin vuoden alussa maana, joka pitää talouden pyörät pyörimässä sekä myös rohkeana erilaisena suunnan näyttäjänä.

Kuvakoosteet ja videot ovat tyypillisiä elementtejä aineistossani ja tämä viittaa siihen, kuinka diskurssintutkimuksen tutkimuskenttä ei voi enää välttyä kirjoitetun kielen lisäksi visuaalisen ja multimodaalisen viestinnän piirteiden analysoinnista. Kuvakoosteet muista maista rakentavat puhetapoja, joissa pyritään vahvemmin luomaan vastakkainasetteluita, toiseuttamaan sekä jopa delegitimoimaan muiden maiden arkielämää kriisin keskellä. Kuvien avulla on helpompi tehdä kaukana olevista tarinoista ymmärrettävämpiä kansalliselle lukijakunnalle sekä luoda mielikuvia suhteessa omaan maahan.

Toukokuussa 2020 uutisoitiin kaikkien Pohjanmaan tartuntojen olevan peräisin Ruotsista, mikä johti erään ruotsinsuomalaisen perheen Suomen-loman peruuttamiseen (HS 26.5.2020). Tartuntojen lähteen huomasi vaasalainen infektioylikirurgi Juha Salonen. Seuraavaan lainaukseen olen ottanut muutaman otteen artikkelista:

Siteeraus ehti olla jopa SVT:n verkkosivun toinen pääuutinen, sillä ruotsalaismedia on nyt hyvin herkkä noteeraamaan ulkomaalaisten lausunnot Ruotsin kansalaisten aiheuttamasta tartuntavaarasta.

Vaasalaislääkärin lausunto oli viimeinen pisara ruotsinsuomalaiselle Mari Karlssonille, joka asuu perheineen Tukholman eteläpuolella. Perhe peruu Suomen-lomansa kielteisen koronajulkisuuden vuoksi.

”Meitä kiusataan”, arvioi matkailuasiiantuntija Lottie Knutson Ruotsin yleisradioyhtiölle sunnuntaina, kun Kypros kertoi avaavansa rajansa useiden maiden kansalaisille, vaan ei ruotsalaisille.

Uutisartikkeli tuntuu korostavan ajattelutapaa, jossa ruotsalaiset / ”muut” ovat syypäitä suomalaisten tartuntoihin. Koronasta puhutaan yleisestikin ottaen niin, että virustartunnat tulevat Suomeen muualta eivätkä suomalaiset tuo tartuntaa mukanaan Suomeen. Artikkelin sävy on hyvin nationalistinen. Artikkelissa puhutaan nimenomaan ruotsinsuomalaisista, jolloin suomalaisten ja ruotsinsuomalaisten välille rakennetaan symbolinen raja. Nimeämisen avulla rakennetaan luokittelevaa puhetapaa. Näin kategoriat säilyvät ”puhtaina” ja kulttuureille annetaan oma ainutlaatuinen merkitys ja identiteetti (ks. Hall 1999, 156). Ruotsinsuomalaisten kansallisidentiteetti on saanut erityisen kolauksen kriisiaikana, kun heitä ikään kuin syrjitään toisessa kotimaassaan. Tekstissä rakennetaan me-puhetta toteamalla: ”meitä kiusataan” ja samalla lauseella pyritään emotionaalisesti vaikuttamaan lukijoihin. Kriisiajan valtaa ja hallintaa pitävät artikkelissa sairaanhoidon asiantuntijat, joiden lausunnoilla on merkittävä vaikutus kansalaisten toimiin. ”Kielteinen koronajulkisuus” kertoo median vallasta kriisiaikana ja rakentaa taas luokittelevaa puhetapaa jakaen maailmaa kielteisen ja myönteisen koronajulkisuuden maihin.

Ruotsi ei ollut ainoa maa, jonka erilaisuutta ja poikkeuksellisuutta jatkuvasti tuotiin esille kriisin hallinnassa. Yhdysvaltojen suuri asukasmäärä, erot yhteiskuntaluokissa sekä talouden kasvuun keskittyvä presidentti Trump saivat osakseen mediahuomiota kriisivuonna. Seuraava uutisartikkeli: ”Pitkä viikonloppu ruuhkautti lomakohteet USA:ssa, piittaamattomuus suojatoimista herätti hämmästyttä lähes 100 000 viruskuoleman maassa” (HS 25.5.2020) kuvailee yhdysvaltaisten lomaviikonlopun viettoa kriisin keskellä.

YHDYSVALLOISSA vietetään tänään maanantaina sodissa kaatuneiden muistopäivää. Ylimääräinen vapaapäivä viikonlopun päälle on käynnistänyt lomakauden, ja sen huomaama. Koronaviruksen aiheuttamaan covid-19-tautiin on kuollut Yhdysvalloissa noin 98 000 ihmistä. Uutiskanava CNN kertoo, että koronaviruksen vaatimien uhrien määrä on suurempi kuin Korean ja Vietnamin sodissa kuolleiden määrä yhteensä.

Yhdysvaltalaiskanava CBS:n mukaan lomailijoilla ei ollut hengityssuojaimia, eikä moni noudattanut suositeltua kuuden jalan eli 180 senttimetrin turvaväliä.

Sosiaalisessa mediassa lomakohteen tapahtumat nimettiin pian ”viruskeitoksi”.

TERVEYSVIRANOMAISET ovat kehottaneet ulkona liikkuvia amerikkalaisia käyttämään hengityssuojaimia. Viime viikolla suojainta ei kuitenkaan näkynyt edes presidentti Donald Trumpilla, kun tämä vieraili Fordin autotehtaalla.

Uutinen pyrkii saamaan lukijat näkemään maailman talousmahdin kielteisessä valossa sekä kyseenalaistamaan valtion johdon. Uutiseen liitetty video rantojen täyttämistä ihmismassoista tuo artikkelin sanoman entistä lähemmäs lukijaa, luo valtavaa eroa maiden välille ja delegitimoi maan kriisiajan käyttäytymisen. Yhdysvallat esitetään kriisissä epäonnistuneena vertaamalla kuolonuhrien lukumäärää Korean ja Vietnamin sotiin. Historiaan peilaamalla tekstissä käytetään diskursiivisena keinona kansallisia kulttuureita, jotka rakentavat identiteettejä tuottamalla kansakuntaa koskevia merkityksiä. Nämä merkitykset sisältyvät muun muassa muistoihin, jotka yhdistävät nykyhetken kansakunnan menneisyyteen, ja kuviin, joita siitä konstruoidaan. (ks. Hall 2019, 75.) Yhdysvaltalaisen kriisiajan kulttuuri eli suositusten noudattamatta jättäminen sekä piittaamaton asenne luo eroa suhteessa suomalaiseen kulttuuriin. Yhdysvaltojen johdon moittiminen luo myös eroa Suomen valtion johtoon sekä kriisiin vakavasti suhtautumisessa. Artikkelin diskursiivisia puhetapoja ovat vastakkainasetteluiden tekeminen, kansalliset kulttuurit sekä delegitimointi.

HS:n Saksan kirjeenvaihtaja oli kesällä lomailemassa Suomessa ja vertaili Suomen sekä Saksan välisiä eroja viruksen ollessa ”tauolla” (HS 29.7.2020). Kirjeenvaihtaja koki hämmentyneensä, kuinka ”Saksassa koronaviruksen lisääntymistä torjutaan aktiivisesti, kun taas Suomi tuntuu vain odottavan, mitä seuraavaksi tapahtuu”. Analyysi lähestyy aihetta korostamalla Suomen ja Saksan toisen aallon varautumisessa olevia eroja.

Saksalaisessa kauppakeskuksessa rajoitukset ovat näkyvämpiä kuin Suomessa. Osa tiloista on yksinkertaisesti teipattu kiinni.

Näkyvin ero Saksaan on Suomessa tietenkin maskien puute. Saksassa kasvomaskit ovat pakollisia kaupoissa ja julkisessa liikenteessä, ja maskin puuttumisesta voi saada tuntuvat sakot.

Suomi toimii samoin kuin keväälläkin: vasta sitten, kun tartuntoja on enemmän, mietitään rajoituksia. Tartuntoja ei torjuta ennalta viranomaistoimin, vaan kansalaisten luotetaan omatoimisesti noudattavan ohjeita. Moni noudattaakin.

Suomen pienuus, syrjäisyys ja väljyys ovat varmasti lisänneet Suomen koronaviruksen. Ja tuntuu siltä, että monet viranomaiset luottavat tämän onnen jatkuvan.

Kirjeenvaihtaja rakentaa normalisoivaa puhetapaa Saksan kriisitoimista, joihin hän vertaa Suomen arveluttavia toimia. Suomen toimia delegitimoidaan, kun niitä verrataan suh-

teessa Saksaan. Tämänlainen puhetapa ei ole tyypillistä aineiston artikkeleissa ja näkökulma on hieman erilainen, kun kirjoittaja ei asu Suomessa. Suomen eroa muihin maihin rakennetaan maantieteellisten adjektiivien (pienuus, syrjäisyys ja väljyys) avulla, joilla naturalisoidaan diskursiivisesti Suomen hyvää kriisitilannetta. Tekstissä vedotaan siis maantieteellisiin tosiasioihin, jotka ovat auttaneet Suomea pääsemään kriisissä muita maita helpommalla. Myös Anders Tegnell totesi Suomen olevan ”epätavallinen maa” ja listasi syitä, miksi Suomen ja Ruotsin tartuntatilastot eroavat niin suuresti toisistaan (HS 4.12.2020).

Tegnell totesi, että naapurimaiden erilaiselle tilanteelle ei ole vielä olemassa täydellistä selitystä. Hän kuitenkin nosti esiin kaksi mahdollista syytä: erot maiden asukastiheksissä ja maahanmuuttajien määrässä.

Tiistainakin Ruotsin kansanterveysviraston lehdistötilaisuudessa Tegnelliltä kysyttiin, miksi Suomessa ja Norjassa on tartuntojen kannalta parempi tilanne kuin Ruotsissa. Hänen mukaansa Ruotsi vertautuu Suomen ja Norjan sijaan Belgiaan, Hollantiin ja Britanniaan.

Suomea ja Norjaa Tegnell kutsui eurooppalaisiksi poikkeustapauksiksi.

Tegnell ei sanonut, että erot tartuntatilanteissa voisivat johtua eroista rajoitustoimissa.

Utinen rakentaa merkityksiä eron ja luokittelun keinoin. Tekstissä Ruotsin tilanteen sanotaan suoraan olevan ”erilainen” verrattuna muihin naapurimaihin. Lisäksi tekstissä puhutaan Suomesta ja Norjasta ”eurooppalaisina poikkeustapauksina”. Tällainen puhetyyli ei ole niin tyypillistä, vaan yleensä muut maat esitetään poikkeuksellisina ja Suomi normina. Vaikka Tegnell ei mainitse rajoitustoimien vaikuttaneen erojen syntymiseen, se seikka kuitenkin mainitaan uutisessa, minkä avulla diskursiivisesti vahvistetaan sitä mielikuvaa, että maiden kriisinhallinta eroaa valtavasti toisistaan. Tekstissä käytetään poliittista retoriikkaa: tartuntatilanne ei ole seurausta tehdyistä valinnoista, vaan se perustuu tosiasioihin (”erot maiden asukastiheksissä ja maahanmuuttajien määrässä”), jolloin Ruotsin tilanne on väistämättä erilainen suhteessa muihin Pohjoismaihin. Tekstissä minimoidaan Tegnellin vastuu tilanteesta, kun vedotaan tosiasioihin.

Länsi-itä erot tulevat esille etenkin tekstissä, jossa kerrotaan menestyneestä Thaimaasta (HS 30.7.2020). Osa Aasian maista ovat jo edellisten epidemioiden kokemuksen varjossa oppineet, kuinka suojata itsensä viruksilta ja siksi maskin käyttöön ei ole tarvinnut

erikseen harjaantua kriisiaikana. Länsimaat taas toiseutetaan tämänlaisesta käyttäytymistavasta eivätkä länsimaalaiset sen takia ole tervetulleita Thaimaahan.

Thiran mukaan Suomi on varmasti Thaimaan listalla, kun hallinto ja asiantuntijat arvioivat, mistä maista turisteja voisi tulla maahan jossain vaiheessa.

”Suomi on yksi niistä maista, joissa pandemiaa on torjuttu menestyksekkäästi. Olen varma, että thaimaalaiset toivottavat suomalaiset tervetulleeksi, ja monet thaimaalaiset haluaisivat matkustaa myös Suomeen. Kun aika on oikea, voimme matkustaa tapamaan toisiamme turvallisesti.”

”Erityisesti länsimaissa ja varsinkin Yhdysvalloissa ihmiset eivät osaa suojata itseään ja muita. Jos ihmiset eivät huolehdi omasta terveydestään, heidän ei pidä tuoda ongelmia meille.”

Tämänlaiset Suomea hehkuttavat puhetavat ovat tyypillisempiä aineiston artikkeleissa kuin artikkelit, joissa Suomea kritisoidaan. Vaikka Suomi kuuluu ”länteen” dikotomisessa erottelussa, tekstissä Suomea ei luokitella Yhdysvaltojen kanssa samaan ryhmään. Suomi esitetään maana, joka kuuluu kriisistä hyvin selviytyneisiin maihin. Teksti delegitimoi Yhdysvaltojen kriisikäyttäytymisen. Lisäksi tekstissä käytetään me-puhetta (”heidän ei pidä tuoda ongelmia meille”), jolla rakennetaan me ja muut -diskurssia. Tekstissä diskursiivisina puhetapoina käytetään luokittelua, ”länsi-itä” -erottelua, delegitimointia ja me-puhetta.

Elokuussa (HS 28.8.2020) suomalaiset havahtuivat siihen, että Helsinki-Vantaan lentokentän koronavirustoimet ovat perin vähäiset moneen muuhun Euroopan lentoasemaan verrattuna. Havahtumisen jälkeen Suomen linja lentoasemilla muuttui hieman. Vaikka Helsinki-Vantaan toimia pidettiin hatarina, artikkelissa Ruotsin toimia painettiin yhä alemmaksi.

HS:N Tukholman-kirjeenvaihtaja Jussi Sippola lensi Tukholmaan 3. elokuuta.

”Helsinki-Vantaalla näki jonkin verran maskeja, Arlandan lentokentällä selvästi vähemmän. Meno oli muutenkin rennompaa kuin Suomessa. Kun saavuin Arlandaan, joku aivasti heti ihan reteästi edessäni”, Sippola kertoo.

Kukaan ei kysynyt Ruotsiin muuttavalta kirjeenvaihtajalta lentokentällä mitään.

Yllä oleva lähiteksti tiivistää sen, kuinka uutismedia on koko vuoden ajan kommentoinut Ruotsia, painanut alas, näyttänyt kielteisessä valossa ja verrannut Suomeen. Yksipuolisen kuvan antaminen Ruotsista muodostaa yksittäisistä uutisista koostuvan kokonaisvaltaisemman kuvan, johon lukijat alkavat uskoa ja uutisten rakentamasta kuvasta muodostuu normi. Ruotsin koronajulkisuus kehystetään huonojen puolien näyttämöksi, kun taas Suomi pyritään esittämään hyvässä valossa, niin että paniikkia ei lietsota.

Lopuksi listaan vielä erilaisuus -teeman tyypillisimmät diskurssit sekä tavat, joilla aihepiirin tekstien diskursseja rakennetaan suomalaisessa uutismediassa.

Teeman teksteissä vastakkainasetteluita on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) vertailulla ("Rajoitukset ovat näkyvämpiä kuin Suomessa"; "Meno oli muutenkin rennompi kuin Suomessa"; "Suomessa ja Norjassa on tartuntojen kannalta parempi tilanne kuin Ruotsissa"; "Uhrien määrä on suurempi"; "Ruotsi vertautuu Suomen ja Norjan sijaan Belgiaan, Hollantiin ja Britanniaan"; "Saksassa koronaviruksen lisääntymistä torjutaan aktiivisesti, kun taas Suomi tuntuu vain odottavan, mitä seuraavaksi tapahtuu")
- 2) erojen korostamisella ("Näkyvin ero Saksaan on Suomessa tietenkin maskien puute"; "Tegnell ei sanonut, että erot tartuntatilanteissa voisivat johtua eroista rajoitustoimissa"; "Naapurimaiden erilainen tilanne")
- 3) adjektiiveilla ("Suomi on epätavallinen maa", "Suomi on pieni, syrjäinen ja väljä"; "Suomi on eurooppalainen poikkeustapaus")

Teeman teksteissä delegitimointia on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) esittämällä tapahtumat kielteisessä valossa ("Lomailijoilla ei ollut hengityssuojaimia, eikä moni noudattanut suositeltua kuuden jalan eli 180 senttimetrin turvaväliä"; "Koronaviruksen vaatimien uhrien määrä on suurempi kuin Korean ja Vietnamin sodissa kuolleiden määrä yhteensä"; "Tapahtumat nimettiin pian viruskeitoksi")
- 2) esittämällä tapahtumat moraalisesti arveluttavina ("Kun saavuin Arlandaan, joku aivasti heti ihan reteästi edessäni"; "Suojainta ei kuitenkaan näkynyt edes presidentti Donald Trumpilla"; "Kukaan ei kysynyt Ruotsiin muuttavalta kirjeenvaihtajalta lentokentällä mitään")

Teeman teksteissä luokitteluita on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) maiden jakamisella kuuluviin ja ei-kuuluviin ("Suomi on yksi niistä maista, joissa pandemiaa on torjuttu menestyksekkäästi"; "Heidän ei pidä tuoda ongelmaa

meille”; ”Kypros kertoi avaavansa rajansa useiden maiden kansalaisille, vaan ei ruotsalaisille”)

- 2) länsi-itä -vertailulla (”Eryityisesti länsimaissa ja varsinkaan Yhdysvalloissa ihmiset eivät osaa suojata itseään”)

Teeman nimi ”erilaisuus” jo viittaa siihen, että teksteissä on paljon vastakkainasetteluita. Tyypillisin tapa rakentaa vastakkainasetteluita on vertailujen tekeminen maiden välillä. Erojen rakentaminen maiden välillä auttaa yhtenäistämään kansaa ja ”me” -identiteettiä. Kansainvälinen vertailu sen sijaan auttaa lukijaa jäsentämään maailmaa kriisiaikana, ottamaan oppia muista maista ja suhteuttamaan meidän kriisitilannettamme muihin. Vastakkainasetteluiden, delegitimoinnin ja luokittelun lisäksi aineistosta nousivat esiin, joskin ei vallitsevasti, erilaistavat kuvakoosteet, me-puhe, tosiasioihin vetoaminen ja historiaan peilaaminen. Seuraavassa kappaleessa jatkan kansalaisten reaktioita koskevien uutisten analysoinnilla.

4.2 Kansalaisten reaktiot

Kansalaisten reaktiot, heidän arkipäivänsä kuvailu sekä heidän mielipiteensä kriisiaikana näkyivät uutisissa kansalaisten haastatteluina ja tarinallisina teksteinä. Teeman teksteissä tulee esille myös vastakkainasetteluita saman kansan jäsenien välille. Teksteissä esiintyy paljon toisten delegitimointia ja syylistämistä. Teeman vallitsevuus kertoo siitä, kuinka ylikansallisia uutisia on kansallistettu viittaamalla tavallisiin kansalaisiin ja luomalla sitä kautta joko samaistuttavuutta tai erilaisuutta. Aloitan teeman analysoinnin Italian tilanteesta kertovasta uutisesta (HS 24.2.2020): ”Koronavirus vaati Italiassa seitsemän kuolonuhrin, tartunnan saaneita yli 200 – Milanolais-hotellin virkailija HS:lle: ”Nyt lähtee yli 200 euron huone kahdeksallakymppillä”, jossa kuvaillaan paikallisen italialaisen isoisän elämää:

Maanantai Milanon metropolissa oli tavallista hiljaisempi. Metrossa ei ole ihmisiä ruuhkaksi asti ja kaduilla on paljon tilaa kävellä. Kaupungin pormestari Giuseppe Sala on kehottanut milanolaisia tekemään mahdollisuuksien mukaan etätöitä kotoa käsin. Koulut ja yliopistot ovat kiinni.

Eläkeläinen ja isoisä Andrea Colombo oli lastenlastensa kanssa Guastallan puistossa. Yliopistoa vastapäätä sijaitseva puisto kuhisee yleensä opiskelijoita, mutta nyt Colombon lapsenlapsilla on tilaa leikkiä.

”Ei tässä mitään hätää ole. Nautitaan kauniista aurinkoisesta päivästä ja vietetään aikaa lasten kanssa. Tuli vähän kuin ylimääräinen talviloma”, Colombo sanoi.

Tarinallistaminen sekä normaalin paikallisen asukkaan elämän kuvailu kriisiaikana ovat diskursiivisia keinoja tuoda kauempana oleva kriisi kosketeltavammaksi sekä ymmärrettävämmäksi suomalaisille. Tarinallistamisen avulla pyritään siihen, että lukija kykenee jäsentämään maailmaa ja toimimaan siinä tietyllä tavoin. Sitaatti: ”ei tässä mitään hätää ole” rakentaa normalisoivaa diskurssia, jossa kriisiajan paniikkia ei lietsota. Tekstissä tavalliset kansalaiset nimetään huolellisesti, kuten ”kaupungin pormestari Giuseppe Sala” ja ”eläkeläinen ja isoisä Andrea Colombo”. Nimeäminen rakentaa luokittelevaa diskurssia ja auttaa lukijaa jäsentämään tekstin henkilöitä mielessään sekä henkilöiden hierarkkisia asemia. Seuraavassa lähitekstissä kriisiajan arkielämästä puhutaan aiemmin Suomessa asuneen henkilön näkökulmasta (HS 27.2.2020):

Suomessa kymmenen vuotta asunut helsinkiläinen galleristi Ding Yi on jumissa Wuhanin viereisessä kaupungissa Xiaoganissa. Hän on katsellut tätä maisemaa ikkunasta lähes kuukauden. Kaupungin asukkaiden on pysyttävä kotonaan, sillä ulos ei saa mennä ollenkaan.

Molemmissa ylemmissä tekstikatkelmissa toiseutetaan eri maiden kansalaisten arkielämää suhteessa toisiinsa kriisin keskellä. Uutisten välille rakennetaan vastakkainasetteluita – Italian kansalaiset pystyvät viettämään aikaa ulkona perheen kesken, kun Kiinassa asukkaat ovat jumissa kotonaan. Nimeämällä Ding Yi helsinkiläiseksi galleristiksi pyritään vastakkainasettelun sijaan luomaan samaistuttavuutta lukijan ja Dingin välille.

Kotimaan uutisartikkeli (HS 30.3.2020): ”Kriisi luo ”koronakyttääjien” kontrollikoneistoa ja saa kaipaamaan kieltoja – Näin filosofi ja sosiologi analysoivat suomalaisten reaktioita poikkeustilanteeseen” keskustelee suomalaisten hyveistä, siitä, mitä suomalaiset tarvitsevat valtiolta kriisiaikana, kuinka epidemia muuttaa suomalaista yhteiskuntaa sekä eri yhteiskuntaluokkien kärsimyksistä kriisiaikana.

Kansalaiset kaipaavat selkeitä ohjeita ja rajoituksia myös siksi, että koronavirus on nyt syvästi järkyttänyt heidän arkeaan.

Heiskala viittaa tunnetun brittisosiologin Anthony Giddensin käsitteeseen ontologinen turvallisuus. Se tarkoittaa luottamusta oman identiteetin jatkuvuuteen sekä aineellisen ja sosiaalisen elinympäristön pysyvyyteen.

”Ehkä ihmiset eivät nyt ajattele isoa kuvaa vaatiessaan rajoja kiinni, vaan kaipaavat turvallisuutta ja jopa nationalismia. Ajan mittaan eristäytyminen olisi outo ajatus. Elämäntapamme ei kestäisi sitä, että puolet elintasosta häviäisi Suomessakin, joka on pieni viennistä elävä avotalous”, Heiskala muistuttaa.

Tässä tekstikatkelmassa kansallista ”meitä” rakennetaan legitimoinnin keinoin, jolla puoletaan biopolitiikkaa. Biopolitiikasta on tullut pyrkimys – kansalaiset haluavat, että heitä kontrolloidaan. Rajoitukset esitetään analyysissä tarpeellisina ja myönteisessä valossa. Tällä tavoin median avulla pyritään vaikuttamaan kansalaisten kriisikäyttäytymiseen. Kansalaisten käyttäytyminen (selkeiden ohjeiden ja rajoitusten vaatiminen) oikeutetaan diskursiivisesti naturalisoinnin keinoin. Naturalisointi tapahtuu ihmisen ontologiseen turvallisuuteen vedoten. Vaikka kirjoitus puoltaa nationalismia kriisin keskellä, se myös muistuttaa retorisesti me-puheella, että ”me” ikään kuin tarvitsemme ”muita”, jotta talous pysyisi pyörimässä. Tässä näkökulmassa ”muut” eivät näyttäyty vastustajina, vaan yhteistyökumppaneina. Tällainen puhetapa on korona-aikana ollut tyypillistä talousuutisissa.

Heinäkuussa 2020 tartuntamäärien laskiessa Suomessa kriisiuutiset koskettivat enemmän ulkomaita kuin Suomea – avoimen kotoistamisen sijaan tapahtui paljon sulkeutunutta kotoistamista. Joka tapauksessa samaan aikaan kriisin hellitessä suomalaiset alkoivat uskaltaa matkustaa muuallekin kuin kotimaahan ja tämän pelättiin aiheuttavan halveksuntaa, sillä kansallisisidentiteettiimme kuuluu yhteisten sääntöjen noudattaminen. HS:n artikkeli (18.7.2020) ”Uskaltaako tästä edes puhua?” kertoi ensimmäisten suomalaisten lomamatkasta Kreikkaan.

Nyt olisi se hetki, kun voisi julkaista rantakuvan perheen odotetulta lomamatkalta. Lidija Cederström-Hännistä kuitenkin mietityttää.

”En ole vielä Facebookissa julkaissut mitään. Katsotaan, tuleeko kritiikkiä.”

Ensimmäinen lomalento Suomesta saapui Kreetalle torstaina. Parisataa ihmistä matkusti maskit kasvoilla neljän tunnin lennon Haniaan, jossa odotti liki 30 asteen helle. Netin kommenttipalstoilla lähtijöitä on paheksuttu. Nyt piti pysyä kotimaassa! Ulkomaanmatkat pitäisi siirtää ensi vuoteen! Passeihin leimat ja ulkoministeriön tarkkailuun kaikki!

Osa suomalaismatkailijoista kieltäytyy myös tämän jutun haastatteluista ja vetoaa tuomitsevaan ilmapiiriin.

Ulkomaille matkustaminen esitetään tekstissä poikkeuksena yleisestä normista ja kyseinen toiminta delegitimoidaan tekstissä. ”Meitä” ei haluta rinnastaa ”muihin”, jotka matkustelevat ja tuovat tartunnan maailmalta mukanaan. Tekstissä esitetään me-ryhmän sisäisiä eroja ja vastakkainasetteluita. Teksti rakentaa sellaista suomalaisuutta, kuin olemme historiassakin tottuneet näkemään eli sitä, että yhteisistä säännöistä pidetään kiinni ja johtoa kuunnellaan nöyrästi.

Elokuussa 2020 Kiinan Wuhanissa, jossa ensimmäiset tartunnat lähtivät liikkeelle, järjestettiin allasbileet. HS:n mukaan juhlijat käyttäytyivät ”kuin koronavirusta ei olisi koskaan ollutkaan”. (HS 18.8.2020.)

TUHANNET ihmiset pakkautuivat viikonloppuna Kiinan Wuhanissa musiikkifestivaaleille suosittuun vesipuistoon. Kaupungissa, josta koronaviruspandemia lähti liikkeelle viime vuoden lopulla. Wuhan on vähitellen purkanut tiukkoja rajoituksiaan tartuntatapausten vähennyttä.

Moni osallistuja oli pukeutunut pelastusliiveihin, mutta yhdelläkään juhlijalla ei näyttänyt olevan kasvoillaan suojamaskia.

Wuhanissa järjestetyt allasbileet esitetään kielteisessä valossa ja moraalisesti arveluttavana. Tapahtuma delegitimoidaan. Maailma, joka pyörii kriisin ympärillä ja jossa toiseen aaltoon ollaan valmistautumassa pitää päinvastaista toimintaa kyseenalaisena. Kiinalaisten toiminta toisaalta esittää, miten autoritaarisesta valtiosta on hyötyä kriisitilanteessa – erot lännen ja idän välillä tulevat piilevästi uutisessa esille.

Elokuussa Helsingin Sanomien toimittaja ja valokuvaaja matkustivat Wuhaniin ja kävivät haastattelemassa paikallisia asukkaita. Tekstin taustalla on ajatus Kiinan syyllisyydestä koronatartuntojen leviämiseen, koska Kiina myönsi viruksen ja aloitti torjuntatoimet viikkoa liian myöhään. (HS 23.8.2020.)

Kun olin lähdössä Wuhaniin, kollega kysyi, tuntevatkohan paikalliset jonkinlaista kollektiivista syyllisyyttä pandemiasta.

Eivät tunne. Se vahvistuu paikan päällä nopeasti. Eikä pitäisikään, tietenkään – ei ole tavallisten ihmisten vika, jos valtaapitävät päättävät salata asioita, kuten kävi pandemian alussa.

Kiina toistelee maan toimien olleen avoimia, läpinäkyviä ja vastuullisia. Maa on keväästä saakka julistanut, että ulkomailta tulevat virustartunnat ovat kiinalaisille suurin uhka. Se on johtanut rasismien ja ulkomaalaiskammon syntyyn.

Kun koronaviruspandemia alkoi, maailmalla kavahdettiin kiinalaisia. Nyt kiinalaiset tekevät samaa ulkomaalaisille – vaikka valtaosa ulkomailta Kiinaan tulleista tartunnoista on tullut kotiin palaavien kiinalaisten mukana.

Wuhanissa tavalliset ihmiset ovat pääosin ystävällisiä, mutta kammoa tuntuvat lietsovan erityisesti poliisit, virkailijat ja vartijat. Kiinaa johtavan puolueen narratiiviin kuitenkin sopii, että uhka tulee ulkomailta.

Että Kiina tekee kaikkensa, mutta muut eivät.

Tekstin puhetapa on muita syrjivä ja ennakkoluuloinen. Teksti suhteuttaa ”meidät” ja ”muut” erottaen autoritaarisen valtion demokraattisista valtioista. Teksti on hyvin toiseuttava, joka on seurausta idän ja lännen kohtaamisesta. Toiseuttamisen kautta tekstissä esitetään Kiinan ylivaltaa suhteessa muihin maihin. Seuraavassa tekstissä korostuu länsi-itä -erottelu:

Sairastunut Tian Fuxin:

Epidemian aikana olen nähnyt ison eron Kiinan ja länsimaiden välillä. Siellä, missä maan johto ei voi määrätä ihmisiä tottelemaan, ihmisiä kuolee. Kiinaa syytellen paljon. Itse uskon, että virus saattaa olla peräisin ulkomailta.

Molemmissa yllä olevissa teksteissä puhetapana on oman valtion puolustaminen ja muiden syyllistäminen. Kiinan autoritaarista valtaa puolustetaan legitimoinnin keinoin, auttoihan autoritaarisuus maan virustilanteen paranemisessakin. Wuhanin uutisesityksissä korostuu Kiinan yksi tärkeimmistä ideologioista, nationalismi.

Marraskuussa 2020 ruotsalaisia haastatellessa ilmeni, kuinka ”ihmiset eivät enää välitä”, he ”tekevät kaikkea, mitä haluavat” ja kuinka heitä ”ei enää pelota” (HS 9.11.2020).

Epidemiologian opiskelija Boles uskoo, että ruotsalaiset ovat syksyllä rentoutuneet eivätkä noudata suosituksia niin orjallisesti. Hän kuitenkin pitää Ruotsin strategiaa hyvänä.

”Ruotsalaiset luottavat tieteeseen ja kuuntelevat enemmän ohjeita kuin vaikkapa ihmiset Yhdysvalloissa. Ruotsalaiset myös välittävät toisistaan enemmän”, hän sanoo.

Tekstissä käytetään diskursiivisena keinona vastakkainasettelua, jossa ruotsalaiset erotetaan yhdysvaltalaisista. Molemmat maat ovat kattaneet huomattavan osan vuoden 2020 mediaesityksistä ja tekstissä tehdään eroa kyseisten maiden kansalaisten välille. Ruotsin strategiaa legitimoidaan suhteuttamalla tilannetta Yhdysvaltoihin, jolla menee tartuntatilastoissa huomattavasti huonommin kuin Ruotsilla. Ruotsin kansalaisten kisäväsämyksen kuvailu rakentaa rivien välissä Suomen ja Ruotsin välille eron sijaan samankaltaisuutta, sillä loppuvuodesta myös Suomessa oli puhetta siitä, kuinka suomalaiset eivät enää jaksaisi noudattaa rajoituksia. Puhetapa, jossa esitetään Suomen ja Ruotsin välisiä samankaltaisuuksia ei ole tyypillistä aineiston teksteissä, sillä vastakkainasettelusta, erottelusta ja luokittelusta on tullut niin vallitsevia, piintyneitä ja itsestään selviä diskursseja. Samankaltaisuuksia ei melkein edes huomaa, sillä ne on piilotettu vallitsevien diskurssien taakse.

Vaikka kansallinen "me" on jossain määrin riippuvainen globaalien median esityksistä, tärkeämpää on se, kuinka maan sisällä yhtenäisyyttä rakennetaan ja kuinka kansalle puhutaan ja argumentoidaan maan valintoja kriisin keskellä. Ruotsin yhtenäisyydestä kertoo mielipidemittaus, jossa mitattiin ruotsalaisten luottamusta Tegnelliin ja viranomaisten kykyyn hoitaa kriisiä. Lokakuussa 2020 tehdyn mittauksen mukaan Tegnelliin kohdistuva luottamus oli kasvanut suurimmilleen, yli 70 prosenttiin. (HS 16.11.2020.) Vaikka luottamus Tegnelliin oli kova, marraskuussa Ruotsin hallitus otti vahvat rajoitukset käyttöön. Svenska Dagbladetin analyysi kiteytti: "Ruotsalaisen koronakoheen loppu", joka on kova kannanotto kriisiaikana, sillä teksti nimeää Ruotsin löyhät kriisitoimenpiteet kokeeksi. Helsingin Sanomat oli tällöin tukholmalaisessa ravintolassa haastattelemassa nuoria ruotsalaisia päivää ennen rajoitusten tultua voimaan. (HS 24.11.2020.)

Kaikki pitävät uusia rajoituksia hyvänä asiana. Tilanne on vakava. Ehkä ne olisi pitänyt asettaa jo aiemmin, he pohtivat.

"Olen vaikuttunut siitä, miten hän [Anders Tegnell] reagoi, kun miettii, miten kova paine häneen kohdistuu ja miten paljon hän on saanut paskaa niskaan muilta mailta. Hän on vastuussa koko kansakunnasta ja pysyy rauhallisena", Lindberg kuva.

"Ihmisenä hän on cool. Riippumatta siitä, ovatko hänen päätöksensä olleet oikeita tai väärinä", sanoo Skoglund.

Tekstissä kansallista yhtenäisyyttä rakennetaan emotionaalisen legitimoinnin keinoin. Tegnelliä puolustetaan, sillä häneen on kohdistunut vuoden aikana kova paine. Kansalaiset pitävät yhtä valtion johdon kanssa ja luottavat heidän päätöksiinsä, vaikka eri lailla olisi myös voinut toimia. Tegnelliä ei kuitenkaan rinnasteta tekstissä suoraan "meihin", vaan hän esitetään yksilönä, joka on itsenäisesti joutunut vastaanottamaan "muiden" maiden kritiikin ja on itsenäisesti vastuussa päätöksistään. Puhetapa, jossa Tegnelliä puolustetaan ei esiinny usein aineiston teksteissä. Tegnelliä koskevat tekstit yleensä ovat kritisoivia ja eroja korostavia, joista on tullut kriisiajan vallitsevia diskursseja.

Lopuksi listaan kansalaisten reaktiot -teeman tyypillisimmät diskurssit sekä tavat, joilla aihepiirin tekstien diskursseja rakennetaan suomalaisessa uutismediassa.

Teeman teksteissä vastakkainasetteluita on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) toiseuttamalla ("Ulkomailta tulevat virustartunnat ovat kiinalaisille suurin uhka"; "Kun koronaviruspandemia alkoi, maailmalla kavahdettiin kiinalaisia"; "Itse uskon, että virus saattaa olla peräisin ulkomailta")
- 2) vertailujen esittämisellä ("Ruotsalaiset luottavat tieteeseen ja kuuntelevat enemmän ohjeita kuin ihmiset Yhdysvalloissa"; "Ruotsalaiset välittävät toisistaan enemmän")
- 3) kaksijakaistamalla maailmaa ("Kiina tekee kaikkensa, mutta muut eivät"; "Epidemian aikana olen nähnyt ison eron Kiinan ja länsimaiden välillä")

Teeman teksteissä (de)legitimointia on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) oikeuttamalla tapahtumia ja toimia ("Kansalaiset kaipaavat selkeitä ohjeita ... siksi, että koronavirus on ... järkyttänyt heidän arkeaan"; "Siellä, missä maan johto ei voi määrätä ihmisiä tottelemaan, ihmisiä kuolee"; "Kiina toistelee maan toimien olleen avoimia, läpinäkyviä ja vastuullisia")
- 2) perustelemalla toiminnan hyväksyttävyydellä ja luonnollisuudella ("Ihmiset eivät ajattele isoa kuvaa vaatiessaan rajoja kiinni, vaan kaipaavat turvallisuutta"; "Boles uskoo, että ruotsalaiset ovat syksyllä rentoutuneet eivätkä noudata suosituksia niin orjallisesti. Hän kuitenkin pitää Ruotsin strategiaa hyvänä")
- 3) syyllistämällä muita ("Nyt piti pysyä kotimaassa! Ulkomaanmatkat pitäisi siirtää ensi vuoteen! Passeihin leimat ja ulkoministeriön tarkkailuun kaikki!"; "Yhdelläkään juhlijalla ei näyttänyt olevan kasvoillaan suojamaskia")

Vastakkainasetteluiden ja (de)legitimoinnin lisäksi teeman teksteissä on rakennettu tarinallistavaa puhetapaa tapahtumien yksityiskohtaisen kuvailun keinoin. Kansalaiset myös

nimetään teeman teksteissä huolellisesti ("eläkeläinen ja isoisa Andrea Colombo"; "epidemiologian opiskelija Boles"). Nimeämisellä vaikutetaan siihen, kuinka asiaa katsotaan ja kuinka uskottavia tekstissä esiintyvien henkilöiden kommentit ja mielipiteet ovat. Me puhetta esiintyi teeman teksteissä vain kerran ("elämäntapamme ei kestäisi sitä"). Seuraavaksi siirryn analysoimaan kriisijohtamista käsitteleviä tekstejä.

4.3 Kriisijohtaminen

Kriisijohtamisesta kertovissa artikkeleissa korostuvat institutionaalista asemaa omaavien asiantuntijoiden, johtajien sekä tutkijoiden lausunnot. Artikkeleissa korostuu valtaa omaavien henkilöiden kommentaarit ja analysoinkin etenkin kommentaareissa esiintyviä diskursiivisia ja retorisia piirteitä. Analyysillä paljastan, millaisilla keinoilla institutionaalissa asemassa olevat henkilöt argumentoivat, vetoavat kansaan ja oikeuttavat toimiaan. Teeman vallitsevuus aineistossa osoittaa sen, kuinka tärkeässä asemassa valtioiden johtohenkilöt ovat ylikansallisten uutisten kansallistamisessa.

Kun virus levisi Suomeen, alettiin Suomen tartuntamääriä maaliskuussa 2020 verrata muihin Pohjoismaihin. Maaliskuu oli merkittävä kuukausi Suomelle siinä mielessä, että poikkeustila otettiin käyttöön ja Uusimaa eristettiin muusta maasta. Uusimaa esitettiin uutisissa poikkeuksellisenä muuhun maahan verrattuna ja Helsingin pormestari Jan Vapaavuori (HS 15.3.2020) peräskin hallitukselta yhteistä linjausta koko Suomeen koulujen etäopetuksen päätöksissä:

"Olisi luontevaa ajatella, että siihen tulisi kansallisia valtion linjauksia. Tuntuu hieman erikoiselta ajatella, että jokainen kunta itsekseen arvioi tilannetta ja sitten tehdään kovin erilaisia päätöksiä."

Mikäli Helsinki olisi sulkenut koulunsa, siitä olisi pormestarin arvion mukaan seurannut "ketjureaktio" ja suurin olisi Suomen kunnista olisi toiminut samoin. Se taas olisi Vapaavuoren tulkinnan mukaan ollut kuntasektorin epäluottamuksenosoitus hallituksen linjauksia kohtaan, ja "luottamus hallituksen kykyyn hoitaa kriisiä olisi vakavasti heikentynyt".

"Kansalaisten hämmennys olisi ollut melkoista. Kansallista yhtenäisyyttä olisi nakerrettu. Olisimme Suomena heikentyneet riippumatta siitä olisiko koulujen sulkeminen asiallisesti ollut oikea tai väärä päätös", Vapaavuori kirjoittaa.

Tekstikatkelma ilmentää sitä, kuinka kansallinen "me" on riippuvainen valtion johdon linjauksista. Tekstissä Vapaavuori pyrkii vaikuttamaan naturalisoinnin keinoin eli viittamaan toivotun toiminnan luonnollisuuteen. Tämän tarkoitus on korostaa luonnolliseksi

määrittynyneiden asioiden korkeampaa asemaa hierarkiassa suhteessa johonkin ”luonnotomaan”. Luonnoton määrittäytyy tekstin kontekstissa kuntien omiksi päätöksiksi valtion yhteisten päätösten sijaan. Tekstissä rakennetaan me-puhetta, kun viitataan koko Suomeen: ”Olisimme Suomena heikentyneet riippumatta siitä olisiko koulujen sulkeminen asiallisesti ollut oikea tai väärä päätös”. Me-puheen avulla tekstin sanoma ja kehoitus siihen, että Suomen tulisi tehdä yhtenäisiä päätöksiä painottuu.

Huhtikuussa 2020 uutisotsikoissa esiintyi entistä enemmän vertailua Pohjoismaiden välillä. Etenkin Ruotsin erilainen tapa hoitaa kriisiä nousi keskustelunaiheeksi. Tästä hyvänä esimerkkinä on seuraava uutisotsikko (HS 15.4.2020): ”Yli 20 ruotsalaistutkijaa vaatii mielipidekirjoituksessaan Ruotsia siirtymään Suomen linjalle – tutkijoiden mukaan maan strategiassa on sivuutettu kaksi asiaa”. Otsikossa käytetään määrällistämistä diskursiivisena keinona, joka tapahtuu niin, että otsikossa vedotaan lukuihin ja näin vahvistetaan sanomaa. Uutinen kehystää Suomen valitseman linjan myönteiseen valoon, kun taas Ruotsin se painaa alas. Heti uutisen ensimmäisessä kappaleessa mainitaan, kuinka tutkijoiden mukaan Ruotsin terveysviranomaiset ovat epäonnistuneet. Dagens Nyheterin kerrotaan siteeranneen kahdesti Suomen presidentti Sauli Niinistöä, joka on osoittanut aktiivisuuttaan kriisin hoidossa.

”Olin aktiivinen ja varoitin”, Niinistö sanoi. ”Mitä olisikaan ajateltu, jos olisin ollut koko ajan hiljaa? Minähän olen presidentti.”

Tutkijoiden mielestä Ruotsin poliitikkojen pitäisi ottaa tästä asenteesta mallia. ”Näin täytyy tapahtua myös Ruotsissa. Vaaleilla valittujen poliitikkojen, joilla on viimekätinen vastuu, täytyy puuttua peliin. Ei ole muuta vaihtoehtoa”, he kirjoittavat.

Teksti saa suomalaiset katsomaan Ruotsia eri näkökulmasta, nimittäin heidän hallituksensa rakentumisesta sekä sen vallan käyttämättä jättämisestä kriisitilanteessa. Kansallinen ”me” rakentuu esitettäessä, kuinka naapurimaan identiteetti rappeutuu – toisen maan epäonni voi kriisitilanteessa yhdistää toisen maan kansaa. Tekstissä Niinistö naturalisoi oman osallistumisensa kriisin hoidossa ja näin teksti korostaa presidentin asemaa hierarkiassa. Naturalisoinnille on tyypillistä asioiden yksinkertaistaminen ja mutkien suoraksi vetäminen.

Seuraavassa tekstikatkelmassa (HS 16.6.2020) Ruotsi luokitellaan taas Pohjoismaiden ulkopuolelle ja Suomi esitetään kriisijohtamisessa onnistuneiden maiden joukossa. Suomi, Norja, Tanska, Islanti ja Baltian maat luokitellaan Euroopan kartalla hierarkiassa korkeammalle tasolle kuin ”muut”. Kansallista ”me” -identiteettiä rakennetaan oman

maan ja kansalaisten ihailulla, jota edistetään korkeaa asemaa pitävien kansalaisten lausunnoilla. Ruotsin jäsentäminen ”ei-kuuluviin” ja Suomen ”kuuluviin” nousee puhetapana aineistossa usein esille. Puhetapa saa voimaa luokittelusta sekä siitä, että Ruotsi jäsenetään globaalisti Euroopan ”viruspesäkkeeksi”. Puhetavan toistuvuus ja vaihtoehdottoisuus rakentaa diskurssista itsestään selvän tosiasian.

Pohjoismaat ovat säästyneet koronavirukselta hyvin Ruotsia lukuun ottamatta, eikä tauti leviä Ruotsista Suomeen helposti niin kauan kuin Suomen ja Ruotsin välinen raja on kiinni.

Ulkoministeriö on suosittanut suomalaisia välttämään matkustamista kaikkialle muualle paitsi Norjaan, Tanskaan, Islantiin sekä Baltian maihin.

SUOMEN tilannetta Jalasvuori [Jyväskylän yliopiston virologian dosentti ja akatemiatutkija] pitää erityisen hyvänä.

Maskien käyttö puhutti paljon mediassa ja niiden käytöstä tehtiin uutisissa vertailuja maiden välillä. Koska maski on niin näkyvä torjuntakeino, oli siitä myös helppo tehdä johtopäätöksiä valtioiden asenteista kriisiä kohtaan. Trumpin ja Johnsonin kerrottiin aloittaneen maskin käytön näyttääkseen esimerkkiä kansalaisille. Samassa otsikossa mainittiin suomalaisten ja ruotsalaisten käyttävän maskeja vähiten. (HS 15.7.2020.)

Maskeja on myös politisoitu. Yhdysvaltain presidentti Donald Trump on vältellyt maskien käyttöä ja jopa vihjannut maskin käytön olevan poliittinen kannanotto häntä vastaan.

Kuitenkin viime päivinä sekä Trump että Britannian pääministeri Boris Johnson on nähty ensimmäistä kertaa julkisuudessa maskit kasvoillaan.

Tilaston mukaan suomalaiset ja ruotsalaiset välttelevät eniten maskien käyttöä. Suomalaisista 83 prosenttia ja ruotsalaisista 85 prosenttia kertoo, ettei ole kertaakaan käyttänyt maskia julkisilla paikoilla.

Vaikka suurimmaksi osaksi kriisiuutisissa Suomea ja Ruotsia on vertailtu erilaisuudesta kriisitoimissa, ylemmässä tekstikatkelmassa naapurimaiden välille luodaan samankaltaisuutta määrällistä keinoa käyttäen. Maailman suurimpien johtajien asettaminen alustalle ja heidän asenteensa muutos maskeja kohtaan esitetään vastakkain Suomen ja Ruotsin kanssa. Lopulta kotoistamisprosessin myötä ja globaalin kehityslinjan synnyttyä (ks. Ali-suutari 2013a) syksyllä Suomeenkin tuli maskisuositus julkisiin kulkuneuvoihin ja kaupakeskuksiin.

Elokuussa 2020 Helsingin Sanomat esitti uutisessaan Ruotsin Anders Tegnellin sekä Suomen Mika Salmisen kuvat vierekkäin rakentaen vastakkainasettelevaa puhetapaa. Heidän välisensä keväällä käyty sähköpostikeskustelu laumasuojasta tuli julki. Tegnell ehdotti sähköpostissa, että koulut voitaisiin pitää auki, jotta pystyttäisiin muodostamaan laumasuoja nopeammin – Salminen oli asiasta eri mieltä. Ruotsi päättikin pitää koulut auki koko kevään, kun taas Suomessa oppilaat lähetettiin koteihin etäopetukseen maaliskuussa. (HS 13.8.2020.)

Maaliskuussa kaikki maat eivät olleet vielä astuneet tiukkojen rajoitusten ja karanteenien pariin, eikä Ruotsi ollut yksin valintojensa kanssa.

”Olen kuunnellut mitä britit sanovat, ja he sanovat täsmälleen samaa mitä me Ruotsissa teemme. Kaksi maata erottuu siinä, että meidän mielestämme olemme ottaneet hieman tieteellisemmän linjan tässä. Poliitiikan ja tieteen tasapaino meillä on hieman erilainen kuin monessa muussa maassa”, Tegnell sanoi Aftonbladetille maaliskuun 16. päivä.

Ruotsin strategiaa on myös arvosteltu ankarasti, sillä kuolinluvut maassa ovat esimerkiksi Suomeen ja Norjaan verrattuna moninkertaiset.

*Tegnell on aiemmin sanonut, että muut maat kyllä ottavat Ruotsin kiinni synkissä lu-
vuissa.*

Tässä tekstikatkelmassa käytetään tieteellistä legitimointia siten, että argumenttia vahvistetaan pohjustamalla sitä tieteellisellä tutkimustiedolla. Tutkimustiedon tarkoitus on tehdä argumentista vakuuttavampi ja osoittaa, että näkökulmalle on olemassa myös yleispätevä universaalimpi aspekti. Tieteellisen legitimoinnin lisäksi tekstissä käytetään auktoriteettiperusteista argumentaatiota, jossa Tegnell vetoaa ”britteihin”. Näin tekstistä tehdään vaikuttavampi, kun se sisältää institutionaalista valtaa. Lisäksi tekstissä rakennetaan me-puhetta: ”he sanovat täsmälleen samaa mitä me Ruotsissa teemme”; ”meidän mielestämme olemme ottaneet hieman tieteellisemmän linjan”. Me-puheella Tegnell lisää omaa uskottavuuttaan. Tekstissä käydään valtakamppailua tutkijoiden ja institutioon välillä siitä, kenellä on parasta tietoa viruksesta ja kuinka olisi parasta toimia. Yleiset sosiaaliset konstruktiot siitä, kuinka kansalaisia tulee suojella pandemia-aikana tuottavat poliitikoille vaihtoehdottomuutta. Tälle luodaan tekstissä vastapainoa tarjoamalla vaihtoehtoista tietoa ja tapaa toimia. Ruotsin strategia saa tekstissä jälleen kielteisen sävyn, joka tuotetaan määrällisin keinoin (”kuolinluvut maassa ovat esimerkiksi Suomeen ja Norjaan verrattuna moninkertaiset”).

Tegnell perusteli Ruotsin suurta kuolleisuutta kriisiaikana naturalisoinnin keinoin. Naturalisoituneita representaatioita käytetään työkaluina, joiden avulla uusia ilmiöitä ja kysymyksiä tehdään ymmärrettäviksi ja merkityksellisiksi. Naturalisointia rakennetaan tekstissä siten, että vuoden 2019 influenssakauden kirjoitetaan olleen Ruotsissa heikompi kuin Suomessa ja Norjassa. Tämän takia korona on vaikuttanut Ruotsin kuolleisuuteen niin rajusti. Tekstissä viitataan tosiasioihin, jolloin Tegnell välttää vastuunsa valinnoistaan. Dagens Nyheterin haastatteleman ”THL:n terveysturvallisuusjohtaja Mika Salminen arvioi, että Tegnellin arvio kuolleisuudesta voi olla osittain oikeassa”. (HS 17.9.2020.)

”Se on mahdollinen osaselitys, mutta ei ehkä tärkein syy – – En usko, että Suomen ja Ruotsin [kuolleisuuden] ero riippuu kokonaan tästä”, Salminen sanoi DN:n mukaan.

Salmisen antama kommentti tekstissä pyrkii presensoimaan sitä, että Ruotsin ero Suomeen ei ole perusteltavissa luonnollisin selityksin, vaan kyseessä on monimutkaisempi asia. Teksti rakentaa vastakkainasetteluita maiden terveystasiantuntijoiden mielipiteissä.

Politisointi näkyi pandemia-aikana uutismediassa etenkin Trumpia siteeratuissa artikkeleissa. Alla olevassa tekstissä (HS 22.9.2020) Trump pyrkii puolustamaan omaa asemaansa vierittämällä syyn Kiinalle. Diskursiivisena keinona käytetään manipulointia, jolla pyritään samaan muuttamaan ajattelemalla samoin. Teksti vetoaa tosiasioihin eli siihen, että virus lähti liikkeelle Kiinasta. Tällä keinolla Trumpin tekemät valinnat ja vastuu minimoidaan. Tekstin sanomaa painotetaan me-puheella, jolloin tekstissä ei puhuta ainoastaan Trumpista, vaan laajemmasta verkosta. Tällainen puhetapa on aineiston teksteissä ollut varsin tyypillistä johtoasemissa oleville henkilöille, jotka ovat epävarmoja omasta asemastaan. Samalla kommentaarissa hienovaraisesti manipuloidaan muita ajattelemaan Trumpin kanssa samoin.

”Meidän täytyy panna vastuuseen maa, joka päästi tämän vitsauksen irti maailmalle – Kiina”, Trump sanoi.

Viestiä vahvistaakseen Trump puhui koronaviruksesta ”Kiina-viruksena”, jota vastaan Yhdysvallat oli hänen mukaansa toiminut hyvin menestyksekkäästi. Pian puheen jälkeen Yhdysvalloissa koronavirukseen liitettyjen kuolemien määrän vahvistettiin kasvaneen yli 200 000:een.

Lokakuussa 2020 Barack Obama otti kantaa Ruotsin koronastrategiaan, joka osoittaa yhä hänen yhteiskunnallista valtaansa maailmassa ja sitä, kuinka hänen lausuntoansa kuunnellaan. Samalla hän kritisoi Trumpin ja muiden päättäjien asennetta kriisiä kohtaan. Koska niinkin vaikutusvaltainen henkilö, kuten Obama sanoo olevansa eri mieltä Ruotsin ja Trumpin kriisinhallinnasta, vaikuttaa se väistämättä lukijoiden ajatuksiin kyseisten maiden hallintoa kohtaan. (HS 16.10.2020.)

Obama puhui republikaanien ja presidentti Donald Trumpin suhteesta faktoihin ja otti esimerkiksi koronakriisin hoitamisen. Obaman mielestä päättäjien tulisi vähintäänkin ottaa pandemia vakavasti mielipide-eroista riippumatta.

Hän käytti Ruotsia esimerkkinä maasta, joka on valinnut strategian, jonka toimivuudesta Obama ei itse ole vakuuttunut. Hän kuitenkin ymmärtää logiikan strategian taustalla.

”Sitten on Ruotsi, joka päätti, että yritämme ratkaista tämän laumasuojan avulla, mutta ainakin heidän argumenttinsa on johdonmukainen. Olen siitä eri mieltä, mielestäni sitä ei ole todettu toimivaksi, mutta väittelemme samassa todellisuudessa.”

Ruotsin Terveiden ja hyvinvoinnin laitosta vastaava virasto Folkhälsomyndigheten myöhemmin huomautti Aftonbladetissa, että laumaimmuneetti ei ole Ruotsin koronastrategia, vaan uuden normaalin vaatimat elämäntavat, joiden kanssa ruotsalaisten on mahdollista oppia elämään. Ruotsin sekä Yhdysvaltojen toimet kriisin aikana ovat uutismediassa nousseet päänäpintymiksi ja niihin on selkeästi tartuttu etenkin silloin, kun niistä on jotain kritisoitavaa. Se, että Obama oletti laumaimmuneetin olleen Ruotsin koronastrategia representoi sitä, kuinka Ruotsi on esitetty globaalisti. Ruotsin strategiasta on rakennettu kärjistetty mielikuva, jota on toistuvasti tuotu esille mediassa. Kielteisten mielikuvien toistaminen on keino jähmettää ja voimistaa jo vallitsevia eroja. HS-analyysi tarttui tähän jo aiemmin (HS 7.10.2020) todeten, että Ruotsin valtaisa mediahuomio synnytti mielikuvia, jotka erkaantuivat todellisuudesta, mutta pysyivät kauan ihmisten mielissä. Todellisuudessa läpi kesän Ruotsin strategia oli paikoin jopa tiukempi kuin Suomen.

Wikman [kriminologi ja Gävlen yliopiston apulaisprofessori] tulkitsee, että Ruotsin strategiasta syntynyt kärjistynyt mielikuva elää edelleen. Korona-Ruotsista on tullut jatkumoa etenkin yhdysvaltalaisessa mediassa Ruotsista maalattuun kuvaan vapaamielisenä, löysästi rajoituksiin suhtautuvana maana, jossa esimerkiksi maahanmuutolle ei asetettaisi mitään rajoituksia.

"Tämän mielikuvan muodostus alkoi jo muutama vuosi sitten, kun Donald Trump nosti Ruotsin esille", Wikman sanoo.

"Myös Anders Tegnellistä on maalattu karikatyyrimäinen kuva", Wikman sanoo.

Yllä oleva katkelma HS-analyysistä paljastaa hyvin sen, kuinka uutismedia kehystää eri maita korostamalla joitain asioita samalla häivyttäen toisia puolia. Ruotsia on toiseutettu Suomesta muodostamalla Ruotsista mielikuvia, jotka kertovat vain osan todellisuudesta. Kielenkäyttö on esiintynyt vahvana mielikuvien luojana kriisivuoden aikana ja synnyttänyt uudissanoja, kuten tekstikatkelmassa mainittu "korona-Ruotsi". Median esille tuomat "me ja muut" -vastakkainasettelut ovat aiheuttaneet todellisuudessa koviakin mielipiteitä, kritisointia ja mielikuvien vääristymiä.

Lopuksi listaan kriisijohtamisesta kertovan teeman tyypillisimmät diskurssit sekä tavat, joilla aihepiirin tekstien diskursseja rakennetaan suomalaisessa uutismediassa.

Teeman teksteissä määrällistämistä on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) numeerisesti ("Suomalaisista 83 prosenttia ja ruotsalaisista 85 prosenttia kertoo, ettei ole kertaakaan käyttänyt maskia julkisilla paikoilla"; "Yhdysvalloissa koronavirukseen liitettyjen kuolemien määrän vahvistettiin kasvaneen yli 200 000:een")
- 2) laatusanoilla ("Kuolinluvut maassa [Ruotsissa] ovat esimerkiksi Suomeen ja Norjaan verrattuna moninkertaiset"; "Muut maat kyllä ottavat Ruotsin kiinni synkissä luvuissa", "Suomalaiset ja ruotsalaiset välttelevät eniten maskien käyttöä")

Teeman teksteissä me-puhetta on rakennettu seuraavalla keinolla:

- 1) puhumalla laajemman joukon nimissä ("olisimme Suomea heikentyneet", "He [britit] sanovat täsmälleen samaa mitä me Ruotsissa teemme. ... Meidän mielestämme olemme ottaneet hieman tieteellisemmän linjan tässä", "Meidän täytyy panna vastuuseen ... Kiina")

Teeman teksteissä naturalisointia on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) vetoamalla asian luonnollisuuteen ("Olisi luontevaa ajatella, että siihen tulisi kansallisia valtion linjauksia"; "Vuoden 2019 influenssakausi oli Ruotsissa heikompi kuin Suomessa ja Norjassa. Tämän takia korona on vaikuttanut Ruotsin kuolleisuuteen niin rajusti")
- 2) oman hierarkkisen aseman korostamisella ("Mitä olisikaan ajateltu, jos olisin ollut koko ajan hiljaa? Minähän olen presidentti")

Kriisijohtamisesta kertovissa uutisissa korostuvat eri diskurssit kuin kahdessa aiemmassa. Tämä johtunee siitä, että teksteissä valtaa pitävät auktoriteetit ovat keskiössä. Määrällistämisen, naturalisoinnin ja me-puheen lisäksi teeman teksteissä tulee esiin jonkin verran luokittelua ("Pohjoismaat ovat säästyneet koronavirukselta hyvin Ruotsia lukuun ottamatta"; "Ulkoministeriö on suosittanut suomalaisia välttämään matkustamista kaikkialle muualle paitsi Norjaan, Tanskaan, Islantiin sekä Baltian maihin"), manipulointia (Trumpin puheesta kertovassa tekstissä) sekä tieteellistä legitimoitua (Ruotsin strategian oikeuttamisesta kertovassa tekstissä). Viimeisenä analysoin yhteistyö -teeman alla olevat tekstit.

4.4 Yhteistyö

Yhteistyö -teeman alla tekstit liittyvät sekä Suomen sisäiseen yhteistyöhön että eri maiden välisiin yhteistöihin kriisiin liittyen. Koska teeman artikkeleita on aineistossa vähiten (18 %), kertoo se nationalistisen luonteen noususta globaalin yhteistyön sijaan. Yhteistyö maiden välillä ja toisten maiden jättäminen pois yhteistyöstä, kuten matkustuskuplasta, jakaa ja luokittelee maailmaa erinäisiin liittoutumiin. Kansallinen "me" rakentuu tässä teemassa suhteessa muihin eli oman valtion tilanteen arvioimisena vertaillen sitä muuhun maailmaan.

Kun Suomen Lapissa epäiltiin koronavirusta, Helsingin Sanomat (24.1.2020) otsikoi seuraavasti: "Ivalon tautiepäilyt eivät ole "missään tapauksessa" koronavirusta". Koska Lappi oli ensimmäinen maakunta, jossa viruksen vaikutukset havaittiin, matkailutoimijoiden lausunnot osoittautuivat tärkeäksi. Inari-Saariselän matkailun markkinointijohtaja vetosi uutisessa (HS 25.1.2020) eteläsuomalaisiin:

KOSKA Kiinan päätös oli niin yllättävä, tarvitaan Lappiin korvaavaa matkailua, arvioi Inari-Saariselän matkailun markkinointijohtaja Marja Kumpuniemi.

"Tervetuloa vain lumettomasta Etelä-Suomesta tänne Lappiin!" Kumpuniemi sanoo.

Uutisessa korostuu se, kuinka matkailu kärsii etenkin Lapissa ja kuinka Finnair joutuu peruuttamaan lentoja. Tässä tulee esille Andersonin (2020; 1991) kuvailema kansalaisten rakkaus omaa kotimaataan kohtaan sekä moraalinen suru sen puolesta. Artikkelissa diskursiivisena keinona käytetään emotionaalista legitimoitua, jolla teksti pyrkii saamaan kansalaiset auttamaan sesonkimatkailulla pyörivää Pohjois-Suomea. Tekstissä tehdään jonkinlainen taloudellinen ero Etelä-Suomen sekä Pohjois-Suomen välille – viruksen vaikutuksista kärsivä Pohjois-Suomi pyytää vauraan Etelä-Suomen apua. Tämä tuo esille

sen, että myös me-ryhmä koostuu keskenään erilaisista ihmisistä, kulttuureista ja ympäristöistä (ks. Löytty 2005). Uutisessa korostuu yhteistyö sekä avunpyyntö legitimoinnin keinoin – me selviämme tästä, jos saamme kansakunnan sisäistä tukea.

Alkukesästä puhe kääntyi ”matkustuskuplien” rakentamiseen, siihen kuuluvien maiden yhteistyöhön ja matkustamiseen rajojen yli. Baltian maiden kerrottiin tehneen oman kuplansa, johon haluttiin myös Suomi mukaan (HS 15.5.2020):

BALTIAN maat ovat ilmaisseet halunsa Suomen ja Puolan liittämistä matkustuskuplaan. Maat haluavat kuitenkin ensin varmistua, että epidemiologiset tilanteet ovat maiden välillä riittävän samankaltaisia, jotta virus ei lähtisi uudelleen leviämään.

Matkustuskuplien rakentaminen sekä niistä uutisointi muodostaa kuvaa maiden välisistä valtasuhdehierarkioista sekä yhteistyöverkoista. ”Toiset” konstruoidaan asettamalla jokin muut maat vastakkain toisten maiden kanssa tavalla, joka johtaa ensin mainitun ryhmän sisäiseen konsensukseen ja maailman jakaantumiseen kuuluviin ja ei-kuuluviin (ks. Hall 2019, 44). Tekstissä diskursiivisina keinoina käytetään vastakkainasettelua sekä luokittelua. Matkustuskuplien rakentamista muodostui normi ja se oikeutettiin uutisoinnissa itsestään selvänä asiana tieteeseen vedoten.

Ruotsin ulkoministeri Ann Linde pelkäsi koronarajoitusten vahingoittavan Pohjoismaiden yhteistyötä ja hän totesi viruksen torjunnassa olevan meneillään ”maaottelutunnelma” (HS 15.6.2020). Hän oli myös huolissaan negatiivisen koronajulkisuuden vahingoittavan vientiä ja investointeja. Hän peräänkuulutti sitä, että Ruotsissa tartuntatilanne eroaa valtavasti kuntien välillä ja toivoi, että valtioiden välinen yhteistyö voisi jatkua.

Erityisen huolissaan Linde on raja-alueista, jotka ovat tottuneet yhteistyöhön. Niiden asukkaat eivät Linden mukaan ajattele asuvansa eri maissa vaan esimerkiksi Haaparanta–Tornion-alueella.

”Heillä on yhteistyötä terveydenhuollossa, paljon työmatkaliikennettä ja yritystoimintaa. Ja yhtäkkiä yhdessä päivässä se katkaistaan.”

Linden mukaan tunnelma viruksen torjunnassa on kuin maaottelussa: jokainen hurraa vain oman maansa puolesta.

Suomessa Lapin kunnat, yrittäjät ja Lapin liitto ottivat viime viikolla kantaa rajojen avaamisen puolesta. Tornionlaakson suomalaiskunnissa arvioidaan, että kauppojen asiakkaista noin 35–50 prosenttia tulee Ruotsista.

... Linde kehuu, että ruotsalaiset ovat noudattaneet ohjeita hyvin.

SUNNUNTAI-ILTANA Ruotsin pääministeri Stefan Löfven totesi yleisradioyhtiö SVT:n haastattelussa, ettei maan koronastrategia ole epäonnistunut. Johtopäätösten tekeminen on liian aikaista.

Löfven vetosi siihen, että sairaalahoidossa olevien potilaiden ja kuolleiden määrä on vähentynyt.

Tekstin kielenkäytön päämääränä on lukijoiden mielipiteen muuttaminen (legitimoinnin ja suostuttelun avulla) Ruotsista sen omien etujen mukaiseksi, näkemään kokonaiskuva sekä mahdollisesti muuttamaan muiden Pohjoismaiden linjoja Ruotsin kaltaiseksi, avoimemman valtion omaaviksi. Tekstissä pyritään vaikuttamaan emotionaalisesti ja vetoamaan ruotsalaisiin raja-alueen asukkaisiin, joiden yhteistyö Suomeen on rajojen sulun myötä katkennut. Ruotsin ulkoministerillä ja pääministerillä on institutionaalista valtaa ja tekstissä käytetäänkin omaan asemaan perustuvaa argumentointia lukijoiden mielipiteen muuttamiseksi. Rationalisoinnin keinoin vedotaan siihen, että suomalaiskuntien kauppohen asiakkaat ovat riippuvaisia ruotsalaisista. Jos rajat pidettäisiin pohjoisessa siis auki, Suomi hyötyisi tästä. Tekstissä käytetään näiden lisäksi poliittista retoriikkaa, joka ilmenee tosiasioihin ja määrällistämiseen liittyvänä puheena ("potilaiden ja kuolleiden määrä on vähentynyt"). Löfven minimoi oman vastuunsa, kun hän toteaa johtopäätöksien tekemisen olevan liian aikaista. Tekstissä pyritään argumentaation avulla puolustamaan Ruotsin asemaa ("Linde kehuu, että ruotsalaiset ovat noudattaneet ohjeita hyvin").

Keskustelu jatkui Pohjoismaiden sisäministerien käydessä läpi rajaliikenteen rajoituksia ja toiseen aaltoon varautumisesta. Tällöin Suomen sisäministeri Maria Ohisalon siteeraus: "Ruotsin tautitilanne on valitettavasti erilainen" päättyi otsikoihin (HS 26.6.2020).

Pohjoismaiden välinen vapaa liikkuvuus on kaikille tärkeä arvo. Mailla on valmius purkaa rajaliikenteen rajoituksia, kun tilanne Ruotsissa paranee, ministeri selvensi.

OHISALON mukaan avun antaminen Ruotsiin ei noussut esiin kokouksen aikana.

”Sairaanhoitopiirit käyvät keskenään keskustelua. Kun halutaan palata takaisin normaaliin, totta kai naapurit auttavat toisiaan”, hän sanoi.

HS kertoi torstaina, että Ruotsin suunnasta oltiin jo epävirallisesti tiedusteltu Suomen valmiuksia auttaa tehohoitoilaiden hoidossa tilanteen niin vaatiessa. Myös Ohisalo on jo aiemmin sanonut, että Suomi on valmis auttamaan naapurimaataan ”kaikin tavoin” esimerkiksi tehohoidossa ja koronavirustestauksessa.

Uutisessa rakennetaan vastakkainasetteluita Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden välille erilaistamalla Ruotsin tartuntatilannetta muista. Ero tehdään näkyväksi jo otsikossa. Ohisalon sitaatissa: ”totta kai naapurit auttavat toisiaan” käytetään normalisointia keinona tähdentää naapurien luonnollista avunantoa. Kyseisessä sitaatissa käytetään myös siirtymisen argumentaatiokeinoa, jolla ilmennetään normaaliin siirtymistä vaiheittain (”kun halutaan palata takaisin normaaliin”). Tekstissä rajaliikenteen rajoituksia oikeutetaan vetoamalla Ruotsin koronatilanteeseen (”mailla on valmius purkaa rajaliikenteen rajoituksia, kun tilanne Ruotsissa paranee”). Oikeuttamalla rakennetaan legitimoivaa puhetaapaa. Ruotsi ilahtui Suomen avuntarjouksesta ja Suomen mahdollisuus kuljettaa Pohjois-Ruotsin potilaita Suomeen pidettiin ennennäkemättömänä tilanteena (HS 27.6.2020):

HISTORIALLISTA näkökulmasta katsottuna Suomen korona-apu kääntäisi pohjoisen maarajalla vuosikymmeniä vallinneen asetelman ainakin hetkeksi pääläelleen. Tavallisesti kovina aikoina ihmiset ovat liikkuneet Suomesta Ruotsiin päin.

Kansallinen ”me” rakentuu tekstissä heijastaen nykyisyyttä historiaan sekä korostaen Suomen lojaaliutta naapurimaahan. Tässä tekstissä käytetään kansallisen kulttuurin diskurssia identiteetin rakennuskeinona (ks. Hall 2019, 73, 75). Koska identiteetit ovat muuttuvia, kyse ei ole siitä ”keitä me olemme” tai ”mistä me tulimme”, vaan siitä, keitä meistä voi tulla apua antaessa ja kuinka meidät on esitetty kriisiaikana (ks. Hall 1999, 250). Tekstissä korostuu Suomen ja Ruotsin välinen vastakkain asetelma. Epänormalisoimalla Suomen korona-avun teksti vahvistaa Suomen asemaa ja vastaavasti heikentää Ruotsin asemaa. Marraskuussa 2020 Ruotsin pääministeri Stefan Löfven vetosi ruotsalaisiin kertomalla tv-puheessaan, kuinka vakava Ruotsin kriisitilanne on (HS 22.11.2020):

Löfven vaati vastuun ottoa kaikilta ruotsalaisilta.

”Mitä me maana teemme nyt väärin, siitä saamme kärsiä myöhemmin. Sitä, mitä me teemme oikein, voimme myöhemmin juhlia”, Löfven sanoi.

"Kaikkien on tehtävä enemmän", Löfven sanoi.

"Meidän on näytettävä yhteenkuuluvuuttamme ja vastuutamme. Nyt me teemme tämän yhdessä. Ruotsin puolesta", Stefan Löfven sanoi.

Tekstissä rationalisoidaan suositusten noudattaminen, josta saataviin hyötyihin kuuluu kriisistä selviytyminen, Ruotsin julkisen maineen palauttaminen sekä kansallisen yhtenäisyyden rakentaminen. Puheen on tarkoitus vedota Ruotsin kansaan ja puheessa käytetään Löfvenin omaa asiantuntijuutta ja statusta auktoriteettina ja keinona vaikuttaa. Löfvenin uskottavuutta tekstissä lisätään me-puheella, mikä tarkoittaa sitä, että tekstissä Löfven puhuu koko Ruotsin kansan nimissä. Me-puheella Löfven pyrkii manipuloimaan kansaa toimimaan kriisiaikana vastuullisemmin. Useammat kriisistä kertovat tekstit osoittavat sen, kuinka sosiaalinen todellisuus on vakiintunut mediassa maiden toimiin sekä johdon lausuntoihin. Täten diskursiivinen kenttä on uutisartikkeleissa supistunut arvojen, hierarkioiden ja toimien näyttämöksi.

Lopuksi listaan yhteistyö -teeman tyypillisimmät diskurssit sekä tavat, joilla aihepiirin tekstien diskursseja rakennetaan suomalaisessa uutismediassa.

Teeman teksteissä legitimointia on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) emotionaalisesti ("Koska Kiinan päätös oli niin yllättävä, tarvitaan Lappiin korvaavaa matkailua"; "Heillä on yhteistyötä terveydenhuollossa, paljon työmatkaliikennettä ja yritystoimintaa. Ja yhtäkkiä yhdessä päivässä se katkaistaan")
- 2) rationalisoimalla ("Tornionlaakson suomalaiskunnissa arvioidaan, että kauppojen asiakkaista noin 35–50 prosenttia tulee Ruotsista"; "Sitä, mitä me teemme oikein, voimme myöhemmin juhlia")
- 3) (epä)normalisoimalla toimintaa ("Totta kai naapurit auttavat toisiaan"; "Tavallisesti kovina aikoina ihmiset ovat liikkuneet Suomesta Ruotsiin päin")
- 4) tieteellisesti ("Maat haluavat kuitenkin ensin varmistua, että epidemiologiset tilanteet ovat maiden välillä riittävän samankaltaisia, jotta virus ei lähtisi uudelleen leviämään")
- 5) oikeuttamalla toimintaa ("Mailla on valmius purkaa rajaliikenteen rajoituksia, kun tilanne Ruotsissa paranee")

Teeman teksteissä vastakkainasetteluita on rakennettu seuraavilla keinoilla:

- 1) erilaisuuden korostamisella ("Ruotsin tautitilanne on valitettavasti erilainen")

- 2) Suomen ja Ruotsin välisen asetelman korostamisella ("Suomen korona-apu kääntäisi pohjoisen maarajalla vuosikymmeniä vallinneen asetelman ainakin hetkeksi pääläelleen")

Legitimointia esiintyi yhteistyö -teeman teksteissä huomattavasti eniten. Tämä johtunee siitä, että teksteissä esiintyy paljon poliitikoita, joiden tulee perustella ja oikeuttaa hallituksen toimintaa ja maan tapahtumia sekä vedota kansakuntaan. Legitimoinnin ja vastakkainasettelun lisäksi teksteissä luotiin uskottavuutta puhujan asemalla, maita luokiteltiin ("Baltian maat ovat ilmaisseet halunsa Suomen ja Puolan liittämistä matkustuskuplaan"), argumentaatiota perusteltiin määrällistämisen avulla ("potilaiden ja kuolleiden määrä on vähentynyt") ja me-puheella vedottiin kansaan (Löfvenin puhe).

Haluan vielä kielellisen analyysin lisäksi todeta, että 41 % aineiston uutisista sisältää koronan ilmaantuvuutta kuvaavan infograafin. Infograafit sisältävät kansainvälistä dataa tartuntamääristä ja kuvaavat maiden sijoittumista kriisissä kansainvälisesti. Infograafien lisäksi uutisissa korostuu visuaalinen sisältö. Pelkkien kuvituskuvien sijaan, uutisista 32 % sisältää multimodaalista ja/tai hyvin visuaalisesti painotettua sisältöä. Olen merkannut liitteeseen 1. ne uutiset, joissa on infograafeja tai vahvaa visuaalista sisältöä. Analyysin lopuksi haluan vielä tuoda ilmi sen, että teemoissa ei näkynyt selvää ajallista muutosta, vaan teemat pysyivät samoina läpi uutisvuoden. Seuraavassa luvussa siirryn tutkielman johtopäätöksiin ja teen yleisempää synteesiä analyysin tuloksista.

5 Johtopäätökset

Tässä luvussa palaan tutkimuskysymyksiini, joiden avulla vastaan tutkimusongelmaani. Tutkimusongelmanani on selvittää tekemäni analyysin kautta, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon suomalaisessa uutismediassa. Tutkimuskysymykseneni sen sijaan pyrkivät selvittämään, kuinka laatujournalismi pyrkii kriisin oloissa rakentamaan kansallista ”meitä” sekä missä suhteessa ”me” ja ”muut” vastakkainasettelu esiintyy koronauutisoinnissa. Tässä luvussa pyrin saamaan synteesiä aikaiseksi siitä, kuinka globaali kriisiaika näyttäytyy suomalaisessa uutismediassa. Johtopäätöksen teossa käytän tukena tekemääni haastattelua Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksesta.

Tehdessäni analyysiä huomasin selvästi, mitkä teemat korostuivat kriisiuutisoinnissa ja millaisia valta-asetteluita uutisissa tehtiin. Analyysin aikana minulle myös vahvistui, kuinka kriittinen diskurssianalyysi sekä sosiaalinen konstruktionismi ovat sidoksissa tutkimukseeni. Sosiaalinen todellisuus ensinnäkin rakentuu uutisissa diskurssien kautta. Toiseksi kielenkäyttö tuottaa uutisissa kansallisidentiteettejä sekä maiden välisiä suhteita. Kolmanneksi puheen ja kirjoituksen kohteet merkityksellistetään eli konstruoidaan. Diskurssintutkijana minun tehtävänäni on tarkastella diskurssin ja todellisuuden välistä suhdetta. Aloitan tekemäni haastattelun yhteenvedolla, sitten siirryn analysoimaan uutisista löytämiäni diskursseja ja lopuksi vastaan tutkimuskysymyksiini.

5.1 Haastattelun yhteenveto

Luokittelin aineistoni neljän eri teeman alle: erilaisuus, kansalaisten reaktiot, kriisijohtaminen sekä yhteistyö. Jokaisen teeman alla korostui vastakkainasetteluiden tekeminen eri maiden välillä, oman maan puolustaminen ja kansallisen ”meidän” vahvistaminen sekä vastaavasti vastapuolen aseman heikentäminen tai kritisointi. Vaikka uutisesityksiä vuonna 2020 oli ympäri maailmaa, karkeasti ottaen suomalaisen uutismedian esitykset keskittyivät etenkin Suomen ja Ruotsin väliseen eron tekoon, joka painottui myös toimittaja Petja Pellin kanssa käymässä haastattelussani. Ruotsi on kiinnostanut Helsingin Sanomia Pellin mukaan sen maantieteellisen läheisyyden takia sekä sen vuoksi, että Ruotsin toimet vaikuttavat suuremmin myös Suomen kansaan. Ruotsin käännteitä julkaistaan matalammalla kynnyksellä ja mitä kauemmaksi maantieteellisesti mennään sitä enemmän ajatusta uutisessa tulee olla mukana. Ruotsista kertovat kriisiuutiset ovat näytelleet merkittävää uutisarvoa Suomessa.

Pelli mainitsi erään ilmiön, joka on noussut kriisiaikana esille ja joka korostuu myös tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä ja lähitekstianalyyseissä. Kyseessä on biopoliittinen nationalismi, jossa jokainen maa hurraa oman maansa puolesta. Tämä tuli esille aineistossa pohjoismaiden välisenä ”maaottelutunnelmana”. Alasuutarin ym. (2013, 41)

mukaan kansainvälinen vertailu voi parhaimmillaan aiheuttaa kansallisia ylpeydenaiheita, kun valtio esimerkiksi sijoittuu hyvin vertailussa muihin maihin – tällöin ”me” edustamme yhtä maailman huipuista. Datajournalismi eli koronauutisiin liitetyt infograafit eri maiden tartuntakäyristä tukevat kansainvälisen vertailun tekemistä.

On noussut ilmiö, jossa kaikissa maissa tavallaan median kriisiajattelu kietoutuu oman maan ympärille, että se oman maan tekemät valinnat on just niitä oikeita ja se on näkynyt Suomessakin, mutta ehkä vähän vähemmän kuin Ruotsissa. ... Kehys on se, että oma toiminta on se normaali, johon sitten muuta verrataan ja jopa Ruotsissa, vaikka se on ollut kaikkialla muualla maailmassa vertailussa poikkeus, niin Ruotsi sen tiedostaa, ja jos katsoo Ruotsin lehtien uutisointia, siinä on ehkä kuitenkin, että meidän toimet on normaaleja ja katsotaan sitten, että miten muut on tehny.

Kyseinen sitaatti haastattelusta hyvin kuvastaa sen, kuinka kriisiuutisia on vuoden aikana kehystetty. ”Me ja muut” -vastakkainasettelu esiintyy normaalin (me) ja epänormaalien (muut) vertailuna. Kun ulkomaan tapahtumista kerrotaan, Suomi esiintyy uutisessa taustalla lähes aina mittatikkuna ja vertailukohtana. Oman maan uutisointia johtaa oman maan kriisitilanne ja se myös määrittää sitä, kuinka muuta maailmaa kehystetään. Pellin mukaan Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksella ei ole virallisia toimintatapoja, huoneentaulua tai sääntöjä ylikansallisten uutisten saattamisessa suomalaista lukijakuntaa palvelevampaan muotoon. Kyseessä on enemmänkin toimintakulttuuri ja ajatustapa. Aina, kun uutisjuttua aletaan tekemään, journalisti pyrkii miettimään mahdollista Suomikulmaa, joka tekee uutisesta kiinnostavamman suomalaiselle lukijalle, kotoistaa uutisen ja samalla tekee uutisista globaalisti heterogeenisiä.

Pellin mukaan HS:n ulkomaantoimitus on pyrkinyt esittämään, mitä eri maiden kriisinhoitotavat kertovat kyseisistä maista. Ruotsin esittäminen uutisissa on jokseenkin myös muuttunut kriisiaikana. Vuoden aikana Ruotsista on esitetty, kuinka maa on rakentunut, miten kriisiä hoidetaan ja miten viranomaisilla on iso valta maassa. Nämä seikat ovat voineet opettaa suomalaista lukijakuntaa ja tuoda Ruotsista esiin uutta. Toisaalta kriisiaika on lisännyt kiinnostusta joitain maita kohtaan, kuten hetkellisesti Islantia, joka erottui edukseen muista Pohjoismaista.

Pelli myöntää, että HS:lla on iso vastuu ulkomaan koronauutisten valottamisessa suomalaisille, sillä hyvin monella muulla toimituksella resursseja omaehtoiseen ulkomaan uutisointiin Ylen lisäksi ei Suomessa ole. HS:n mediaesityksillä on siis tämän mukaan

jonkin verran merkitystä sekä valtaa suomalaisten kansalaisten sekä päättäjien käsityksiin ulkomaan tapahtumista. Seuraavassa kappaleessa jatkan aineistossa havaitsemieni diskurssien yhteenvedolla.

5.2 Kriisiuutisoinnin diskurssit

Diskurssianalyyssissä huomio kohdistuu siihen, miten jokin asia kerrotaan ja millaiseksi se silloin jonkin asian tai ilmiön tuottaa. Tässä kappaleessa vedän johtopäätöksiä siitä, miten ja millaisin kielellisin keinoin kriisiuutisista Helsingin Sanomissa puhutaan. Aloitan vallitsevien diskurssien määrittämisellä.

Kaiken kaikkiaan tunnistin aineistosta yhdeksän diskurssia. Kaikki diskurssit eivät kuitenkaan olleet vallitsevia ja saattoivat esiintyä vain yhden teeman alla, kuten määrällistäminen, tarinallistaminen, nimeäminen ja naturalisointi. Aineiston vallitsevia diskursseja ovat **(de)legitimointi** (esiintyi kaikissa neljässä teemassa), **vastakkainasettelut** (esiintyi kolmessa teemassa) ja **luokittelu** (esiintyi kolmessa teemassa). Näiden lisäksi me-puhetta esiintyi jokaisessa neljässä teemassa, mutta vallitsevana puhetapana vain yhdessä teemassa. Toin myös esille manipuloinnin analysoidessani me-puhetta. Manipulointi liittyy ”me ja muut” -vastakkainasetteluun. Teksteissä manipuloinnilla pyritään vahvistamaan sosiaalista epätasa-arvoa ja kontrolloimaan kansalaisten mieltä. (van Dijk 2006, 359–364.)

Legitimoinnin eli oikeuttamisen sekä delegitimoinnin eli torjumisen keinoja tutkin aineistossa tekstien retoriikkaa analysoimalla. Diskurssianalyysin näkökulmasta legitimoinnissa käytetään eri argumentaatiostrategioita. Aineiston teksteissä argumentaatioilla pyritään usein oman aseman puolustamiseen tai vahvistamiseen ja vastaavasti vastapuolen aseman heikentämiseen tai kritisointiin. Legitimointia rakennetaan teksteissä oikeuttamalla tapahtumia ja toimia, perustelemalla toiminnan hyväksyttävyydellä ja luonnollisuudella, vetoamalla tieteeseen tai tunteisiin, rationalisoimalla toimia sekä (epä)normalisoimalla tapahtumia. Lasken legitimoinnin kanssa samaan joukkoon myös delegitimoinnin, jota rakennetaan esittämällä tapahtumat kielteisessä valossa ja moraalisesti arveluttavina sekä syyllistämällä muita. Legitimointi on kriisiajan uutisissa puhetapana tyypillistä korkean aseman omaaville henkilöille, kuten tutkijoille ja poliitikoille, jotka haluavat puolustaa asemaansa ja oman maan valintoja. Delegitimointia sen sijaan esiintyy enemmän, kun toisesta maasta rakennetaan kielteistä kuvaa tai muita halutaan syyllistää.

Vastakkainasetteluita rakennetaan kriisiajan uutisissa maiden välisillä vertailuilla ja erojen korostamisella, kuvailevilla adjektiiveilla, toiseuttamalla ja kaksijakaistamalla maailmaa. Vastakkainasetteluissa ilmenee ”me ja muut” -eronteko. Vastakkainasetteluilla pyritään kuvaamaan muut maat poikkeuksellisina ja erilaisina omaan maahan nähden.

Vastakkainasetteluiden vallitseva esiintyminen aineistossa on merkittävä löydös tutkielman tutkimuskysymyksien kannalta. Vastakkainasettelut nimittäin luovat kansallisidentiteettejä, yhtenäisyyttä ja samanlaisuutta erojen korostamisen kustannuksella (Kylmänen 1994, 6–7).

Luokittelu puhetapana vastaanottaa sen poissulkevan ja syrjivän luonteensa vuoksi voimakkaita vastalauseita, kuten aineistossa on havaittavissa Ruotsin ja Kiinan kohdalla. Vastalauseilla tarkoitetaan sitä, että Ruotsista ja Kiinasta kertovissa teksteissä maan kansalaisilla on tarve puolustaa omaa maataan, legitimoida maan toimintaa sekä Ruotsin kohdalla vedota muiden maiden kansalaisten tunteisiin. Ruotsi representoidaan hätäapua tarvitsevaksi ja kuuluvuutta hakevaksi maaksi, kun taas Kiina luokitellaan itsensä poissulkeneeksi maaksi. Luokittelua rakennetaan kriisiajan uutismediassa lähinnä maiden jakamisella kuuluviin ja ei-kuuluviin. Luokittelun avulla paljastetaan maiden kulttuurisia ideologeja. Länsi-itä -luokittelua esiintyy aineistossa lähinnä vain Aasian maita koskevissa uutisissa.

Me-puhetta esiintyy jokaisessa teemassa, mutta vain kriisijohtamisesta kertovissa artikkeleissa vallitsevasti. Me-puheella pyritään rakentamaan kansallista yhtenäisyyttä ja ryhmään kuulumista. Poliitikot ja tutkijat käyttävät me-puhetta aineistossa rakentaakseen uskottavuuttaan sekä vahvistamalla asemaansa puhumalla laajemman joukon nimissä. Me-puhetta käytetään myös kansan manipuloinnissa, kun kielellisin keinoin pyritään vaikuttamaan muiden mielipiteisiin ja kontrolloimaan kansalaisten mieltä oma etu mielessä.

Diskurssintutkijana minulle kiinnostavia ovat sellaiset representaatiot, joissa vahvoja, itsestään selviä representaatioita kyseenalaistetaan. Tällaisia ovat muun muassa kirjeenvaihtajan kommentti (HS 29.7.2020) Suomen kesäajan olemattomista kriisitoimista. Kommentissa kyseenalaistetaan kriisiaikana Suomesta kehystetty myönteinen kuva. Toinen esimerkki vahvojen representaatioiden kyseenalaistamisesta on Ruotsin linjaa puoltava artikkeli (HS 29.4.2020), jossa Ruotsin linjasta povataan mallia uudelle normaalille. Aineiston teksteille on tyypillistä moittia Ruotsin linjaa sen sijaan, että linjaa keuhutaisiin.

(De)legitimointi, vastakkainasettelut ja luokittelu osoittavat vallitsevina diskursseina sen, kuinka kriisiajasta on uutismediassa vuoden 2020 aikana puhuttu. Diskurssit representoivat ja jäsentävät globaalin kriisin kiehtovalla tavalla jokaisen maan omaksi valtakamppailuksi, jota verrataan systemaattisesti muihin maihin. Se, että yhteistyö -teeman artikkeleita on aineistossa vähiten, tukee väitettä siitä, että globalisaatio koki kriisin aikana kääntymisen kohti nationalismia. Laatujournalismin levittämät kriisiajan puhetavat ovat

rakentaneet erojen kautta yhtenäisyyttä. Puhetavoilla on yhteys Suomen historiaan, sillä suomalainen kansallisidentiteetti on keinoiltaan ollut eroja rakentava (Harle & Maisio 2000, 17). Jatkan seuraavassa kappaleessa muun muassa siitä, kuinka laatujournalismi on kriisiaikana rakentanut kansallisidentiteettiä ja vastaan muihin tutkimuskysymyksiini.

5.3 Kriisiuutisten kansallistaminen

Tässä kappaleessa vastaan asettamaani tutkimusongelmaan ensin vastaamalla tutkimuskysymyksiini analyysin ja teorian pohjalta. Ensimmäinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään, kuinka laatujournalismi rakentaa kriisioloissa kansallista "meitä". Pohjustan vastaustani sillä, että diskurssianalyyssissä tarkastelun kohteenani ei ole ollut yksilö, vaan sosiaaliset käytännöt. Tutkielmassa kiinnostus on tarkentunut kansallisidentiteetin rakentamiseen ja rakentumiseen.

Aloitin Andersonin väitteellä, jonka mukaan kansakunnat eroavat toisistaan siinä, että tavat, joilla ne kuvittelevat itseään, ovat erilaisia (Anderson 2020; Hall 2019, 117). Väitteellä on yhteys Pellin kommenttiin siitä, että oma maa toimii mittatikkuna tai käsityksenä normaalista ja muut maat esitetään poikkeuksellisina oman maan pitämään normiin. Pellin kommentti itsessään puoltaa ulkomaan uutisten heterogeenisyyttä ja sitä, kuinka ylikansalliset uutiset ovat usein erilaisia riippuen siitä, mikä maa on kehystänyt uutisen. Ylikansallisissa uutisissa on siis aina oma kansallinen luonteensa, kuten Qadir ja Alasuutari (2013, 575) ovat todenneet. Täten myös oman maan tuntema kansallinen "me" voi rakentua eri lailla oman maan sisällä kuin naapurimaassa. Kansallisidentiteetin muodostumiseen vaikuttaa siis se, millä tavoin uutismedia representoi kansallisvaltiota. Myös Hallin (1999, 46; 2019, 74) postmodernin subjektin käsityksen mukaan identiteetit rakentuvat suhteessa representaatioon. Yksi tyypillinen aineistossa esiintyvä representaatio on se, että virus (eli vihollinen) kuvataan tulevan maan ulkopuolelta, joka vahvistaa pois-sulkemista ja täten kansallista "meitä".

Representaatiot ovat siis yksi laatujournalismin keino rakentaa kansallista "meitä". Andersonin (2020; 1991) mukaan toiseus ja "ulkomaanviha" rakentavat nationalismia ja rakkautta omaa maata kohtaan. Nämä tulivat esille diskurssianalyyssissä vastakkainasettelujen rakentamisena. Aineiston teksteissä kansallisidentiteettiä rakennetaan erojen korostamisella, mikä pyrkii yhtenäisyyden ja samanlaisuuden luontiin oman kansakunnan sisällä. Teoreettisesta viitekehyksestä tuli esille se, että vastakkainasettelut ja poissulkemiset määrittävät ja luovat kansallisia identiteettejä (Kylmänen 1994, 6–7). Analyysini tulokset puoltavat tätä väitettä. Topeliaaninen tapa (1876) rakentaa kansallisidentiteettiä sen sijaan ei tule esille enää 2020-luvulla. Topelius rakensi suomalaista kansallisidenti-

teettiä suomalaisista aineksista vertailematta sitä muihin. Kansainvälinen vertailu (Alasuutari ym. 2013a, 33) on ollut kriisiaikana tyypillistä ja sillä osoitetaan, kuinka hyvin ”me” pärjäämme suhteessa muihin.

En nostanut me-puhetta sellaisenaan esille tutkielman teoriassa tai metodologiassa, mutta sen arvo analyysissä korostui. Alisuutari ym. (2013a, 28–31) mainitsevat, että päättäjille on tyypillistä vedota kansakuntaan, mikä vahvistaa kokemusta kansallisesta me-hengestä. Me-puheen avulla puhuja paitsi vahvistaa omaa asemaansa, mutta myös pyrkii rakentamaan kansallista yhtenäisyyttä. Kun tekstissä päättäjä, tutkija tai joku muu korkeassa hierarkkisessa asemassa oleva puhuu koko kansan ”äänellä”, rakennetaan sillä kansallista ”meitä” yhdensuuntaistamalla esimerkiksi kansan mielipidettä. Me-puheella on myös kytkös manipulointiin, joka on yksi kriittisen diskurssianalyysin keskeisistä käsitteistä (van Dijk 1993, 254; van Dijk 2006, 359–364). Kansaa siis pyritään manipuloimaan, suostuttelemaan ja kontrolloimaan hienovaraisesti me-puheen avulla. Me-puheen avulla kansalaisten ajatuksiin luodaan tietynlaisia mielikuvia ja mielipiteitä oman maan tilanteesta ja/tai toisten maiden toimista. Manipuloinnilla on myös kytkös ”me ja muut” -vastakkainasetteluun. Ennen kuin jatkan ”me ja muut” -vastakkainasetteluun liittyvään tutkimuskysymykseen vastaan ensin kysymykseen koskien kansallisen ”meidän” rakentumista.

Keräämäni teorian ja tutkimusaineistoni pohjalta laatujournalismi rakentaa kansallista ”meitä” ensinnäkin representaatioiden avulla, jotka muodostavat alati liikkeessä olevia kansallisidentiteettejä. Toiseksi kansallinen ”me” rakentuu kriisiuutisissa luotujen vastakkainasetteluiden avulla. Vastakkainasettelut yhtenäistävät kansaa maiden välisten erojen ja vertailujen kustannuksella. Kolmanneksi laatujournalismi rakentaa kansallista ”meitä” me-puheella, jonka avulla pyritään kansalliseen yhtenäisyyteen ja me-hengen luomiseen institutionaalisista asemista käsin.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastattuani siirryn käsittelemään sitä, missä suhteessa ”me ja muut” -vastakkainasettelu esiintyy koronauutisoinnissa. Hall (1999, 77) liittää ”me ja muut” -erotteluun vahvasti länsi-itä -dikotomian (”the West and the Rest”), mikä ei sinällään tule merkittävän vallitsevasti esille koronauutisoinnissa, ainakaan eurooppalaisessa kontekstissa. ”Me ja muut” -vastakkainasettelu tulee enemmän esille suhteessa luokitteluun ja maiden välisiin eroihin. Koronauutisoinnissa maita on asetettu vastakkain toisten maiden kanssa, joka on johtanut ryhmien sisäisiin konsensuksiin ja maailman jakaantumiseen kuuluviin ja ei-kuuluviin.

Hall (1999, 123–124) mainitsee "me ja muut" -diskurssin jakavan maailmaa hyvään ja pahaan, meihin ja muihin, puoleensavetävään ja luotaantyöntävään. Tämänlaiset luokitte-
telut ovat keskiössä aineiston teksteissä. Ruotsin representaatiot ylikansallisessa uutis-
mediassa ovat olleet kriisivuoden aikana luotaantyöntäviä. Luonnollisesti ne maat, joissa
on ollut paljon tartuntoja ovat joutuneet kärsimään luokittelusta ei-kuuluviin, poissulke-
misesta, huonosta koronajulkisuudesta ja jopa kiusaamisesta (Ruotsi, Yhdysvallat ja
Kiina). Kuten mainitsin, niin manipuloinnilla on myös yhteys "me ja muut" -vastakkain-
asettelun rakentumiseen. Manipulointia voi olla vaikea havaita tekstistä, sillä sitä harjoit-
etaan usein niin hienovaraisesti, ettei sitä välttämättä edes huomaa. Hienovarainen me-
puhe tekee manipuloinnista "luonnollista" ja "hyväksyttävää". Manipulointia harjoittavat
valtaa pitävät henkilöt, jotka pyrkivät puoltamaan omaa asemaansa, edistämään "mei-
dän" tilannetta ja vierittämään syyn "muiden" niskoille.

Datajournalismin tuon esille tutkielman johdannossa sekä analyysin päätteeksi. Da-
tajournalismia on harjoitettu kovasti maiden välisten erojen mallinnuksessa. Datan ja in-
fograafien hyödyntäminen koronauutisoinnissa on antanut mahdollisuuden helppoon
mallinnukseen, joka kuvastaa meidän sijoittumistamme tartuntamäärissä suhteessa mui-
hin maihin. Pelli toi haastattelussa esille datajournalismin merkityksen grafiikoista puhu-
essaan. Infograafien avulla siis suhteutetaan meitä muihin maihin. Toinen asia, joka il-
menee Pellin haastattelusta, on normaalin (me) ja epänormaalin (muut) välinen vertailu.
Vertailuja ilmenee etenkin erilaisuus ja kansalaisten reaktiot -teemojen alla. "Me ja muut"
-vastakkainasettelua vielä selittäessäni haluan tuoda esille delegitimoinnin, jonka avulla
"muut" maat esitetään kielteisesti. Legitimoinnin kautta taas pyritään oikeuttamaan ja
perustelevaan meidän toimia ja valintoja suhteessa muihin.

Toinen tutkimuskysymykseni eli, missä suhteessa "me ja muut" -vastakkainasettelu
esiintyy koronauutisoinnissa, onkin aika moniulotteinen, koska sitä esiintyy uutisoinnissa
monilla eri keinoilla. Jo pelkästään avoin kotoistaminen aiheuttaa "me ja muut" -vastak-
kainasetteluita. Analyysini perusteella "me ja muut" -vastakkainasettelua esiintyy ko-
ronauutisoinnissa tyypillisesti suhteessa luokitteluun, datajournalismiin ja maiden väli-
seen vertailuun. Näistä datajournalismilla ja siihen liittyvillä infograafeilla lienee merkittä-
vin asema, koska se havainnoi suoraan meidän sijoittumistamme suhteessa muihin mai-
hin ja osoittaa meidän paremmuuttamme tai vastaavasti huonommuuttamme suhteessa
muihin.

Tutkielman tutkimusongelma on, kuinka ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen
muotoon suomalaisessa uutismediassa. Löydettyäni aineistostani vallitsevat teemat ja
diskurssit sekä vastattuani tutkimuskysymyksiini pystyn nyt myös vetämään yleispäteviä

vastauksia tutkimusongelmaani. Tutkimusongelman tarkoituksena on löytää aineistosta diskursiivisia keinoja, joilla uutismedia yhdistää ulkomaan tapahtuman kotimaan kontekstiin.

Ulkomaan kriisiuutisissa on lähes aina kansallinen perusta, joka pyrkii tekemään uutisesta merkityksellisen sekä ymmärrettävän suomalaiselle lukijakunnalle. Jos uutistekstissä ei ole kansallista perustaa, pyritään se tuomaan esille vähintään kriisiin liittyvän infograafin avulla. Vaikka diskurssianalyysin tavoite ei ollut tutkia kriisiuutisten visuaalisia keinoja, tulivat ne korostetusti esille ja ovat siksi huomionarvoisia mainita. Visuaalisilla keinoilla kaukaiset ulkomaan tapahtumat tuodaan lähemmäksi lukijaa, ja niillä luodaan erilaisuuden kokemusta. Visuaalisia keinoja käytetään etenkin ulkomaanuutisissa, jotka ovat hyvin erilaisia suomalaiseseen kriisitilanteeseen verrattuna. Datan käyttö ja visuaaliset keinot kuvaavat hyvin tämän päivän journalismia ja uutisoinnin trendejä.

Datan ja visuaalisten keinojen lisäksi haluan luonnollisesti tuoda esille teksteistä löytyviä keinoja, joiden avulla kriisiuutisia on kansallistettu. Ensimmäisenä nostan esille erilaistamisen. Puhun erilaistamisesta mieluummin kuin toiseuttamisesta, sillä erilaistaminen sopii paremmin kuvaamaan 2020-luvun me-ryhmän keskinäisiä eroja ihmisten välillä. Erilaistaminen on tutkielmaa läpileikkaava teema, joka ylikansallisessa kriisiuutisoinnissa vahvistaa kansallisidentiteettiä ja luo ”me ja muut” -vastakkainasetteluita. Erilaistaminen kokoaa hyvin yhteen aineistosta löytyvät vallitsevat diskurssit (vastakkainasettelut, delegitimointi ja luokittelu). Erilaistaminen on yksi keino saattaa ylikansalliset kriisiuutiset kansalliseen muotoon. Erojen korostaminen etenkin lähellä sijaitsevien maiden välillä on tyyppillistä. Erilaistaminen nostaa uutisarvoa, sillä tällöin uutisessa on kansallinen perusta, joka tekee uutisesta kiinnostavan. Erilaistamisella lisätään myös kansallista ainutlaatuisuutta.

Viimeisenä haluan nostaa esille korkeassa institutionaalisessa asemassa olevat henkilöt, kuten poliitikot ja tutkijat. Kansallistamisessa käytetään hyödyksi sekä kansainvälisesti että kansallisesti tunnettuja henkilöitä, joiden kommentteja on pitkin vuotta tuotu esille. Kansainvälisesti tunnettujen henkilöiden mielipiteet ja kommentit kriisiaikana kiinnostavat lukijoita, koska korkean aseman omaavilla henkilöillä on valtaa vaikuttaa siihen, kuinka kriisitilanteessa edetään. Korkeassa hierarkkisessa asemassa olevien henkilöiden lisäksi teksteissä on uutisoitu muista paikallisista asukkaista, jotka ovat joko kärsineet koronan vaikutuksista tai esittävät mielipiteensä maansa kriisitilanteesta. Viittamalla paikallisiin asukkaisiin luodaan samaistuttavuutta, myötätuntoa tai erilaisuutta lukijan ja tekstissä esiintyvän henkilön välillä. Ylikansalliset uutiset saatetaan kansalliseen

muotoon siis myös viittaamalla institutionaalisissa asemissa oleviin henkilöihin tai tavallisiin kansalaisiin.

Ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon (1) erilaistamalla, (2) viittaamalla institutionaalisissa asemissa oleviin henkilöihin tai tavallisiin kansalaisiin, (3) kansainväliseen dataan nojaten sekä (4) visuaalisin keinoin. Vastattuani tutkimusongelmaani siirryn tutkielman viimeiseen lukuun eli pohdintaan, jossa arvioin tutkimustani.

6 Lopuksi

Aloitin tutkielman viimeisen luvun pohtimalla tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä. Tutkimuksen tulokset vastaavat hyvin tutkimuksenkohdetta ja tutkimukselle asetettuja tavoitteita. Sain vastauksen asettamaani tutkimusongelmaan keräämäni teorian ja kriittisen diskurssianalyysini avulla. Tutkimuksen uskottavuutta ja vakuuttavuutta vahvistaa tekemäni haastattelu Helsingin Sanomien ulkomaantoimitukseen. Tutkimuksen edustavuutta olisi luonnollisesti voinut parantaa uutisartikkeleiden suuremmalla määrällä tai useammalla haastattelulla. Koska teemat ja diskurssit toistuivat jo tässä harkinnanvaraisessa otoksessa, voi aineiston kuitenkin nähdä esimerkkinä yleisestä, eikä suurempi otos olisi kriittisesti vaikuttanut tuloksiin.

Tulokset yllättivät minut sillä, että esille tulleet diskurssit olivat niin poissulkevia, erilaisia ja nationalistisen luonteen korostavia. Odotukseni oli, että tuloksissa esiintyisi kansainvälistä vertailua maiden välillä. Vertailun lisäksi tuloksista nousi esille myös ”toisten” syyllistäminen kriisistä, kiusaaminen ja kansainvälisestä yhteistyöstä poissulkeminen. Selitys erilaistaville diskursseille lienee se, että koronan kaltaista globaalia pandemiaa ei ole ollut modernien kansakuntien synnyn jälkeen. Koska kyseessä on uudenlainen kriisi, kansallisvaltiot ovat joutuneet toimimaan paineen alla ja luonnollisin ratkaisu on ollut sulkea rajat ja lopettaa globaali toiminta. Uutisdiskurssit heijastavat täten todellisuutta kriisiaikana, mutta myös rakentavat valtaapitäviä ajattelutapoja.

Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii menetelmänä analysoimaan kielellisiä muotoja, joissa valtarakenteet ilmenevät ja jotka edelleen rakentavat niitä. Aineistosta ei ilmene merkittävässä suhteessa auktoriteettiperusteista argumentointia tai naturalisointia, jonka avulla korostetaan omaa hierarkkista asemaa. Sen sijaan hierarkioita ja omaa asemaa oikeutetaan sekä vahvistetaan legitimoinnilla ja me-puheella. Me-puhe ilmentää sitä, kenen asemasta lausuttuna on oikeudenmukaista puhua koko kansan äänellä. Me-puheeseen liittyy myös kansan hienovarainen manipulointi ja suostuttelu. Legitimointi ja manipulointi ovat kriittisen diskurssianalyysin keskeisiä käsitteitä. Nämä diskursiivisina keinoina ilmentävät maailman valtarakenteita ja sitä, kenellä on valtaa vaikuttaa kriisiaikana, ja kenen sana painaa. Valtaa pitävät henkilöt ovat kuitenkin myös kritiikin kohteina, ja heidän valintansa ja lausuntonsa ovat suurennuslasin alla. Tulokset siitä, että ylikansalliset kriisiuutiset saatetaan kansalliseen muotoon viittaamalla institutionaalisissa asemissa oleviin henkilöihin, on loogista, ja selittää sen, miksi maailman johtohenkilöt ovat olleet suuressa osassa kriisiajan mediaesityksiä.

Datajournalismin merkitys ja sen nouseva trendi korostuu kriisiajan uutisoinnissa. Koska valeuutiset ovat nostaneet asemaansa sosiaalisen median myötä, lukijoiden luottamus

uutisiin on hankala saavuttaa. Kriisiaikana myös erilaiset salaliittoteoriat koronan alkuperästä ovat olleet pinnalla. Valeuutisten ja salaliittoteorioiden leviämisen takia laatujournalismin merkitys kriisiaikana on ollut merkittävä. Koska ihmiset luottavat lukuihin, datajournalismi on keino vakuuttaa lukija uutisen oikeellisuudesta. Datan käyttöä harjoitetaan kriisiuutisissa siis uutisen vakuuttavuuden takia, mutta myös siksi, että se on oivallinen keino tuoda esille kansainvälistä vertailua maiden välillä ja havainnollistaa sitä, kuinka me sijoitumme koronatilastoissa suhteessa muihin. Parhaimmillaan Suomen menestyminen tilastoissa voi aiheuttaa kansallisia ylpeydenaiheita ja näin rakentaa ja vahvistaa kansallista ”meitä”.

Kasvava visuaalinen ja multimodaalinen viestintä on huomioitu diskurssintutkimuksen tutkimuskentällä. Vaikka en tutkinut kriisiuutisten visuaalisia representaatioita, havaitsin sen olevan merkittävä osa ulkomaanuutisten kansallistamista. Visuaalisten representaatioiden avulla muut erilaistetaan meistä, ja kaukana sijaitsevasta tapahtumasta tehdään ymmärrettävämpi kansalliselle lukijakunnalle multimodaalisilla viestinnän keinoilla. Visuaalisilla keinoilla kriisiuutisesta tehdään myös mahtipontisempi ja vaikuttavampi kuin pelkästään tekstiä tai kuvituskuvia sisältävistä uutisista.

Tutkielman aihe on ainutlaatuinen siinä mielessä, että Suomessa ei ole aiemmin uutisoitu ”meihin” vaikuttavasta globaalista pandemiasta. Tämän takia tutkielman tulokset myös eroavat jonkin verran aiemmista aihepiirin tutkimuksista, vaikka yhtäläisyyksiäkin on havaittavissa. Tutkimukseni on osoittanut, että kansallisidentiteetin rakentaminen on edelleen 2020-luvulla kriisiaikana eroja ja rajoja korostava. Stuart Hallin (2019) suomenoskoelma ja analyysit monikulttuurisesta yhteiskunnasta ja diasporisesta identiteetistä parin vuosikymmenen takaa tarjoaa vieläkin analyttisiä työkaluja nykyhetken ilmiöiden käsittelyyn. Uutismedian viehtymys eroon kasvattaa ryhmäsolidarisuutta ”me”, ja pitää yllä koettua erilaisuutta suhteessa muihin kulttuureihin. Vaikka erilaistaminen kriisiuutisissa on varsin yksinkertaistavaa, länsi-itä -dikotomian tekeminen ei ole suomalaisessa uutismediassa kriittinen työkalu ylikansallisten kriisiuutisten kansallistamisessa. Tämä johtunee siitä, että pandemia on sen globaalisuuden vuoksi koskettanut koko maailmaa, ja kuolinluvut ovat sekä lännessä että idässä olleet suuria. Suomi on myös länsimaana erottautunut monesta muusta länsimaasta, joka tukee sitä väitettä, että lännellä on omat sisäiset ”toisensa”.

Tutkielma tuo esille, millä eri keinoin laatujournalismi kansallistaa ylikansallisia kriisejä. Erilaistaminen, viittaaminen institutionaalisissa asemissa oleviin henkilöihin sekä tavallisiin kansalaisiin, datajournalismi sekä visuaaliset representaatiot nousivat tutkielmassa kansallistamista edesauttaviksi keinoiksi. Vaikka tutkielma keskittyi koronapandemian

aikaiseen uutisointiin, voi tuloksia käyttää hyödyksi myös analysoidessa muita uutismediassa esitettäviä maailmanlaajuisia kriisejä. Laatujournalismin tutkiminen poikkeuskoina on tärkeää, jotta laatujournalismin merkittävyys yhteiskunnallisella tasolla tulee esille. Tieteellisesti tutkielma tuo uutta tietoa nationalismin ja pandemian välisestä suhteesta ja siitä, kuinka kansallinen ”me” rakentuu uutismediassa pandemia-aikana.

Olen pyrkinyt pitämään tutkielman mahdollisimman läpinäkyvänä ja siksi olen tuonut laadullisen analyysiini mukaan myös määrällistä analyysiä. Olen lisäksi pyrkinyt perustelemaan kaikki valintani sekä avaamaan tulkintani. Tutkimuseettisesti tutkielma on luotettava ja laadukas myös sen vuoksi, että olen liitteisiin kerännyt kaikki tarvittavat tiedot aineistostani sekä litteroinut haastatteluni. Kirjoittaessani työtä minulle hankalin osuus oli kriittisen diskurssianalyysin tekeminen, koska kyseessä oli niin laaja ja minulle uusi tutkimusmenetelmä. Jouduin hiomaan analyysiä useaan otteeseen uudestaan, jotta sain kuvailun sijaan analyysiin enemmän syvyyttä. Aineiston retoriikan ja diskurssien analysointi pakottivat minut lukemaan lisää diskurssianalyysistä sekä argumentaatiotavoista. Syvempi analyysi auttoi minua lopulta luotettavien johtopäätöksiä vetämisessä. Syvällisempi metodiin tutustuminen alun alkaen olisi kenties auttanut minua onnistumaan analyysissä vaivattomammin.

Lopulta onnistuin kuvaamaan ylikansallisten kriisiuutisten kansallistamisen mielestäni kiitettävästi. Yhdistin tuloksissani sekä teoriaa että empiriaa, ja vahvistin tuloksiani Petja Pellin haastattelulla. Tutkielmassa pystyin kuitenkin tutkimaan vain pienen osa-alueen suuresta kokonaisuudesta. Kuten Alisuutari ym. (2013a) mainitsevat, ylikansallisten uutisten kansallistaminen on pikemminkin kotoistamisprosessi. Se, mitä itse jäin kaipaamaan tutkielmasta, oli kriisiuutisten viimeisimpien trendien eli visuaalisten representatioiden ja datajournalismin lähempi tutkiminen. Nämä osa-alueet voisivat toimia jatkotutkimuksen lähteinä. Lisäksi tutkimuksesta ei noussut esille sen suurempia Helsingin Sanomien käytännön toimintatapoja uutisten kotoistamisessa. Tämä tarvitsee myös oman analyysinsä.

Viiteluettelo

- Agamben, G. 2020. The enemy is not outside, it is within us. The Book Haven, 14 March. Accessible: <https://bookhaven.stanford.edu/2020/03/giorgio-agamben-on-coronavirus-the-enemy-is-not-outside-it-is-within-us/>. Accessed: 28.8.2020.
- Alasuutari, P., Mikola, E., Rautalin, M., Syväterä, J. & Valkeasuo, L. 2013a. Globaalien kehityslinjojen luominen ja kotoistaminen. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Liikkuva maailma: Liike, raja, tieto*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P., Qadir, A. & Creutz, K. 2013b. The domestication of foreign news: news stories related to the 2011 Egyptian revolution in British, Finnish and Pakistani newspapers. *Media, Culture & Society*, 35(6), 692–707.
- Anderson, B. 1991/2006. *Imagined Communities: Reflections On the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Anderson, B., Kuortti, J., & Nurmiainen, J. 2020. *Kuvitellut yhteisöt: nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua* (3. painos.). Tampere: Vastapaino.
- Archetti, C. 2008. News coverage of 9/11 and the demise of the media flows, globalization and localization hypotheses. *The International Communication Gazette*, 70(6), 463–485.
- Berglez, P. 2013. *Global Journalism: Theory and Practice*. New York: Peter Lang.
- Berglez, P. & Olausson, U. 2011. Intentional and Unintentional Transnationalism: Two Political Identities Repressed by National Identity in the News Media. *National Identities*, 13(1), 35–49.
- Berglez, P. 2008. What is Global Journalism? Theoretical and Empirical Conceptualisations. *Journalism Studies*, 9(6), 845–858.
- Bieber, F. 2020. Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic. *Nationalities papers*, 1–13.
- Borchardt, A. 2018. In Institutions We Trust: What Is Quality Journalism? European Journalism Observatory. Accessible: <https://en.ejo.ch/comment/in-institutions-we-trust-what-is-quality-journalism>. Accessed: 3.6.2020.
- Bryman, A. & Bell, E. 2011. *Business Research Methods*. New York: Oxford University Press Inc.
- Chatman, S. 1978. *Story and Discourse*. Ithaca/London: Cornell University Press.
- Clausen, L. 2003. *Global News Production*. Copenhagen: Copenhagen Business School.
- Clausen, L. 2004. Localizing the global: 'domestication' processes in international news production. *Media, Culture & Society*, 26(1), 25–44.
- De Kloet, J., Lin, J., Chow, Y.F. 2020. 'We are doing better': Biopolitical nationalism and the COVID-19 virus in East Asia. *European Journal of Cultural Studies*, 23(4), 635–640.

- Edwards, D. & Potter, J. 1992. *Discursive Psychology*. London: Sage.
- Entman, R. M. 1991. Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. *Journal of Communication*, 41(4), 6–27.
- Entman, R. M. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Fairclough, N. 1993. Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: the universities. *Discourse & Society*, 4(2), 133–168.
- Fairclough, N. 2010. *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. 2nd edition. London and New York: Taylor & Francis Group.
- Fairclough, N., Graham, P., Lemke, J. & Wodak, R. 2004. Introduction. *Critical Discourse Studies*, 1(1), 1–7.
- Fairclough, N. & Wodak, R. 1997. Critical Discourse Analysis in T. van Dijk (ed.) *Discourse as Social Interaction*, 258–284. London: SAGE.
- Fairclough, N. 1995. *Miten media puhuu*. Suom. Blom, Virpi ja Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.
- Fowler, R. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W. & Sasson, T. 1992. Media Images and the Social Construction of Reality. *Annual Review of Sociology*, 18, 373–393.
- Garret, P. & Bell, A. 1998. Media and discourse: a critical overview. In Bell, A. & Garret, P. (Eds.) *Approaches to Media Discourse*, 1–20. Oxford: Oxford University Press.
- Giddens, A. 1990. *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gitlin, T. 1980. *The Whole World Is Watching*. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, E. 1974/1986. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University press.
- Gurevitch M., Levy M. & Roeh I. 1991. The global newsroom: convergences and diversities in the globalisation of television news. In: Dahlgren, P. & Sparks, C. (Eds.) *Communications and Citizenship: Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London: Routledge, 195–216.
- Hakkarainen, K. 1.6.2020. *Helsingin Sanomat*. Suomalaiset luottavat koronavirus-uutisissa asiantuntijoihin, viranomaisiin ja uutismediaan. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006526345.html>. Luettu: 14.4.2021.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Suomentanut ja toimittanut Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. 2019. *Mitä on tekeillä? Tekstejä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisudesta*. Tampere: Vastapaino.

- Harari, Y. N. 2020. The World After Coronavirus. *Financial Times*, March 19, 2020.
- Harle, V. & Moision, S. 2000. *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus.
- Heikkilä, H. 2020. Finland: Coronavirus and the media. *European Journalism Observatory*. Accessible: <https://en.ejo.ch/ethics-quality/finland-coronavirus-and-the-media>. Accessed: 7.4.2020.
- Holbrook, A. R. & Hill, T. G. 2005. Agenda-setting and priming in prime-time television: Crime dramas as political cues. *Political Communication*, 22(3), 277–295.
- Helsingin Sanomat 27.1.2021. *Helsingin Sanomat tavoittaa viikoittain yli 2,1 miljoonaa suomalaista, on Suomen suurin maksullinen uutismedia*. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007766913.html>. Luettu: 14.4.2021.
- Iyengar, S. & Simon, A. 1993. News coverage of the Gulf crisis and public opinion. *Communication Research*, 20(3), 365–383.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Jokinen, A., Juhila, K., Suoninen, E. 2016. *Diskurssianalyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2016. *Valtasuhteiden analysoiminen*. Teoksessa *Diskurssianalyysi*. Toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. 63–84.
- Joye, S. 2015. Domesticating distant suffering: How can news media discursively invite the audience to care? *The International Communication Gazette*, 77(7), 682–694.
- Juhila, K. & Suoninen, E. 1999. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 233–252.
- Jääsaari, J., Kivikuru, U., Aslama, M. & Juntunen, L. 2010. *Median tuottama kansalaisuus: Tulkintaa raameista ja rakenteista*. Teoksessa *Valta Suomessa*. Toim. Petteri Pietikäinen. Helsinki: Gaudeamus.
- Karvonen, E. 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Media & Viestintä*, 23(2), 78–84.
- Kettunen, P. 2008. *Globalisaatio ja kansallinen me*. Tampere: Vastapaino.
- Kitch, C. & Hume, J. 2007. *Journalism in a Culture of Grief*. New York: Routledge.
- Kong, K. C. C. 2009. Media discourse. In Renkema, J. (Ed.) *Discourse, of Course. An overview of research in discourse studies*, 253–276. Amsterdam: Jon Benjamins B. V.
- Kurvinen, H. 2015. *Tuore näkökulma yllirajaisiin suhteisiin*. Arvio teoksesta Mikko Lehtonen (2013) *Liikkuva maailma: Liike, raja, tieto*. *J@rgonia*, 13(25), 22–24.
- Kylmänen, M. 1994. *Me ja muut. Kulttuuri, identiteetti, toiseus*. Tampere: Vastapaino.

- Lash, S. & Urry, J. 1994. *Economies of Signs and Space*. London: Sage.
- Lee, B., Liu, J., Choung, H. & McLeod, D. 2020. Beyond the Notion of Accessibility Bias: Message Content as the Common Source of Agenda-Setting and Priming Effects. *Mass Communication and Society*, 23(4), 554–577.
- Lehtonen, M. 2001. *Syyskuun yhdennentoista merkitys*. Tampere: Vastapaino.
- Löytty, O. 2004. Suomeksi kerrottu kansakunta. Teoksessa: Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruuska: *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.
- Löytty, O. 2005. Toiseus. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino. 161–189.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. 1972. The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- Nossek, H. 2004. Our News and their News: The Role of National Identity in the Coverage of Foreign News. *Journalism*, 5(3), 343–368.
- Olausson, U. 2009. Global warming — global responsibility? Media frames of collective action and scientific certainty. *Public understanding of science*, 18(4), 421–436.
- Olausson, U. 2014. The diversified nature of “domesticated” news discourse – The case of climate change in national news media. *Journalism Studies*, 15(6), 711–725.
- Parker, I. 1992. *Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.
- Phillips, N. & Hardy, C. 2002. *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. Sage University Papers Series on Qualitative Research Methods, Vol. 50. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Phillips, N., Lawrence, T. & Hardy, C. 2004. Discourse and institutions. *Academy of Management Review*, 29(4), 635–652.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pitkärinta, A. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammattikorkeakouluun*. Jokioinen: e-Oppi Oy.
- Potter, J. & Wetherell, M. 1987. *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Qadir, A., & Alasuutari, P. 2013. Taming Terror: domestication of the war on terror in the Pakistan media. *Asian Journal of Communication*, 23(6), 575–589.
- Rachman, G. 2020. Nationalism Is a Side Effect of the Coronavirus. *Financial Times*, March 23, 2020.
- Rantanen, P. 1994. Hevosenkaltainen kansa – suomalaisuus topeliaanisessa diskursissa. Teoksessa Kylmänen Marjo (toim.), *Me ja muut. Kulttuuri, identiteetti, toiseus*. Tampere: Vastapaino.

- Raittila, P. 2004. *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: TUP.
- Raittila, P. 2002. *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: TUP.
- Renkema, J. 2004. *Introduction to discourse studies*. Amsterdam: John Benjamins B. V.
- Reyes, A. 2011. Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. *Discourse and Society*, 22(6), 781–807.
- Riegert, K. 1998. "Nationalising" Foreign Conflict. PhD diss., University of Stockholm.
- Rimmon-Kenan, S. 1983. *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. London/New York: Methuen.
- Robertson, R. 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>. Luettu: 13.3.2021.
- Scheuer, J. 2007. *The big picture: why democracies need journalistic excellence*. New York: Routledge.
- Siltaoja, M. & Vehkaperä, M. 2011. Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Hansaprint: Johtamistaidon opisto, 206–231.
- Smith, A. D. 1991. *National identity*. University of Nevada Press, Reno Las Vegas.
- Sparks, C. 1998. 'Is There a Global Public Sphere?', pp. 108–24 in D.K. Thussu (ed.) *Electronic Empires: Global Media and Resistance*. London: Arnold.
- Suoninen, E. 1992. *Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Tutkimuksia, Sarja A, Nro 24. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Thomas, R. 2009. Critical Management Studies on Identity: Mapping the Terrain. Teoksessa Alvesson, M., Bridgman, T. & Willmott, H. (eds) *The Oxford Handbook of Critical Management Studies*. Oxford: Oxford University Press, 166–185.
- Thussu, D.K. 2000. *International Communication: Continuity and Change*. London: Arnold.
- Tisdall, S. 2020. Power, equality, nationalism: how the pandemic will reshape the world. *The Observer*, March 28, 2020. Accessible: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/28/power-equality-nationalism-how-the-pandemic-will-reshape-the-world>. Accessed: 13.9.2020.
- Tommila, P. & Salokangas, R. 1998. *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.

- Valtonen, S. 1998. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Toim. Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen. Tampere: Tammer-Paino. 93–121.
- van Dijk, T. 2006. Discourse and Manipulation. *Discourse & Society*, 17(3), 359–383.
- van Dijk, T. 1988. *News as Discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- van Dijk, T. 1993. Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249–283.
- Vehkoo, J. 2011. *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Vaajakoski: Bookwell Oy.
- Vertovec, S. 2009. *Transnationalism*. New York: Routledge.
- Vesa, J. 2016. *Päätöksenteon avoimuus ja medioituminen Suomen konsensusdemokratiassa*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 24(2016). Helsinki: Unigrafia.
- Weiss, G. & Wodak, R. 2003. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. New York: Macmillan.
- YLE 13.11.2020. *Suomi on pärjännyt koronan keskellä muuta Eurooppaa paremmin – miksi? Onnistumista ei selitä mikään yksittäinen tekijä, mutta tässä 7 mahdollista syytä*. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11643963>. Luettu: 28.2.2021.

Liitteet

Liite 1. Helsingin Sanomien uutisartikkelit

Tammikuu 2020	Uutinen	Linkki	Osasto	Tekstityyppi	Teema	Infograafi/visuaalisuus
14.1.2020	Maailman terveysjärjestö: Kiinan mysteerivirus saattaa levitä	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006372239.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Erilaisuus	-
24.1.2020	Ivalon tautiepäilyt eivät ole "missään tapauksessa" koronavirusta	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006383837.html	Kotimaa	Uutisartikkeli	Yhteistyö	-
25.1.2020	Kiina keskeyttää ryhmämatkat ulkomaille: Kärsijöinä voivat olla erityisesti Lappi ja Finnair	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006384775.html	Kotimaa	Uutisartikkeli	Yhteistyö	Infograafi
Helmikuu 2020						
19.2.2020	Lähes joka toinen kiinalainen on nyt karanteenissa: HS:n kuvakooste näyttää aavekaupungeiksi muuttuneet metropolit	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006411510.html	Ulkomaat	Kuvakooste	Erilaisuus	Vahvaa kuvallista visuaalisuutta
24.2.2020	Koronavirus vaati Italiassa seitsemän kuolonuhrin, tartunnan saaneita yli 200 – Mila-	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006417267.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Kansalaisten reaktiot	Video

	nolais-hotellin virkailija HS:lle: "Nyt lähtee yli 200 euron huone kahdeksalla-kympillä"					
Maaliskuu 2020						
15.3.2020	Vapaavuori: Helsingin koulut ja päiväkodit pysyvät auki, yläkouluissa ja toisella asteella lisätään verkko-opetuksen osuutta	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006440402.html	Kaupunki	Uutisartikeli	Kriisijohtaminen	Video + infograafi
30.3.2020	Kriisi luo "koronakyttäjien" kontrollikoneistoa ja saa kaipaamaan kieltoja – Näin filosofi ja sosiologi analysoivat suomalaisten reaktioita poikkeustilanteeseen	https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006457651.html	Politiikka	Uutisartikeli	Kansalaisten reaktiot	-
30.3.2020	Vanhainkodeissa kytee katastrofi: Koronaviruksen torjunta epäonnistunut monissa maissa juuri siellä, missä riskiryhmät ovat haavoittuvimpia	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006458020.html	Ulkomaat	Uutisartikeli	Kansalaisten reaktiot	-
Huhtikuu 2020						
15.4.2020	Yli 20 ruotsalaistutkijaa vaatii mielipidekirjoituksessaan Ruotsia siirtymään	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006475693.html	Ulkomaat	Uutisartikeli	Kriisijohtaminen	-

	Suomen linjalle – tutkijoiden mukaan maan strategiassa on sivuutettu kaksi asiaa					
23.4.2020	Sopivasti etäisyyttä	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006483804.html	Ulko- maat	Kuva- kooste	Erilai- suus	Kuva- koost e
29.4.2020	Maaailman terveys- järjestön koronavi- rusjohtaja: Ruotsin linja voi olla malli uudelle normaalille	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006491738.html	Ulko- maat	Uu- tisarti- keli	Erilai- suus	Vah- vaa kuval- lista visu- aali- suutta
Toukokuu 2020						
15.5.2020	Baltian matkustus- kupla aukesi, mutta suuria ihmisryn- täyksiä ei rajoilla nähty	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006508859.html	Ulko- maat	Uu- tisarti- keli	Yhteis- työ	-
25.5.2020	Pitkä viikonloppu ruuhkautti lomakoht- teet USA:ssa, piit- taamattomuus suo- jatoimista herätti hämmästyttä lähes 100 000 viruskuole- man maassa	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006518110.html	Ulko- maat	Uu- tisarti- keli	Erilai- suus	Video + in- fograa- fi
26.5.2020	Vaasalaislääkärin mukaan kaikki Poh- janmaan viime viik- kojen tartunnat ovat Ruotsista – Lau- sunto sinetöi ruot- sinsuomalaisen perheen päätöksen	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006519900.html	Ulko- maat	Uu- tisarti- keli	Erilai- suus	-

	perua Suomen-lomansa					
Kesäkuu 2020						
15.6.2002	Ruotsin ulkoministeri pelkää koronarajoitusten vahingoittavan Pohjoismaiden yhteistyötä – viruksen torjunnassa ”maaottelutunnelma”	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006541552.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Yhteistyö	Infograafi
16.6.2020	Peking kiristää rajoituksia uuden tartuntaryypän takia: Asiantuntija sanoo, että uusi aalto tulee Suomeen todennäköisesti paljon lähempää kuin Kiinasta	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006542658.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Kriisi johtaminen	Infograafi
27.6.2020	Apua naapurista	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006554364.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Yhteistyö	Vahva kuvallista visuaalisuutta
Heinäkuu 2020						
15.7.2020	Asenteet maskeja kohtaan muuttuvat maailmalla – Trump ja Johnson näyttävät esimerkkiä, vähiten maskeja käyttävät suomalaiset ja ruotsalaiset	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006572550.html	Ulkomaat	Uutisartikkeli	Kriisi johtaminen	-

18.7.2020	Uskaltaako tästä edes puhua?	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006575208.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kan-salais-ten re-aktiot	Kuva-koost-e
29.7.2020	Loma Suomessa oli hämmästyttävä kokemus, aivan kuin pandemiasta ei olisi kuultukaan – Kotona Saksassa vallitsee jonkinlainen hälytystila	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006585706.html	Ulko-maat	Kir-jeen-vaih-tajan kom-mentti	Erilai-suus	In-fograa-fi + vah-va vi-suaa-li-suutta
30.7.2020	Thaimaa on torjunut koronaviruksen eikä halua turisteja maahan: ”Länsi-maissa ihmiset eivät osaa suojata itseään ja muita”	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006585782.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Erilai-suus	-
Elokuu 2020						
13.8.2020	Ruotsalaislehti Expressen: Ruotsin Tegnell keskusteli THL:n Mika Salmisen kanssa laumasuojasta	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006600441.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kriisi-johta-minen	In-fograa-fi
18.8.2020	Kiinan Wuhanissa juhlittiin allasbileissä kuin koronavirusta ei olisi koskaan ollutkaan – Video näyttää juhlintaa viikonlopun festivaaleilta	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006606107.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kan-salais-ten re-aktiot	Video

23.8.2020	Paluu Wuhaniin	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006608628.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kan-salais-ten re-aktiot	Kuva-koost-e
28.8.2020	Näin Euroopan len-tokentillä torjutaan virusta: Helsinki-Vantaan toimet kuuluvat kaikkein niukimpiin	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006615836.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Eri-lai-suus	Vah-va multi-mo-daa-lista visu-aali-suutta
Syyskuu 2020						
17.9.2020	Ruotsin Tegnell: Viime vuoden lievä influenssakausi saattoi kasvattaa koronaviruskuollei-suutta – THL:n Sal-minen: ”En usko, että Suomen ja Ruotsin kuolleisuu-den ero riippuu ko-konaan tästä”	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006638587.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kriisi-johta-minen	-
22.9.2020	Trump syytti pu-heessaan Kiinaa koronapandemian aiheuttamisesta ja puhui ”Kiina-viruk-sesta”, Putin tarjosi Sputnik-rokotetta il-maiseksi YK:n hen-kilöstölle	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006644981.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kriisi-johta-minen	Video
Lokakuu 2020						

7.10.2020	Mielikuvissa Ruotsi ei tehnyt korona-virukselle juuri mitään, mutta sen suositukset ovat jopa tiukempia kuin Suomessa	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006662128.html	Ulko-maat	HS-ana-lyysi	Kriisi-johta-minen	In-fograa fi
16.10.2020	Obama otti kantaa Ruotsin koronastrategiaan: ”En ole siitä samaa mieltä”	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006672607.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kriisi-johta-minen	-
Marraskuu 2020						
9.11.2020	Ruotsi kamppailee toisen korona-aal-lon alla, mutta il-massa on huoles-tuttava merkki: Suo-situksia ei nouda-teta kevään tapaan	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000007607987.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kan-salais-ten re-aktiot	In-fograa fi
16.11.2020	Tartuntakäyrä repi rikki Anders Tegnel-lin arviot, ja kritiikki Ruotsissa yltyy – myös ennuste Suo-mesta meni pieleen	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000007621431.html	Ulko-maat	Kom-mentti	Kan-salais-ten re-aktiot	In-fograa fi
22.11.2020	Ruotsin koronavi-rustilanne on niin vakava, että päämi-nisteri käytti toista-miseen harvinaista asetta: tv-puhetta kansakunnalle	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000007635461.html	Ulko-maat	Kom-mentti	Yhteis-työ	-
24.11.2020	Viimeinen ilta Tuk-holmassa	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000007637438.html	Ulko-maat	Uu-tisarti-keli	Kan-salais-ten re-aktiot	Vah-vaa vi-suaa-li-suutta

Joulukuu 2020						
4.12.2020	Suomi on epätavallinen maa, sanoi Tegnell ja nosti esiin kolme asiaa – Tarkistimme faktat	https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000007661896.html	Ulko-maat	HS-ana-lyysi	Erilai-suus	In-fograa-fi

Liite 2. Helsingin Sanomien Petja Pellin litteroitu haastattelu (24.11.2020)

1) Kuka olet? Miten päädyit toimittajaksi?

Mä olen Petja Pelli ja olen heinäkuun 2018 loppuun asti ollut Tukholman kirjeenvaihtaja ja nyt mä oon ollut tässä elokuun 2020 alusta alkaen ulkomaantoimituksessa, syyskuun puolivälistä lähtien oon ollut ulkomaantoimituksen esimiehen sijaisena eli tiedät sitten, mistä roolista puhun. Eli aiheeseen liittyen oon aluksi tarkastellut aihetta kirjeenvaihtajana ja sitten ulkomaantoimituksen esimiehenä.

Opiskelin Tampereella tiedotusoppia, sit mä oon ollu freelancerina, Maakuntalehteä Itä-Savossa vetänyt, sen jälkeen tehnyt Ylelle harjoittelua, sitten kesätöitä Helsingin Sanomissa ja sit 2011 lähtien oon ollut kokopäiväisenä ulkomaantoimituksessa. Iso osa on ollut ulkomaantoimituksessa eri rooleissa.

2) Mitkä ovat olleet koronauutisoinnin lähtökohdat omassa työssäsi?

Ulkomaantoimituksen esimiehenä tavoite on ollut muistuttaa, että tää on globaali kriisi ja se, mitä tapahtuu muualla, voi kohta tapahtua Suomessa ja meidän on syytä olla kiinnostuneita siitä, miten vaikka Euroopassa pandemia kehittyi ja miten siihen vastataan. Kaikista eniten kiinnostaa se, mitä omassa kotimaassa tapahtuu ja mitä rajoituksia on, niin meidän rooli ulkomaantoimituksessa Hesarissa on muistuttaa, että Suomi ei ole saari ja koittaa sitten kertoa maailman tapahtumista kiinnostavasti ja tehdä tarkemmaksi sitä, että miten ne liittyy Suomeen ja tässä pandemiassa niitten yhteys on paljon suurempi kuin monessa muussa asiassa. Miten pandemia Euroopassa kehittyi, vaikuttaa suoraan siihen, että kuinka pahasti Suomessa voi tilanne kehittyä, että lähtökohda on ollut uutisoinnissa ymmärrettävästi suomalaisille lukijoille tuoda ilmi, miten pandemia maailmassa ja meidän lähi-Euroopassamme kehittyi ja miten se meihin vaikuttaa. Ja tuoda näkyväksi erilaisia ratkaisuja, mitä eri maat tekee, koska se tuo pohjaa Suomen julkiselle keskustelulle asiasta ja aineksia siihen.

3) Mitä merkitsee se, että Helsingin Sanomat uutisoi globaalista pandemiasta nimenaan suomalaisena laatulehtenä?

Kylhän se tarkoittaa sitä, että se tehdään suomeksi, suomalaisille ymmärrettävälle kielelle. Siinä pätee myös normaalit uutiskriteerit, että mikä on lähimpänä, niin se on uutisarvoisin usein. Jos ajatellaan kevättä, kun Suomi teki päätöksiä, niin ne oli uutisoinnin

keskiössä, niin kuin muuallakin maailmassa. Ehkä ulkomaan uutisoinnin kannalta se tarkoittaa sitä, että ulkomaan tapahtumista mittatikka ja vertailukohta on usein Suomi. Jos me kirjoitetaan reportaasi jostain Belgian toisen aallon keskuksesta, niin siinäkin verrataan niitä lukuja Suomeen ja siinä on aina taustalla kysymys, että voisiko Suomessa tilanne mennä tällaiseksi. Ulkomaan uutisissa Suomi on siinä taustalla ja perustellusti, koska kriisissä se menikin niin, että uutiset ja kokemukset, mitä nähtiin Italiassa, niin osoitetusti vaikutti siihen, että kuinka vakavaksi Suomen poliittinen johto ja viranomaiset täällä arvioivat tilannetta.

- 4) Poikkeako Helsingin Sanomien tapa uutisoida muiden maiden laatuilehtien vastaavasta koronauutisoinnista? Jos poikkeaa, kuinka?

Iso kysymys. Mulla on jonkin verran kompetenssia vastata varmaan Ruotsin uutisoinnista, jota olen enemmän seurannut. Mun mielestä voin vähän kommentoida kotimaan uutisointiakin, sillä ollaan myös siellä koronakriisiä käsitelty. Ehkä Suomessa osattiin jonkin verran olla kriittisempiä alussa, että jo varhaisessa vaiheessa nousi isoja skandaaleja ja oli kriittisiä aiheita, kuten maskikiista ja lentokentän toimien moittiminen. Ruotsissa oltiin vähän pidempäänkin. On noussut ilmiö, jossa kaikissa maissa tavallaan median kriisiajattelu kietoutuu oman maan ympärille, että se oman maan tekemät valinnat on just niitä oikeita ja se on näkynyt Suomessakin, mutta ehkä vähän vähemmän kuin Ruotsissa. Mutta myöhemmin aikalailla samoja teemoja pidetään esillä ja sekä Suomessa että Ruotsissa oman maan tilanne määrittää ja johtaa uutisointia ja määrittää sitä, miten muuta maailmaa katsotaan ja lähtökohta on, tietyllä tavalla kehys on se, että oma toiminta on se normaali, johon sitten muuta verrataan ja jopa Ruotsissa, vaikka se on ollut kaikkialla muualla maailmassa vertailussa poikkeus, niin Ruotsi sen tiedostaa, ja jos katsoo Ruotsin lehtien uutisointia, siinä on ehkä kuitenkin, että meidän toimet on normaaleja ja katsotaan sitten, että miten muut on tehny.

- 5) Kuinka kriisiaika on mahdollisesti muuttanut Suomen ja muiden maiden esittämistä uutisissa?

Kriisiaika ainakin on kiinnostavaa aikaa tarkkailla eri maita. Ulkomaantoimituksessa me ollaan esitetty eri maiden kohdalla on, että mitä tän kyseisen maan tapa hoitaa kriisiä kertoo siitä maasta. Pyysin erästä toimittajaa, joka oli menossa tekemään Karjalan tautilanteesta juttua, niin pyysin sitäkin miettimään, onks tässä joitakin venäläisiä erityispiirteitä. Ja sama myöskin Ruotsi, jota me paljon katsotaan, niin se ehkä suomalaiselle lukijakunnalle opettaa joitakin asioita Ruotsista tätä kautta, että miten se maa on rakentunut, miten kriisiä hoidetaan ja miten siellä viranomaisilla on lähtökohtaisesti iso valta

siinä. Kyllä me samalla tavalla uutisoidaan muista maista kuin ennenkin, mutta tietyllä tavalla tämmöinen kriisi niin se voi tuoda muista maista esiin jotain uutta ja se voi myös lisätä kiinnostusta joitain maita kohtaan huomattavasti. Ruotsi nyt aina kiinnostaa, mutta toki jossain vaiheessa Itä-Aasian maat, kuten Etelä-Korea kiinnosti tosi paljon, ja jossain vaiheessa kiinnosti Islanti, et sillä tavalla se kyllä muuttaa.

- 6) Onko Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksella tiettyjä toimintatapoja kansainvälisten uutisten saattamisessa suomalaista yleisöä palvelevampaan muotoon? Jos on, millaisia?

Varmaan ainakin se, meillä ei ole huoneentaulua tai sääntöjä, vaan enemmän se on toimintakulttuuria ja tapaa ajatella ja se tulee sitä kautta, että aina kun lähetään jotain juttua tekemään, niin pyritään miettimään, että onko tässä jokin Suomi-kulma ja tietenkä tässä koronauutisoinnissa, se aina melkeen on. Tossa aikaisemminkin sanoin, että tehään jostain maasta, vaikka Etelä-Korean koronakeinoissa, heti tietenkä se juttu% on tosi tärkeä, et onks tää jotain mitä Suomessa voitais tehdä tai miten tää suhteutuu Suomeen, et siinä mielessä suomalaisia kohtaan palvelempaan muotoon, et aina mietitään se, vähintään se miten vertautuu Suomeen, tai tehään joku grafiikka, jossa se suhtautuis Suomeen. Suomi on se mittatikki.

Ehkä meidän ulkomaantoimituksessa, sinä aikana kun mä oon ollut 2011 lähtien, niin se on korostunut tai kasvanut sen ajattelun rooli, että yhä enemmän aiheiden kohdalla kysytään, onko tässä jokin kytkös Suomeen tai joku tosiaan, et me kun nimenomaan suomalaisena lehtenä tehään tää suomalaisille lukijoille. Suurena vaarana olis se, et jos me ei yhtään ajateltais mitään, niin miten se meien sisältö kilpailis. Meien kilpailuetu nimenomaan on se, et me ajatellaan suomalaista lukijakuntaa ja me kirjoitetaan suomalaiselle lukijalle ja katsotaan maailmaa heidän näkövinkkelistä ja kysytään niitä kysymyksiä, joita suomalainen kaipaa ja haluaa tietää. Totta kai, lukijat eivät yksinään ohjaa meidän uutisointia, mutta totta kai me sitä seurataan. Jos juttu on kytketty suomalaisuuteen ja todellisuuteen tavalla tai toisella tai mainitaan Suomi, niin kyllähän se usein herättää kiinnostusta juttua kohtaan lisää.

- 7) Mitkä ovat olleet työssäsi koronauutisoinnin ohjaavia periaatteita?

Yks periaate on ollut se, että läheisyys, matalammalla kynnyksellä julkaistaan kaikki mahdolliset käänteet vaikka Ruotsista ja Venäjältä, koska ne on meidän naapurit ja niitten toimet suuremmin vaikuttaa meidän lukijoihin. Mitä kauemmas mennään maantieteellisesti, niin sitä suurempi kynnyys on siinä mielessä, että siinä jutussa täytyy tulla esiin

jotain ajatuksellisesti uutta tai kiinnostavaa. Esim. et siellä on löydetty joku uus tapa torjua tai ihan uudenlaisia rajoituksia, et tavallaan et en halua, et me tehdään kaikista maailman maista koronatilanne maasta x, et vaan kerrotaan kaikkien maiden koronatilanne, koska sit juttujen volyyymi kasvaisi ihan älyttömäksi ja mikään ei enää näyttäytyisi tärkeänä, et se on yks periaate ollut. Eurooppa ja lähialueet matalammalla kynnyksellä ja Saksa on kans tärkeä. Jos mennään kauemmas, niin sit pitää tuoda jotain uutta keskusteluun.

Yks periaate, mitä mä oon yrittänyt noudattaa, on et olis jonkinlainen johdonmukaisuus siinä, kun puhutaan tän epidemian pahenemisesta tai helpottamisesta ja kun verrataan kevääseen. Mediassa oli vähän sellasta ongelmaa alkusyksystä, et hirveesti sivuttiin sitä, että koko ajan pahenee ja pahenee ja nyt on jo tosi paha, katottiin niitä tartuntalukuja, kun todellisuus oli se, että testattiin paljon enemmän. Sitä mä oon koko ajan koittanut tolkuttaa täällä, että katottais niitä sairaalalukuja ja kuolinlukuja, jotka on todennäköisesti huomattavasti enemmän vertailukelpoisia kevääseen. Toisessa aallossa pystyttiin suhteuttaa, et okei, keväällä tässä tilanteessa tehtiin tällaisia ratkaisuja, kuinka lähellä me ollaan sitä. Se on ollu sellanen ohjaava periaate.

Kolmas on ollut tasapainoilu siinä, et ei saa lietsoo paniikkia ellei siihen ole aihe. Sekin on vähän huono periaate, jos ei saa lietsoo paniikkia, kun tosiasia on se, et mitä me täällä hyvinvoivissa länsimaissa ehkä ei aina tajuta, että asiat voi myöskin mennä tosi pahasti pieleen. Et jos on sellanen mahdollisuus olemassa, niin sekin kannattaa kertoa ja keväällä se myöskin kannatti, koska viruksesta tiedettiin tosi vähän ja tosi hirvittävätkin skenaariot oli sen tiedon valossa mahdollisia. Jotenkin se tasapainottelu.

8) Millainen merkitys Helsingin Sanomilla on kansan yleisiin käsityksiin koronakriisistä?

Mä en tiedä. Mä toivon, että iso. Voit katsoo lukuja, et onhan HS iso, et meillä on se joku 400 000 maksavaa tilajaa, mutta toisaalta verkossa ollaan paljon pienempi kuin vaikka Iltasanomat. Monta kertaa pienempi lukijaluvuissa. Toi vaatis oman analyysinsä, et siihen vois vastata, mut tälleen yleisesti voi sanoa, että onhan Helsingin Sanomilla sellanen iso oma roolinsa siinä edelleen, ja varmaan päättäjätkin meitä tarkkaan lukee. Ehkä erityistä Hesarin roolissa on, että meillä on suomalaisella mittapuulla isot resurssit tehdä omaehtoista ulkomaanjournalismia. Meillä on esimerkiksi kahdeksan kirjeenvaihtajaa, jotka on oikeesti kirjeenvaihtajia meien niinku vakkarityöntekijöitä, eikä vaan freelance-reita, mikä on ehkä vertailtavissa vaan Yleen. Siinä mielessä, mitä tulee ulkomaanuutisointiin ja koronapandemian ulkomaanpuolen valottamiseen suomalaisille, Hesarilla ja

Ylellä on iso vastuu. Parissa muussa toimituksessa resursseja omaehtoiseen ulkomaan-
uutisointiin ei ehkä hirveästi ole.